

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný
internetový vedecký časopis
zameraný na právne otázky
v interdisciplinárnych súvislostiach

Vydáva
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave

Vychádza štvrtročne
2016, ročník IV.

International
Scientific Online Journal
for the Study of Legal Issues
in the Interdisciplinary Context

Issued by
Faculty of Law
Trnava University in Trnava

Issued Quarterly
2016, Volume IV.

ISSN 1339-5467

2016

2

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný
internetový vedecký časopis
zameraný na právne otázky
v interdisciplinárnych súvislostiach

International
Scientific Online Journal
for the Study of Legal Issues
in the Interdisciplinary Context

Vydáva:
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

Vychádza štvrtročne
2016, ročník IV.

URL časopisu:
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Poštová adresa redakcie:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika

E-mailová adresa redakcie:
sei.journal@gmail.com

Hlavný redaktor:
Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

Výkonný redaktor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

Editorial Office Postal Address:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic

Editorial Office E-mail Address:
sei.journal@gmail.com

Editor in Chief:
Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

Executive Editor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovak Republic

ISSN 1339-5467

Redakčná rada

Hlavný redaktor

Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.
 Trnavská univerzita v Trnave

Výkonný redaktor

Ing. Jana Koprlová, PhD.
 Trnavská univerzita v Trnave

Predsedajúci redakčnej rady

Prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.
 Trnavská univerzita v Trnave

Zahraniční členovia redakčnej rady

Doc. Dr. Christian Alunaru

 Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad, Rumunsko

Professor Emeritus Eileen Barker, OBE, FBA

 London School of Economics and Political Science, Veľká Británia

Prof. Daniel Barnhizer

 Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohlávek, dr. h.c.

 VŠB TU Ostrava, Česká republika

 WSM Warszawa, Poľsko

Prof. Dr. Pavel Boyko

 Kubanskij gosudarstvennyj universitet, Ruská federácia

Prof. dr hab. Józef Ciągwa

 Uniwersytet Śląski w Katowicach, Poľsko

Prof. Elizabeth Clark

 Brigham Young University, Spojené štáty americké

Prof. Dr. Maximilian Fuchs

 Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Nemecko

Prof. Agnes Christian Chaves Faria

 Pontifícia Universidade Católica do Rio de Janeiro, Brazília

Professeur titulaire Louis-Léon Christians

Université catholique de Louvain, Belgicko

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović

Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.

Pyatigorskij gosudarstvennyj lingvisticheskij universitet, Ruská federácia

Doc. Dr. Sc. Aleksandra Maganić

Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Assist. Prof. Nikos Maghioros

Aristotelio Panepistimio Thessalonikis, Grécko

Doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.

Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Tsuyoshi Nakano

Sōka University, Japonsko

Prof. Dr. Dušan Nikolić

Univerzitet u Novom Sadu, Srbsko

Prof. Alberto Patiño Reyes

Universidad Iberoamericana, Mexiko

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad

Universitat de Barcelona, Španielsko

Prof. Dr. Meliha Povlakić

Univerziteta u Sarajevu, Bosna a Hercegovina

Prof. Michele Rosboch

Università degli Studi di Torino, Taliánsko

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.

Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“, Bulharsko

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Maďarsko

Prof. Charles Szymanski

Vytauto Didžiojo universitetas, Litva

Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

 Univerzita Karlova v Praze, Česká republika

Emmanuel Tawil, MC

 Université Panthéon-Assas, Francúzsko

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss

 Goethe-Universität Frankfurt am Main, Nemecko

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welser

 Universität Wien, Rakúsko

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.

 Univerza v Ljubljani, Slovinsko

Domáci členovia redakčnej rady

Dr. h. c. prof. JUDr. Peter Blaho, CSc.

 Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.

 Trnavská univerzita v Trnave

Dr. h. c. prof. JUDr. Peter Mosný, CSc.

 Trnavská univerzita v Trnave

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

 Ekonomická univerzita v Bratislave

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

 Trnavská univerzita v Trnave

Prof. doc. JUDr. Marek Šmid, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Zahraniční redaktori

Dr. Preeti D. Das

 Jawaharlal Nehru University, India

REDAKČNÁ RADA

Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

✚ Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Mincho Petrov Minchev, Dr. Habil.

✚ Velikoturnovski universitet „Sv. Sv. Kiril i Metodii“, Bulharsko

Prof. Tatiana Aleksandrovna Senyushkina, Dr.

✚ Tavricheskaya akademia Krymskogo federalnogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo, Krymská republika

Jazykoví garanti

Ing. Jana Koprlová, PhD.

✚ slovenčina
✚ čeština
✚ angličtina
✚ nemčina

PhDr. Jozef Matúš

✚ francúzština
✚ ruština

Doc. JUDr. Peter Vyšný, PhD.

✚ španielčina

Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz, Ph.D.

✚ polština

JUDr. Ľubica Masárová, PhD.

✚ srbcina

Lea Prijon, Ph.D., Assist. Prof.

✚ slovinčina

Doc. Mgr. Martin Slobodník, PhD.

✚ čínština

Yuko Kambara-Yamane, M.A., Ph.D.

✚ japončina

Mgr. Shapoor Sahidi

✚ perzština – daríjčina

Editorial Board

Editor in Chief

Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Executive Editor

Ing. Jana Koprlová, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Chairman of the Editorial Board

Prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Foreign Members of the Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Christian Alunaru

 "Vasile Goldiș" Western University of Arad, Romania

Professor Emeritus Eileen Barker, OBE, FBA

 London School of Economics and Political Science, United Kingdom

Prof. Daniel Barnhizer

 Michigan State University College of Law, United States of America

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohlávek, dr. h.c.

 VŠB TU Ostrava, Czech Republic

 WSM Warszawa, Poland

Prof. Dr. Pavel Boyko

 Kuban State University, Russian Federation

Prof. Agnes Christian Chaves Faria

 Pontifical Catholic University of Rio de Janeiro, Brasil

Professeur titulaire Louis-Léon Christians

 Catholic University of Louvain, Belgium

Prof. dr hab. Józef Ciągwa

 University of Silesia in Katowice, Poland

Prof. Elizabeth Clark

 Brigham Young University, United States of America

Prof. Dr. Maximilian Fuchs

 Catholic University of Eichstätt-Ingolstadt, Germany

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović

 University of Zagreb, Croatia

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.

 Pyatigorsk State Linguistic University, Russian Federation

Assoc. Prof. Dr. Sc. Aleksandra Maganić

 University of Zagreb, Croatia

Assist. Prof. Nikos Maghioros

 Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Assoc. Prof. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.

 Palacký University Olomouc, Czech Republic

Prof. Tsuyoshi Nakano

 Soka University, Japan

Prof. Dr. Dušan Nikolić

 University of Novi Sad, Serbia

Prof. Alberto Patiño Reyes

 Ibero-American University, Mexico

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad

 University of Barcelona, Spain

Prof. Dr. Meliha Povlakić

 University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Prof. Michele Rosboch

 University of Turin, Italy

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.

 Pázmány Péter Catholic University, Hungary

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.

 South-West University "Neofit Rilski", Bulgaria

Prof. Charles Szymanski

 Vytautas Magnus University, Lithuania

 Michigan State University College of Law, United States of America

Assoc. Prof. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

 Charles University in Prague, Czech Republic

Emmanuel Tawil, MC

 Panthéon-Assas University, France

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss

 Goethe University Frankfurt am Main, Germany

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welser

 University of Vienna, Austria

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.

 University of Ljubljana, Slovenia

Internal Members of the Editorial Board

Dr. h. c. Prof. JUDr. Peter Blaho, CSc.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Assoc. Prof. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Dr. h. c. Prof. JUDr. Peter Mosný, CSc.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

 University of Economics in Bratislava, Slovakia

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. Assoc. Prof. JUDr. Marek Šmid, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Assoc. Prof. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Foreign Editors

Dr. Preeti D. Das

 Jawaharlal Nehru University, India

Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

 Palacký University Olomouc, Czech Republic

EDITORIAL BOARD

Prof. Mincho Petrov Minchev, Dr. Habil.

■ St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo, Bulgaria

Prof. Tatiana Aleksandrovna Senyushkina, Dr.

■ Taurida Academy of Crimean Federal University named after V. I. Vernadsky, Republic of Crimea

Language Supervisors

Ing. Jana Koprlová, PhD.

■ Slovak language
■ Czech language
■ English language
■ German language

PhDr. Jozef Matúš

■ French language
■ Russian language

Doc. JUDr. Peter Vyšný, PhD.

■ Spanish language

Mgr. et Mgr. Agnieszka Zogata Kusz, Ph.D.

■ Polish language

JUDr. Lubica Masárová, PhD.

■ Serbian language

Lea Prijon, Ph.D., Assist. Prof.

■ Slovenian language

Doc. Mgr. Martin Slobodník, PhD.

■ Chinese language

Yuko Kambara-Yamane, M.A., Ph.D.

■ Japanese language

Mgr. Shapoor Sahidi

■ Persian language Dari

Obsah

Jana Koprlová

Editoriál k letnej edícii

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2016 13

ŠTÚDIE

Helena Barancová

New Technologies in the Field

of Labour Law and Protection of Employees 23

Игорь Иванович Бабин

Налоговое обязательство

как категория налогового права 38

Renata Pawlik

Ius Punieri and Its Sources in the Era

of the European Integration – Selected Issues

on the Example of Poland 54

Matúš Filo

Daňová licencia právnickej osoby 89

Filip Oller

MiFID II – Analysis of Selected Issues

Arising from the New Regulatory Package 111

Jana Koprlová

Applying the Skip Navigation Links in the Context

of the Websites' Accessibility of Central Public

Administration Bodies in the Prešov Region 142

ESEJE

Zuzana Štrbíková

Ochrana zamestnanca pred prepúšťaním

pri prevode zamestnávateľa z pohľadu

európskeho pracovného práva 169

<i>Informácie pre autorov</i>	182
<i>Etický kódex</i>	194

Contents

Jana Koprlová

Editorial for Summer Edition

of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2016.....18

STUDIES

Helena Barancová

New Technologies in the Field

of Labour Law and Protection of Employees23

Igor Ivanovich Babin

Tax Obligation

as a Category of Tax Law38

Renata Pawlik

Ius Puniendo and Its Sources in the Era

of the European Integration – Selected Issues

on the Example of Poland54

Matúš Filo

Tax License of Legal Person89

Filip Oller

MiFID II – Analysis of Selected Issues

Arising from the New Regulatory Package111

Jana Koprlová

Applying the Skip Navigation Links in the Context

of the Websites' Accessibility of Central Public

Administration Bodies in the Prešov Region142

ESSAYS

Zuzana Štrbíková

Protection of Employees against Dismissal

during the Transfer of the Employer in Terms

of the European Labour Law169

CONTENTS

11

<i>Information for Authors</i>	188
<i>Code of Ethics.....</i>	198

Editoriál k letnej edícii **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2016**

Ctení čitatelia, vážení priatelia,

dovoľte, aby som Vám predstavila druhé číslo štvrtého ročníka **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, medzinárodného internetového vedeckého časopisu zameraného na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** vychádza pod záštitou Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, zastúpeného predovšetkým odvetviami dejiny práva, teória práva, rímske právo, cirkevné právo, ústavné právo, ľudské práva a základné slobody, medzinárodné právo, európske právo, občianske právo, hospodárske právo a obchodné právo, pracovné právo, právo sociálneho zabezpečenia, správne právo, právo životného prostredia, finančné právo, právo duševného vlastníctva, trestné právo a kriminológia, prelínajúce sa s ťažiskovými oblastami spoločensko-vedných disciplín v najširšom zmysle, ku ktorým patria najmä medzinárodné vzťahy, verejná politika, verejná správa, psychológia, sociológia, demografia, manažment a marketing, medzinárodné ekonomicke vzťahy, svetová ekonomika, nadnárodné ekonomiky a národné ekonomiky.

Časopis vychádza v elektronickej on-line podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch 31. marec, 30. jún, 30. september a 31. december, pričom ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií, esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témove alebo dianím, recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu, a taktiež informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu.

Časopis prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky v slovenskom jazyku, českom jazyku, anglickom jazyku, nemeckom jazyku, ruskom jazyku, francúzskom jazyku, španielskom jazyku, poľskom jazyku, srbskom jazyku, slovinskem jazyku, čínskom jazyku, japonskom jazyku, perzskom jazyku daríjčina a po vzájomnej dohode podľa aktuálnych možností redakcie aj v iných svetových jazykoch.

Webová stránka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súbežne

aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre zrakovou hendikepovaných čitateľov paralelne v slovenskom, anglickom a nemeckom jazyku. V uvedených jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu aj spätnú komunikáciu prostredníctvom svojej osobitnej e-mailovej adresy. Zároveň webová stránka časopisu ponúka čitateľom vďaka uplatneniu dynamického responsívneho webdizajnu možnosť pristúpenia a prehliadania z akéhokoľvek zariadenia umožňujúceho prenos informácií prostredníctvom globálnej siete internet.

Aktuálne, druhé číslo štvrtého ročníka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka celkovo šesť samostatných vedeckých štúdií, ako aj jednu vedeckú esej v troch rôznych jazykoch – v angličtine, ruštine a slovenčine. Úvodná štúdia predstavuje veľmi komplexne, systematicky a prehľadne problematiku uplatňovania nových technológií v oblasti pracovného práva a súvisiacej právnej ochrany zamestnancov v podmienkach Slovenskej republiky. Nasledujúca štúdia ponúka čitateľom systematicky sprehľadený a dôsledne objasnený výklad inštitútu daňovej povinnosti ako kategórie daňového zákona podľa ukrajinského právneho poriadku. Tretia štúdia prináša sprehľadenie, vysvetlenie, ako aj veľmi precíznu analýzu pojmu „ius puniendi“ a jeho prameňov v období európskej integrácie, pričom sa osobitná pozornosť kladie na vybrané otázky ich aplikácie v podmienkach Poľskej republiky. Štvrtá štúdia precízne analyzuje a dôkladne objasňuje problematiku vzťahujúcu sa na otázky daňovej licencie právnickej osoby podľa práva Slovenskej republiky. Nasledujúca štúdia starostlivo objasňuje, analyzuje a hodnotí aktuálny právny stav a klúčové zistenia vzťahujúce sa na otázky aplikácie MiFID II a súvisiace skutočnosti vyplývajúce z uplatňovania nového regulačného balíčka v oblasti medzinárodnofinančných nástrojov. Posledná štúdia dôkladne analyzuje a hĺbkovo hodnotí prístupnosť webových stránok ústredných verejno-správnych orgánov v Prešovskom samosprávnom kraji z hľadiska uplatňovania mechanizmu preskakovania navigácie (tzv. Skip Navigation Mechanism). Vedecká esej zaradená na konci aktuálneho čísla časopisu pojednáva o aktuálnych klúčových otázkach ochrany zamestnanca pred prepúšťaním pri prevode zamestnávateľa z pohľadu európskeho pracovného práva.

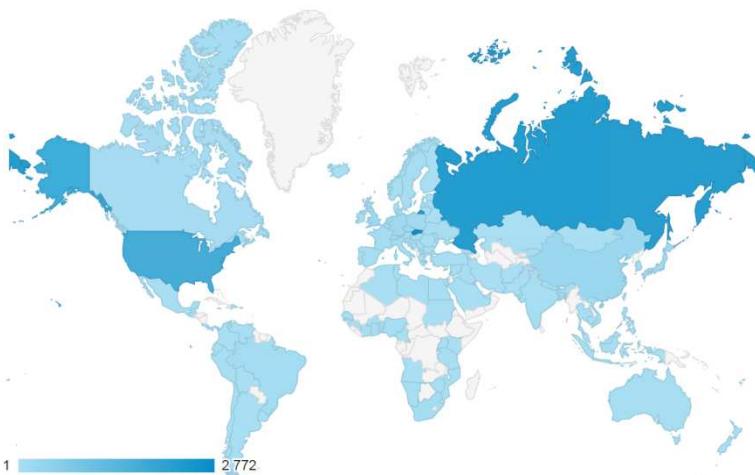
V súvislosti s vydaním druhého čísla štvrtého ročníka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** by sme veľmi radi informovali všetkých jeho čitateľov, prispievateľov aj priaznivcov, že časopis bol úspešne zaregistrovaný v medzinárodných vedeckých databázach ERIH PLUS a Index Copernicus International a požiadal o registráciu v ďalších medzinárod-

ných vedeckých databázach. Súčasne by sme veľmi radi informovali aj o tom, že do okamihu vydania nového čísla časopisu zaznamenali jeho webové stránky celkom 120 krajín návštev (v abecednom poradí):

1. Afganistan	41. Irak	81. Panama
2. Alžírsko	42. Irán	82. Peru
3. Angola	43. Island	83. Pobrežie slonoviny
4. Argentína	44. Izrael	84. Poľsko
5. Arménsko	45. Írsko	85. Portoriko
6. Austrália	46. Jamajka	86. Portugalsko
7. Bangladéš	47. Japonsko	87. Rakúsko
8. Barbados	48. Južná Afrika	88. Rumunsko
9. Belgicko	49. Južná Kórea	89. Rusko
10. Benin	50. Kambodža	90. Rwanda
11. Bielorusko	51. Kamerun	91. Saudská Arábia
12. Bolívia	52. Kanada	92. Senegal
13. Bosna a Hercegovina	53. Kazachstan	93. Seychely
14. Brazília	54. Keňa	94. Singapur
15. Bulharsko	55. Kirgizsko	95. Sint Maarten
16. Burkina Faso	56. Kolumbia	96. Slovensko
17. Curaçao	57. Kosovo	97. Slovinsko
18. Cyprus	58. Kostarika	98. Spojené arabské emiráty
19. Česká republika	59. Kuvajt	99. Spojené kráľovstvo
20. Čile	60. Libanon	100. Spojené štáty americké
21. Čína	61. Litva	101. Srbsko
22. Dánsko	62. Líbya	102. Sudán
23. Dominikánska republika	63. Lotyšsko	103. Sýria
24. Egypt	64. Luxembursko	104. Španielsko
25. Ekvádor	65. Macedónsko	105. Švajčiarsko
26. Estónsko	66. Maďarsko	106. Švédsko
27. Fidží	67. Malajzia	107. Taiwan
28. Filipíny	68. Malta	108. Taliansko
29. Fínsko	69. Maurícius	109. Tanzánia
30. Francúzsko	70. Mexiko	110. Thajsko
31. Ghana	71. Moldavsko	111. Togo
32. Grécko	72. Mongolsko	112. Trinidad a Tobago
33. Gruzínsko	73. Mozambik	113. Tunisko
34. Guatemaala	74. Namíbia	114. Turecko
35. Guinea	75. Nemecko	115. Uganda
36. Holandsko	76. Nepál	116. Ukrajina
37. Hongkong	77. Nigéria	117. Uruguaj

38. Chorvátsko	78. Nórsko	118. Venezuela
39. India	79. Nový Zéland	119. Vietnam
40. Indonézia	80. Pakistan	120. Zimbabwe

Obrázok 1 Teritoriálny prehľad krajín návštev webových stránok časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** do okamihu vydania druhého čísla štvrtého ročníka

Prameň: Nástroje Google Analytics uplatnené na webových stránkach časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**. Dostupné na internete: <http://www.google.com/analytics/>.
© Google Analytics.

Pri príležitosti vydania druhého čísla štvrtého ročníka časopisu by som sa veľmi rada úprimne podľakovala všetkým prispievateľom, ktorí doň aktívne prispeli a podelili sa tak s čitateľmi o svoje vedomosti, skúsenosti či nevšedné pohľady na problematiku právnych otázok v ich rozmanitých interdisciplinárnych súvislostiach, a rovnako tiež vedeniu Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, všetkým priateľom, kolegom, zamestnancom Právnickej fakulty i rektorátu Trnavskej univerzity v Trnave za ich podporu a podnetné rady, a napokon tiež členom redakčnej rady časopisu a redakčnému tímu.

Verím, že časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** poskytne podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako aj pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych právnych otázok v kontexte ich najširších interdisciplinárnych spoločenských súvislostí, a to nielen na národnej, ale aj na regionálnej a medzinárodnej úrovni.

V mene celej redakčnej rady a redakcie časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

s úctou,

Jana Koprlová

Trnava 30. jún 2016

Editorial for Summer Edition of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2016

Dear readers and friends,

let me introduce the second issue of the fourth volume of **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, an international scientific online journal for the study of legal issues in the interdisciplinary context.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is issued under the auspices of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, Slovakia, and it thematically focuses on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels, represented first of all by following branches of law – legal history, theory of law, roman law, canon law, constitutional law, human rights & fundamental freedoms, international law, European law, civil law, economic law & trade law, labour law, social security law, administrative law, environmental law, financial law, intellectual property law, criminal law and criminology, connected to the key areas of social science disciplines in the broadest understanding, those represent above all international relations, public policy, public administration, psychology, sociology, demography, management and marketing, international economic relations, world economy, transnational economies and national economies.

The journal is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on March 31st, June 30th, September 30th and December 31st, and it offers a platform for publication of contributions in the form of separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles, essays on current social topics or events, reviews on publications related to the main orientation of the journal and also information or reports connected with the inherent mission of the journal.

The journal accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions in the Slovak language, Czech language, English language, German language, Russian language, French language, Spanish language, Polish language, Serbian language, Slovenian language, Chinese language, Japanese language, Persian language Dari and by mutual agreement in relation to current possibilities of the editorial office also in other world languages.

The website of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers the reading public information in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface designed for visually handicapped readers, both parallel in the Slovak, English as well as German languages. In all those languages the journal's editorial office provides also feedback communication through its own e-mail address. At the same time the website of the journal offers readers due to the use of dynamic responsive web design accession and browsing by using any equipment that allows transmission of information via the global Internet network.

The current, second issue of the fourth volume of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers a total of six separate scientific studies as well as one scientific essay in three different languages – in the English, Russian, and Slovak languages. The initial study presents very broadly, systematically, and clearly the issues concerning the application of new technologies in the field of labour law and related legal protection of employees in the Slovak Republic. The following study offers readers consistently clarified and exhaustively elucidated interpretation of the institute of tax obligation as a category of tax law according to the Ukrainian legal order. The third study brings explanation, clarification as well as very precise analysis of the term of "Ius Puniendi" and of its sources in the era of the European integration, where a special attention is given to selected issues of their application in the Republic of Poland. The fourth study accurately analyses and thoroughly clarifies questions relating to the issue of tax license of legal person under the law of the Slovak Republic. The following study carefully clarifies, analyses, and evaluates the current legal state and key results connected with the questions of the MiFID II application and related issues arising from the implementation of the new regulatory package in the field of international finance instruments. The final study very precisely analyses and deeply evaluates the websites' accessibility of the central public administration bodies in the Prešov region from the view of applying the skip navigation mechanism. Scientific essay included at the end of the current issue of the journal discusses the up-to-date key issues of protection of employees against dismissal during the transfer of the employer in terms of the European labour law.

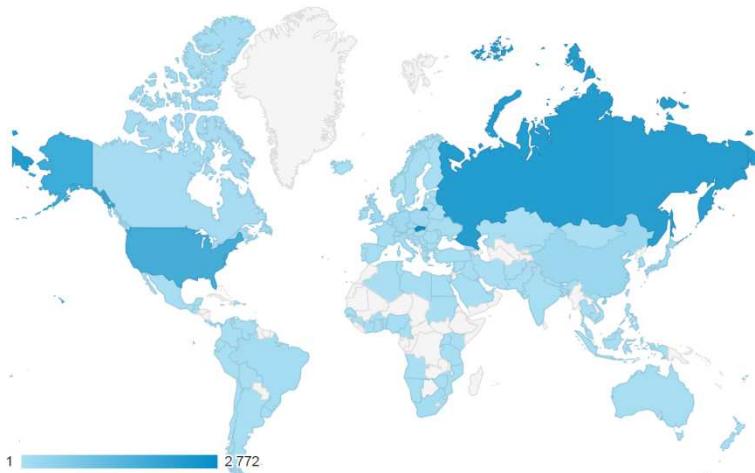
In relation to the release of the second issue of the fourth volume of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** we are pleased to inform all its readers, contributors as well as fans that the journal has been successfully registered in the international scientific databases ERIH PLUS and

IndexCopernicus International and applied for registration in other international scientific databases. At the same time we would like to inform that till the date of the new issue, the journal's websites had recorded a total of 120 countries of visits (in alphabetical order):

1. Afghanistan	41. Greece	81. Peru
2. Algeria	42. Guatemala	82. Philippines
3. Angola	43. Guinea	83. Poland
4. Argentina	44. Hong Kong	84. Portugal
5. Armenia	45. Hungary	85. Puerto Rico
6. Australia	46. Iceland	86. Romania
7. Austria	47. India	87. Russia
8. Bangladesh	48. Indonesia	88. Rwanda
9. Barbados	49. Iran	89. Saudi Arabia
10. Belarus	50. Iraq	90. Senegal
11. Belgium	51. Ireland	91. Serbia
12. Benin	52. Israel	92. Seychelles
13. Bolivia	53. Italy	93. Singapore
14. Bosnia and Herzegovina	54. Jamaica	94. Sint Maarten
15. Brazil	55. Japan	95. Slovakia
16. Bulgaria	56. Kazakhstan	96. Slovenia
17. Burkina Faso	57. Kenya	97. South Africa
18. Cambodia	58. Kosovo	98. South Korea
19. Cameroon	59. Kuwait	99. Spain
20. Canada	60. Kyrgyzstan	100. Sudan
21. Chile	61. Latvia	101. Sweden
22. China	62. Lebanon	102. Switzerland
23. Colombia	63. Libya	103. Syria
24. Costa Rica	64. Lithuania	104. Taiwan
25. Côte d'Ivoire	65. Luxembourg	105. Tanzania
26. Croatia	66. Macedonia	106. Thailand
27. Curaçao	67. Malaysia	107. The Netherlands
28. Cyprus	68. Malta	108. Togo
29. Czech Republic	69. Mauritius	109. Trinidad and Tobago
30. Denmark	70. Mexico	110. Tunisia
31. Dominican Republic	71. Moldova	111. Turkey
32. Ecuador	72. Mongolia	112. Uganda
33. Egypt	73. Mozambique	113. Ukraine
34. Estonia	74. Namibia	114. United Arab Emirates
35. Fiji	75. Nepal	115. United Kingdom
36. Finland	76. New Zealand	116. United States of America

37. France	77. Nigeria	117. Uruguay
38. Georgia	78. Norway	118. Venezuela
39. Germany	79. Pakistan	119. Vietnam
40. Ghana	80. Panama	120. Zimbabwe

Figure 1 Territorial View of Visitors' Countries in Relation to the Websites of the Journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** before Issuing the Second Issue of the Fourth Volume

Source: Tools of Google Analytics in Relation to Websites of the Journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**. Available at: <http://www.google.com/analytics/>. © Google Analytics.

On the occasion of launching the second issue of the fourth volume of the journal I would be delighted to sincerely thank all contributors who contribute actively in it and share with the readers their knowledge, experience or extraordinary views on legal issues in their broadest social context as well as the top management of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, all friends, colleagues, employees of the Faculty of Law as well as rector's administration at the Trnava University in Trnava for their support and suggestive advices and, finally, also members of journal's editorial board and editorial team.

I believe that the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** will provide a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society, as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current legal issues in

context of their broadest interdisciplinary social relations, in like manner at national, regional and international levels.

On behalf of the entire editorial board and editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Yours faithfully,

Jana Koprlová

Trnava, Slovakia, June 30th, 2016

New Technologies in the Field of Labour Law and Protection of Employees¹

Helena Barancová

Abstract: New technologies significantly influence the further development of labour law. Their application in practice provides not only the positive effects but also new social and legal risks. Specifically, the application of the latest technology often leads to unjustified interference with employee's rights to privacy. Therefore, in the foreseeable future there will be needed, more than ever, to ensure social and legal protection of employees. Forms of an unjustified interference with the employee's privacy by the employer are various. It is particularly monitoring of employees using video cameras, e-mail monitoring, and telephone tapping. More recently, there disseminate new forms of the employer's infringement in the sphere of the employee's private life, e.g. through the method of mystery shopping. It is a form of verification of the adequacy of the employee's communication with clients. This type of monitoring is realized by various agencies which offer such paid services to employers. New technologies affect also the existing legal model of motherhood and parenthood, as the surrogacy motherhood but also in vitro fertilization are more and more popular. In the main part of the study the author deals with the possibilities of legally correct interference with the right to private life of an employee while respecting the principles of legality, legitimacy, and proportionality.

Key Words: Basic Human Rights; Protection of the Employee's Privacy; the Employee's Right to Private Life; the Employee's Workplace; Decision-making Activities of the European Court of Human Rights; Monitoring of Employees; Video Cameras; E-mail Monitoring, Mystery Shopping; New Social Risks in the Workplace; Legitimacy of Interference with the Right to Private Life; Principle of Legality, Legitimacy, and Proportionality; the Slovak Republic.

¹ The presented scientific study was carried out within the Project of the Slovak Research and Development Agency: "New Technologies in Labour Law and Protection of the Employee", in the Slovak original "Nové technológie v pracovnom práve a ochrana zamestnanca", project No. APVV-15-0066, responsible researcher prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.

Introduction

The development of new technologies and their general impact on all areas of social life have been so dynamic that their consequences affect not only further technological development but also the further development of the social sciences, including law. The massive development of new technologies at the beginning of the Third Millennium has a significant impact on competitiveness of different businesses at national and international levels, and it also creates new social risks, particularly in relation to the employees.

On the threshold of the Third Millennium new technologies are also crucial to the legal system of a state. Application of new technologies in practice not always results in positive effects. Their application brings many social and legal risks for legal practice. As a consequence there is often, for example, an infringement of the right to private life of employees and this sometimes has a negative effect on the integrity of the employee's personality.

The hitherto development has shown quite clearly that the "unsuspected" boom of new technologies that only a decade ago was almost unimaginable can in terms of its social and legal implications mean a conflict with the fundamental human rights but also with the elementary ethical principles. In particular, the Member States of the European Union are in the area of the human rights legally bound not only by the international law but also by the law of the Council of Europe, in particular by the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and by the Charter of Fundamental Rights of the European Union.

In the labour process the new technologies create, in addition to the standard employment, also new ways of work organization and new forms of occupational integration of employees. In recent years, as shown by the current decision-making activities of the European Court of Justice and the European Court of Human Rights, the impact of new technologies is also reflected in the existing social and legal protection of motherhood and parenting. All these facts are crucial for the further development of labour law in the Slovak Republic. They predetermine, *inter alia*, the future legislative developments in social and legal protection of employees in labour law as well as the risks of such a protection. Impact of new technologies in areas such as medical teaching creates completely new legal situations which the current labour law cannot still address proper-

ly. These are particularly the possibility of in vitro fertilization as well as problems of surrogate mothers and the determination of a mother in cases when one woman bears and gives birth to a child and the other woman then postpartum takes this child into custody. The dynamics of development of new technologies in this area creates a natural pressure on the legal regulation and the previous model of the existing legal protection of motherhood and parenting must also logically change.

Impact of new technologies and protection of the employee's private life

Nowadays, the impact of new technologies is mostly visible in the field of protection of the employee's private life.

On the other hand, the employers and their constitutional right to property also find themselves in a difficult situation. Some of employees' unfair practices can seriously harm the employer. Therefore, the employer often applies preventive measures and only controls the proper use of his/her ownership of production and work equipment.

The mentioned collision between the fundamental human right to privacy and the right to property of the employer has been largely addressed by the European Court of Human Rights but also by the European Court of Justice in recent years. The case law of these European Courts is very important not only for the proper orientation of labour legislation in Slovakia but also as a guidance for the application practice which in recent times has often been confronted mainly with a misuse of important information of the employer in favour of other competing operators.

Recently, there have been quite common cases when employers monitor their employees throughout their working time to see not only the rate of utilization of working time or quality of work but also for the prevention of material damage to property of the employer, as the employer can verify the compliance with labour discipline as well as possible disclosure of confidential information to third parties. In this context, there arises a whole range of interpretative problems in relation to the eligibility of the employees' monitoring, as it can be interpreted as a form of interference with their private life. The question is whether the protection of private life and family life is sufficiently provided for in the area of employment relationships. These are very up-to-date and accurate questions and the labour law theory should try to answer them.

New technologies in the field of labour relations often interfere with the privacy of employees, for instance, the monitoring of employees via video cameras, monitoring of e-mails, telephone tapping,² and other forms of supervision.

On the other hand, it should be noted that the employer is in the position of the owner of the means of production. The employer, therefore, disposes of the constitutional right to property and strives to protect it against possible unfair practices performed potentially by his/her staff, which could cause this employer a competitive harm.

Mystery shopping: a new form of intervention in the employee's private life

In recent years, mystery shopping as a form of verification of the accuracy of employee's communication with customers when selling products and services has excessively and quickly spread. This is not only a single, random but also repetitive form of a control of the employees regarding their communication with customers. This form of "control" of employees which is not performed by the employers themselves means a profit for various agencies trading with information in relation to a wide range of employers. During this "mystery shopping", the agency employee also makes a hidden audio record. As already comes from its name, it is a hidden monitoring of employees which the employees themselves are unaware of, do not know about it, and have not expressed their consent with it. Carrying out mystery shopping, i.e. making sound records and audio records of monitored natural person, are governed by the Civil Code and also by the Law on Protection of Personal Data, according to which such recording can be realized only with the consent of the person concerned. Marketing and advertising agencies and other entities providing services in the form of the so-called mystery shopping perform and evaluate the progress of mystery shopping of a particular employee and subsequently summarize their findings and offer them for a financial reward to their customers (especially to employers of the monitored employees) and, therefore, it is undoubtedly processing of personal data of natural persons under the Law on Protection of Personal Data and such processing must be, therefore, governed by the Law on Protection of Personal Data.

² In relation to control of e-mails and Internet usage at work see *Report from the Commission: First Report on the Implementation of the Data Protection Directive (95/46/EC)* [2003-05-15]. COM (2003) 265 final.

Processing of personal data in the form of mystery shopping as well as other processing of personal data is subject to the consent of the natural person concerned. The above-mentioned cases are not situations that could be considered as relevant titles for data processing without the consent of the individual concerned (for example, if this is necessary to protect the rights and legitimate interests of the administrator, recipient, or other person concerned). This particular legal situation would correspond to the principles of legitimacy and proportionality under the Law on Protection of Personal Data. However, a fictitious shopping “at the expense of the checked individuals and without their consent” would not pass the proportionality test, especially because the employer is entitled to perform the control of the quality of their staff in the stores or other distribution networks also by less invasive methods of control which do not infringe the employee’s human right to a private life and its protection. The employer may conduct monitoring of employees via surveys of customer satisfaction through anonymous questionnaires, personal supervision by the mandated staff, or based on the development of the sales growth, etc. Therefore, processing of personal data of the employee via the method of mystery shopping does not seem at all as inevitable from the above-mentioned point of view. There is not yet a sufficient legal basis in the Labour Code for this control method of employees. The employment relationship is a bilateral obligation relationship of an employer and an employee and, therefore, only the employer is entitled to inspect the employee’s work performance and not a foreign entity operating in the external environment outside the employer. If the purpose of the processed personal data which is to verify the quality of the sales network is determined by the customer of the entity offering certain services through mystery shopping, i.e. the employer of the monitored personnel, this employer is in the legal position of administrator of personal data under the Law on Protection of Personal Data and the entity providing the service of mystery shopping is in the legal position of processor of personal data under the Law on Protection of Personal Data. As, according to the Law on Protection of Personal Data, the administrator’s duties also apply to the responsibilities of the processor of personal data, only the mere production of audio record and other use of the information it contains is the processing of personal data and, therefore, it is considered as the violation of the Law on Protection of Personal Data, while it does not matter whether the following audio record made by this entity will be used only for the customer’s (employer’s) purposes.

There is necessary to comply also with other provisions of the Law on Protection of Personal Data while processing of personal data in the form of mystery shopping. This is particularly the obligation not to keep collected data for longer than it is necessary to fulfil the intended purpose. The most adverse employment consequences following the mystery shopping can even affect the employee existentially. This is, for example, the situation when the employer has ordered such information with relevant agency and subsequently evaluates it so that the monitored employee is dismissed from work or that information obtained from such fictitious shopping served to the employer as a means of bullying and other forms of mobbing or harassment of an employee.

E-mail monitoring³

The protection of personal data is enshrined in the Article 8 of the Charter of Fundamental Rights, under which every person has the right to protection of personal data. These data may be disseminated only with the consent of the person concerned and it should be done in good faith with the legitimate aim and on the statutory basis. The protection of personal data is also enshrined by the Article 38 of the Slovak Constitution. The current European Court of Justice case law also addresses this issue.⁴

Before the adoption of the Lisbon Treaty which in its Article 6 adopted the contents of the Charter of Fundamental Rights as its content part, the right to protection of personal data was in the European Union law protected only by secondary legislation; on the other hand, the European Convention has included protection of personal data in its Article 8. In the secondary law of the European Union the protection of personal data

³ In relation to control of e-mails and Internet usage at work see *Report from the Commission: First Report on the Implementation of the Data Protection Directive (95/46/EC) [2003-05-15]*. COM (2003) 265 final.

⁴ *Case of Erich Stauder v. City of Ulm – Sozialamt* [1969-11-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 1969, C-29/69; *Case of National Panasonic (UK) Limited v. Commission of the European Communities* [1980-06-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 1980, C-136/79; *Case of Hoechst AG v. Commission of the European Communities* [1989-09-21]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 1989, C-46/87 and C-227/88; *Case of X v. Commission of the European Communities* [1994-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 1994, C-404/92; *Case of Rechnungshof v. Österreichischer Rundfunk and Others; and Christa Neukomm; and Joseph Lauermann v. Österreichischer Rundfunk* [2003-05-20]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2003, C-465/00, C-138/01, and C-139/01; and *Case of Bodil Lindqvist* [2003-11-06]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2003, C-101/01.

is enshrined by the Directive 95/46/EC on the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data as well as by the Directive 2002/58/EC Concerning the Processing of Personal Data and the Protection of Privacy in the Telecommunications Sector, amending the Council Directive 95/46/EC on the Special Processing and Dissemination of Personal Data and the Protection of Privacy in the Telecommunications Sector.

The object of protection is the private sphere of individuals with regard to the processing of personal data and this protection belongs to the general personality rights. Directive 2002/58/EC extends this protection also to legal persons (it uses the term “parties”, not the concept of a natural person).

These are all data that individually or in their entirety can identify physical, psychological, economic, cultural, and social identity of the authorized person.⁵ These include video monitoring in the employer’s workplace as well as telephone tapping.

Such interference with the private lives of employees necessarily requires the consent of an authorized person. Directive does not exclude the possibility of a tacit consent, although the mere silence is not considered as approval of an authorized person by the current case law.

Protection of personal data contained in e-mails belongs to the protection of the Article 8 of the European Convention and the Articles 7 and 8 of the Charter. The European Court of Human Rights ruled that the protection of the Article 8 of the European Convention shall also apply to letters that have been received by the addressee, irrespective of whether they are private or business correspondence.⁶

In the legal case Golder 1975 the European Court of Human Rights in paragraph 43 explicitly states that “To impede another person to communicate already in initiating correspondence represents the most serious form of interference (Article 8 paragraph 2 of the Convention) with the exercise of the right to protection of correspondence.”

Confidentiality of personal data is guaranteed also by the Directive 1995/46/EC and the Directive 2002/58/EC. The Directive 95/46/EC on

⁵ *Case of Bodil Lindqvist* [2003-11-06]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2003, C-101/01.

⁶ *Case of Niemietz v. Germany* [1992-12-16]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1992, Application No. 13710/88.

the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data refers to privacy, as protected by the Article 8 of the European Convention. The administrator of personal data contained in e-mail messages is considered to be the person from whom the mail comes and e-mail service provider will normally be considered as an administrator as regards the processing of additional data needed for running services.⁷

According to the Article 5 of the Directive 2002/58/EC, the Member States are required to legislatively ensure confidentiality of communications and related traffic data transferred by means of a public communications network and publicly available electronic communications services. They are obliged in particular to prohibit listening, tapping, storage, or other kinds of privacy infringement or surveillance of communications and the related traffic data by persons other than users without the consent of the users concerned, unless it is already regulated by law. The Member States may not impose a general obligation of monitoring, not in order to guarantee the security of a publicly available electronic communications service when the provider must take appropriate technical and organizational measures necessary for the security, as this monitoring would constitute not only interference with the freedom of information but also interference with the right to protect the confidentiality of correspondence (Article 15 of the Directive on Electronic Commerce).

In January 2016, the European Court of Human Rights issued one major decision regarding the eligibility of e-mail communication monitoring performed by the employer to an employee. In the legal matter Bărbulescu, Ref. No. 61496/08, the Court upheld the entitlement of the employer to the monitoring of the employee's e-mail correspondence as eligible.

According to the facts of the legal status, the employer asked Mr. Bărbulescu to set up a corporate account on the instant messaging service – Yahoo Messenger to respond to questions and requests of clients. Shortly after the employer pointed out that the employee uses Messenger also for private purposes, despite the ban on use of company resources for personal purposes. Despite this, Mr. Bărbulescu said that he uses the

⁷ See the justification No. 47 of the Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of such Data. OJ EC L 281, 1995-11-23, p. 36.

Internet only for work and then the employer submitted 45 pages of transcripts of his communication in Yahoo Messenger which also contained private correspondence with his brother and fiancée on personal matters, such as health and sex life. However, the transcripts also included messages that the employee exchanged with his fiancée via his private account on Yahoo Messenger. Subsequently, the employer terminated the employment relationship with him, but the employee did not agree with the notice reason on the ground that the termination of employment was based on the violation of privacy which is guaranteed by the Article 8 of the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms. The Romanian courts have confirmed the validity of termination of employment and the employee failed to pass the proposal. According to the European Court of Human Rights, the employer's conduct was in this case reasonable and monitoring of communication was the only way to determine whether there was a breach of labour discipline. The court in its justification stated that this decision does not allow employers to read all e-mails without restriction, but their conduct should be based on the facts of every particular case. The case Bărbulescu has in addition to the absolute ban on computer use for private purposes even more further specifics which the European Court of Justice did not address in much detail. The most controversial is the question whether or not the employee knew about the monitoring by the employer. The European Court of Justice was silent on this matter. The European Court of Human Rights follows by this decision the ruling on Halford and the ruling on Copland. Although the decision was adopted by a majority, one of the judges has expressed a dissenting opinion in which he said that employer's control measure was a drastic intervention in the privacy of the employee in which the Romanian courts found an excuse for termination of employment, as the employer was unable to dismiss him by lawful means.

Exceptions under the Article 7 of the Charter and the Article 8 of the European Convention

The Article 8 of the European Convention and the Article 7 of the Charter allow under certain conditions restrictions on the right to private and family life. Interference with the mentioned right is possible only if there is compliance with the principle of legality, legitimacy, and proportionality.

The principle of legality

Interference with the right to private and family life, residence, and correspondence of an individual is possible solely on a legal basis. The statutory legal basis for such interference may take the form of written or unwritten law. The same is also provided for by the European Convention. The legislative basis for such interference with the right to private life must be sufficiently defined.⁸ This should be a legal expression of the principle of legality. According to the Constitutional Court of the Slovak Republic which is harmonized with the current case law of the European Court of Human Rights, legality means that the state may intervene in the right to privacy only when such an action is permitted by law and legal standards govern it clearly enough to be predictable under prescribed conditions.⁹

As seen, the justified interference with the right to private life is in the Article 8 of the European Convention defined almost identically to the definition of these interventions by the Charter of Fundamental Rights of the European Union. As a condition of such intervention there is also required the compliance with the principles of legitimacy and proportionality.

The principle of legitimacy

In addition to the compliance with the principle of legality, the interference with private life must be legitimate. Under the Constitutional Court of the Slovak Republic as well as the constant case law of the European Court of Human Rights the legitimacy of interference with the right to privacy is linked to its purpose. This purpose is defined in the Article 8 paragraph 2 of the European Convention, therefore, interference with the right to privacy is admissible only if:

- *It is in the interest of the state* in order to protect national security, public safety, prevention of conflicts, or crime;
- *It is in the interest of society* in order to ensure economic well-being of the country, the protection of health, or morals; and

⁸ *Case of Amann v. Switzerland* [2000-02-16]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2000, Application No. 27798/95.

⁹ *Decision of the Constitutional Court of the Slovak Republic Ref. No. II. ÚS 280/09-16* [2009-09-10].

⊕ *It is in the interest of individuals* in order to protect the rights and freedoms of others.¹⁰

This is a relatively wide range of reasons for legitimate interference with private and family life, residence, and correspondence of an individual (see the legal matter by the European Court of Human Rights Klass/Germany).¹¹

In the above-mentioned context, there arises an important legal question of whether the employer's property interests can be considered as a legitimate aim for the interference with private and family life, residence, and correspondence of an employee. We believe that in certain cases it could be a legitimate aim. It would depend on the circumstances of the particular case; especially, it would depend on the business activities of the employer as well as on the assessment of the seriousness of the legal consequences in case of a threat or violation of the rights of the employer. The employer, however, must also meet other conditions for the interference with the employee's private life – he/she must have an adequate legal basis, i.e. the possibility of interference with that right would have to be enshrined in law and the interference would have to comply with the principle of proportionality, i.e. the employer would have to act only to an extent that is necessary to achieve that objective.

The principle of proportionality

Proportionality means that it is possible to interfere with the right to privacy only in cases when it is inevitable, if under the current circumstances it is not possible to achieve a legitimate aim otherwise and it must be done in compliance with the rules and principles of a democratic society.

This means that there will be applied the most responsible and friendly means in relation to human rights (principle of necessity) and then the adequacy principle is interpreted in the way that the damage to the respective human rights shall not be disproportionate to the intended objective. "According to the European Court of Human Rights case law, interferences with the right to privacy shall be interpreted in a certain continuity or order. In particular, we examine whether the certain factual situation may be considered by *ratione materiae* as a part of the right to

¹⁰ *Decision of the Constitutional Court of the Slovak Republic Ref. No. II. ÚS 280/09-16* [2009-09-10].

¹¹ *Case of Klass and Others v. Germany* [1978-09-06]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1978, Application No. 5029/71.

privacy. After an affirmative answer to this question there must be examined whether the interference was lawful. Then we have to examine whether the interference was legitimate and, ultimately, whether it was proportionate. When we come across the negative response in some of these questions, we do not continue further in examining the matter.”¹²

According to current literature, legitimate interference with the right to protection of personal data is legally correct under the Article 8 paragraph 2 of the European Convention as well as under the Article 8 of the Charter, as the Charter is, nowadays, already a part of primary law. Article 8 of the Charter of Fundamental Rights became the solid content of primary law, i.e. of the Treaty on the Functioning of the European Union, when the Lisbon Treaty entered into force.

Article 8 of the European Convention provides for the possibility of interference with the right to protection of personal data only if the action has a lawful legal basis and is inevitable in a democratic society for reasons of national security or public safety, for the prevention of crimes, economic order, protection of health, morals, or the rights and freedoms of others. The concept of the inevitability was explained by the European Court of Human Rights also in the legal matter *Gillow/United Kingdom*, according to which this word means that there is a coercive social need and that the necessary measures with the legitimate aim must be applied.¹³

In addition to the above-mentioned principles it is essential that the interference with the right to private life and the way of its implementation correspond fully to the respect of the human dignity of the employee. Otherwise, it will be considered as the employer’s unauthorized interference with the privacy of the employee.

The European Court of Justice, especially in the legal case C-465/00 of 2003, explicitly stated that the protection of personal data is as a partial right included into the protection of the private sphere which is a general legal principle.¹⁴

¹² See further *Decision of the Constitutional Court of the Slovak Republic Ref. No. I. ÚS 274/05-73* [2006-06-14].

¹³ *Case of Gillow v. the United Kingdom* [1986-11-24]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1986, Application No. 9063/80.

¹⁴ *Case of Rechnungshof v. Österreichischer Rundfunk and Others; and Christa Neukomm; and Joseph Lauermann v. Österreichischer Rundfunk* [2003-05-20]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2003, C-465/00, C-138/01, and C-139/01; and *Case of Bod-*

Under the Article 8 of the European Convention there is the condition of the person's consent, legality, legitimacy, and proportionality. As regards to the proportionality there must always be defined a specific legitimate aim, purpose, and the informed consent of the person concerned. Consent of the authorized person may not be general, but only for the one and specific purpose which means that such consent of the employee should not be included in the employment contract. Privacy protection, as it is a part of basic human rights, the right to privacy and its protection cannot be validly waived.

Aside from the consent of the authorized person, the Article 7 of the Charter considers the principle of proportionality as invalid if it is necessary due to the following reasons:

- ⊕ completion of the contract or pre-contractual measures – on the proposal of the person concerned;
- ⊕ fulfilment of legal obligation;
- ⊕ protection of the vital interests of the person concerned;
- ⊕ protection of the public interest missions and the exercise of public authority;
- ⊕ realization of the legitimate interests of the responsible person as well as of the interests and fundamental rights and freedoms of others.

Conclusion

On the one hand, new technologies are beneficial to humans; on the other hand, however, they are associated with ever new social and legal risks. Application of new technologies also creates very complex and absolutely new legal situations to which the existing law is often not yet ready to respond. Therefore, also the Slovak labour law faces many modern challenges resulting from the application of new technologies and solutions to their legal consequences for labour relations. The case law of the European Court of Human Rights and of the European Court of Justice provides many ideas for further development of labour law in the above-mentioned sense. Legislative practice in the Slovak Republic is nowadays still insufficient to serve as an example for optimizing the Slovak labour law to comply with the quality requirements of the new needs of society which enjoys new technologies.

il Lindqvist [2003-11-06]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2003, C-101/01.

At the beginning of the Third Millennium the labour law theory should also deal more with the solutions of new challenges of the labour law. Even in foreign legal literature, the issue of the legal consequences of new technologies in the field of labour relations is only marginally addressed.

References

- Case of Amann v. Switzerland* [2000-02-16]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2000, Application No. 27798/95.
- Case of Bodil Lindqvist* [2003-11-06]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2003, C-101/01.
- Case of Erich Stauder v. City of Ulm – Sozialamt* [1969-11-12]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 1969, C-29/69.
- Case of Gillow v. the United Kingdom* [1986-11-24]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1986, Application No. 9063/80.
- Case of Hoechst AG v. Commission of the European Communities* [1989-09-21]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 1989, C-46/87 and C-227/88.
- Case of Klass and Others v. Germany* [1978-09-06]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1978, Application No. 5029/71.
- Case of National Panasonic (UK) Limited v. Commission of the European Communities* [1980-06-26]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 1980, C-136/79.
- Case of Niemietz v. Germany* [1992-12-16]. Judgement of the European Court of Human Rights, 1992, Application No. 13710/88.
- Case of Rechnungshof v. Österreichischer Rundfunk and Others; and Christa Neukomm; and Joseph Lauermann v. Österreichischer Rundfunk* [2003-05-20]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2003, C-465/00, C-138/01, and C-139/01.
- Case of X v. Commission of the European Communities* [1994-10-05]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 1994, C-404/92.
- Decision of the Constitutional Court of the Slovak Republic Ref. No. I. ÚS 274/05-73* [2006-06-14].

Decision of the Constitutional Court of the Slovak Republic Ref. No. II. ÚS 280/09-16 [2009-09-10].

Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the Protection of Individuals with Regard to the Processing of Personal Data and on the Free Movement of such Data.
OJ EC L 281, 1995-11-23, pp. 31-50.

Report from the Commission: First Report on the Implementation of the Data Protection Directive (95/46/EC) [2003-05-15]. COM (2003) 265 final.

Prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.

Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic
helena.barancova@truni.sk

Налоговое обязательство как категория налогового права

Tax Obligation as a Category of Tax Law

Игорь Иванович Бабин
[Igor Ivanovich Babin]

Abstract: Systematization and codification of the tax legislation is an important stage of its development. The aim of codification is not just a collection of the tax legislation into a single legislative act, but the coordination and development of unified fiscal and legal terms, the elimination of gaps and conflicts in the legal regulation. An important element of such codification is the account of the positive experience of foreign countries and scientific researchers. The paper shows the development of the category of "tax obligation" in the financial and legal sciences and tax legislation. The relationships of such categories as the tax obligation and tax duty are analysed. The interrelation of the tax obligation and tax relationship is revealed. The dynamics of the tax obligation is investigated.

Key Words: Tax Law; Tax Legislation; Tax Obligation; Tax Duty; Tax Relationship; Ukraine.

Аннотация: Систематизация и кодификация налогового законодательства является важным этапом его развития. Задачей кодификации является не просто собрание налогового законодательства в единый нормативно-правовой акт, а согласование и выработка единой налогово-правовой терминологии, устранение пробелов и коллизий в правовом регулировании. Важным элементом такой кодификации является учет позитивного опыта зарубежных стран и научных разработок ученых. В статье показывается развитие категории "налоговое обязательство" в финансово-правовой науке и налоговом законодательстве. Анализируется соотношение таких категорий как налоговое обязательство и налоговая обязанность. Раскрывается взаимосвязь налогового обязательства и налогового правоотношения. Исследуется динамика налогового правоотношения.

Ключевые слова: Налоговое право; налоговое законодательство; налоговое обязательство; налоговая обязанность; налоговые правоотношения; Украина.

Введение

Одной из центральных категорий налогового права является налоговое обязательство. Впервые внедренный Законом Украины “О налоге на добавленную стоимость”, а позднее распространенный на все видовые юридические конструкции налога Законом Украины “О порядке погашения обязательств налогоплательщиков перед бюджетами и государственными целевыми фондами” термин “налоговое обязательство” неоднозначно был воспринят учеными, что, в свою очередь, отразилось на дальнейшем развитии этой категории в налоговом законодательстве Украины.¹ Систематизация налогового законодательства и принятие Налогового кодекса Украины привели к сужению использования этой категории, ее частичной подмене другими неравнозначными по содержанию понятиями. Результатом такой непродуманной и непоследовательной деятельности законодателя стало усложнение и расширение налогово-правовой терминологии, противоречия между Общей и Особенной частью Налогового кодекса Украины. Поэтому исследования правовой природы и содержания налогового обязательства по-прежнему остаются актуальными.

Налоговое обязательство в доктрине и законодательстве

Ряд ведущих ученых отрицают целесообразность использования данного понятия в налоговом законодательстве. Так, Н. П. Кучерявенко отмечает, что исключительное положение государства как организатора, контролера налоговых правоотношений, собственника налоговых поступлений дает основание говорить о существовании не налогового обязательства, а обязанности. По мнению ученого, термин “обязательство” характерный для диспозитивного регулирования, когда речь идет о некоторой равности сторон,

¹ BABIN, I. I. *Tax Law of Ukraine: Textbook*. Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Press, 2012, pp. 190-200. ISBN 978-966-423-190-6 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. *Податкове право України: Навчальний посібник*. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2012, с. 190-200. ISBN 978-966-423-190-6].

встречных правах и обязанностях. Но в налоговых отношениях трудно увидеть отношения равности, условий договоров или соглашений.²

Подобной точки зрения придерживается и ряд российских ученых. В частности, по мнению А. В. Демина, термин “обязательство” имеет ярко выраженную частноправовую природу и базируется на свободно выраженным волеизъявлении лица тем или иным способом (на собственное усмотрение) реализовать свою право-субъектность в рамках диспозитивного правового регулирования. Таким образом, обязательство – это разновидность юридической обязанности, которая добровольно принимается на себя лицом, которое участвует в правоотношениях диспозитивного, как правило, договорного характера. Возникновение и исполнение налоговой обязанности, как отмечает А. В. Демин, не зависит от желания (усмотрения, волеизъявления) самого налогоплательщика, а вытекает непосредственно из закона. Императивный метод налогового права не предусматривает возможности освобождения кого-либо от уплаты налога на усмотрение одного из участников налоговых правоотношений, тем более от исполнения налоговой обязанности, не вправе отказаться сам налогоплательщик.³

Авторы Налогового кодекса Украины, или прислушиваясь к мнению авторитетных ученых, или слепо копируя положения Налогового кодекса Российской Федерации (в котором используется термин “налоговая обязанность”, а не “налоговое обязательство”) попробовали отказаться от термина “налоговое обязательство” и заменить его термином “налоговая обязанность”. Но или попытки были несистемными, или невозможна подмена понятий с разным смысловым наполнением одного другим (по нашему мнению, скорее второе), но попытки оказались неудачными и вместо логично согласованного, понятного текста Налогового кодекса Украины (что для и так довольно громоздкого и сложного для понимания налогового законодательства является чрезвычайно

² KUCHERIAVENKO, M. P. Course of Tax Law. In: *Doctrine of the Tax: Volume III*. Kharkiv: Legas; Right, 2005, p. 375. ISBN 966-8467-42-6 [in the Russian original КУЧЕРЯВЕНКО, Н. П. Курс налогового права. В: Учение о налоге: Том III. Харьков: Легас; Право, 2005, с. 375. ISBN 966-8467-42-6].

³ DEMIN, A. V. *Tax Law in Russia: Textbook*. Moscow: Yurlitinform, 2006, pp. 251-252. ISBN 5-93295-192-3 [in the Russian original ДЕМИН, А. В. *Налоговое право России: Учебное пособие*. Москва: Юрлитинформ, 2006, с. 251-252. ISBN 5-93295-192-3].

важным) имеем неопределенность терминологии, существование для обозначения одного и того же явления нескольких совсем разных терминов. Так, в Налоговом кодексе Украины параллельно используются такие термины как налоговая обязанность, налоговое обязательство, денежное обязательство, сумма налога.

“Налоговое обязательство” и “налоговая обязанность”: соотношение категорий

Внедрение в налоговое законодательство термина “налоговая обязанность” порождает несколько вопросов. Во-первых, в чем заключается разница между обязанностями налогоплательщиков, предусмотренных статьей 16 Налогового кодекса Украины, и налоговой обязанностью специально выделенной статьей 36 этого Кодекса. Пункт 36.1 статьи 36 Налогового кодекса Украины определяет, что налоговой обязанностью признается обязанность налогоплательщика вычислить, задекларировать и/или сумму налога или сбора в порядке и строки, определенные этим Кодексом, законами о вопросах таможенного дела. Но аналогичные по содержанию обязанности есть в перечне, предусмотренном статьей 16 Налогового кодекса Украины.

Взяв за основу классификацию обязанностей налогоплательщиков предложенную С. Г. Пепеляевым, обязанности, перечисленные в статье 16 Налогового кодекса Украины можно сгруппировать в три группы: 1) обязанности организационного характера (статья на учет или зарегистрироваться в налоговом органе, подавать компетентным органам необходимую информацию...); 2) обязанности по уплате налогов (самостоятельно и правильно вычислять суммы налоговых платежей, своевременно и в полной мере их уплачивать, погашать налоговую задолженность); 3) обязанности по учету и отчетности (вести бухгалтерский учет, своевременно составлять и подавать отчетность, вносить в нее изменения, хранить документы на протяжении установленного периода, подавать в налоговый орган документы, объяснения...).⁴ Согласно этой классификации, налоговая обязанность, определенная статьей 36 Налогового кодекса Украины относиться ко второй группе (обязанности по уплате налогов). Отличительной особенностью

⁴ PEPELYAEV, S. G. ed. *Tax Law: Textbook*. Moscow: Yurist, 2003, pp. 166-177. ISBN 5-7975-0625-4 [in the Russian original ПЕПЕЛЯЕВ, С. Г. ред. *Налоговое право: Учебник*. Москва: Юристъ, 2003, с. 166-177. ISBN 5-7975-0625-4].

налоговой обязанности, по мнению законодателя, согласно пункта 36.3. статьи 36 Налогового кодекса Украины является то, что налоговая обязанность является безусловной и первоочередной относительно других неналоговых обязанностей налогоплательщиков, кроме случаев предусмотренных законом. В первую очередь вызывает сомнение применение местоимения «других» в данной норме, поскольку это относит налоговую обязанность к неналоговым обязанностям налогоплательщиков. Поэтому, логичнее эта норма выглядела бы без этого местоимения: налоговая обязанность является безусловной и первоочередной относительно неналоговых обязанностей налогоплательщиков, кроме случаев предусмотренных законом.

Во-вторых, соглашаемся с мнением Н. П. Кучерявенко, что “Осуществление конкретных видов обязанностей налогоплательщиков становится возможным только в условиях последовательных, изменяющихся друг друга стадий... Очевидно, что реализация обязанности по уплате налога невозможна без постановления на учет налогоплательщиков (предоставление сведений о налогоплательщиках в единый реестр), без учетных действий относительно объекта налогообложения. Тем более невозможно представить обязанности по налоговому отчету без реализации обязанностей двух предыдущих групп”.⁵ Это означает, что обязанности налогоплательщиков тесно связаны между собою, обуславливают друг друга и выделять или предоставлять преимущество одним обязанностям налогоплательщиков относительно других значит нарушать целостность, последовательность и единственность системы обязанностей налогоплательщиков.

По мнению авторов Научно-практического комментария к Налоговому кодексу Украины, одним из достижений действующей редакции Налогового кодекса Украины является приведение терминологии налогового законодательства в соответствие к положениям Конституции Украины.⁶ В частности это относится к разме-

⁵ KUCHERIAVENKO, M. P. Course of Tax Law. In: *Doctrine of the Tax: Volume III*. Kharkiv: Legas; Right, 2005, p. 157. ISBN 966-8467-42-6 [in the Russian original КУЧЕРЯВЕНКО, Н. П. Курс налогового права. В: Ученie о налогe: Том III. Харьков: Легас; Право, 2005, с. 157. ISBN 966-8467-42-6].

⁶ AZAROV, M. J. ed. *Scientific and Practical Comments of Tax Code of Ukraine: Volume 1. 2nd ext. and rev. ed.* Kiev: Ministry of Finance of Ukraine; National University DPS of Ukraine, 2011, pp. 35-36. ISBN 978-966-337-260-0 [in the Ukrainian original АЗАРОВ, М.

ванию таких категорий как налог и сбор и исключение из налогового законодательства непредусмотренного Конституцией Украины термина “обязательный платеж”.⁷

Если быть последовательным и использовать в налоговом законодательстве терминологию Конституции Украины, то следует применять термин “обязанность уплачивать налоги и сборы” (ст. 67 Конституции). Но проблема применения термина “налоговая обязанность” вместо “налоговое обязательство” заключается не только в введении в налоговое законодательство нового термина, который фактически является синонимом понятия “обязанность уплачивать налоги и сборы”, но и в том, что понятие “налоговая обязанность” (обязанность уплачивать налоги и сборы) и “налоговое обязательство” – совсем разные налогово-правовые категории. Если налоговое обязательство отображает исключительно имущественную сторону налоговых правоотношений и его сущность сводится к обязанности передачи некоторой суммы денежных средств (налоги только в форме денежных средств могут рассматриваться как элемент доходной части бюджетов, которые собственно и являются собой централизованные денежные фонды)⁸ от налогоплательщиков к публичному субъекту (государству и/или иной административно-территориальной единице), то обязанность уплачивать налоги и сборы (налоговая обязанность) является понятием комплексным, значительно шире по содержанию, охватывает все без исключения обязанности налогоплательщиков в налоговых правоотношениях, то есть отображает не только имущественную, но и организационную сторону налоговых правоотношений. Ведь в науке налогового права достаточно аргументированным является суждение об организационно-имущественном характере налоговых

Я. ред. *Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: Том 1.* 2-ге доп. та перероб. вид. Київ: Міністерство фінансів України; Національний університет ДПС України, 2011, с. 35-36. ISBN 978-966-337-260-0.

⁷ VORONOVA, L. K. *Financial Law of Ukraine: Textbook*. Kiev: Precedent; My Book, 2006. 440 p. ISBN 966-520-091-7; ISBN 966-8845-02-1 [in the Ukrainian original ВОРОНОВА, Л. К. *Фінансове право України: Підручник*. Київ: Прецедент; Моя книга, 2006. 440 с. ISBN 966-520-091-7; ISBN 966-8845-02-1].

⁸ VINNITSKIY, D. V. *Russian Tax Law: Problems of Theory and Practice*. Saint Petersburg: Legal Center Press, 2003, p. 108. ISBN 5-94201-142-7 [in the Russian original ВИННИЦКИЙ, Д. В. *Российское налоговое право: Проблемы теории и практики*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, с. 108. ISBN 5-94201-142-7].

правоотношений.⁹ Таким образом, подмена налогового обязательства налоговой обязанностью является сужением значения последней и порождает необходимость дополнительного разграничения налоговой обязанности и обязанности уплачивать налоги и сборы.

Налоговое обязательство и налоговое правоотношение

Относительно неприятия термина “налоговое обязательство” для налогового законодательства представляют интерес выводы А. И. Худякова, специально исследовавшего эту проблему. Ученый отмечает, что для идеологического и политического оправдания в сфере налогообложения государству более выгодно использовать категорию “налоговая обязанность”, которая относится только к одной стороне налогового правоотношения – налогоплательщику. Другая сторона – государство – находится как бы в правовом вакуме, владея неопределенным (и поэтому неограниченным) набором прав и не несет никаких обязанностей.¹⁰

На справедливость данного высказывания указывает содержание статей 16 – 17 и 20 – 21 Налогового кодекса Украины. Именно этим, по нашему мнению, объясняется негативное отношение части ученых и законодателя к использованию в законодательстве термина “налоговое обязательство”, а не его “частноправовой природой”. Опасение относительно перенесения в налоговое право диспозитивных начал правового регулирования через термин “обязательство” беспочвенны, поскольку налоговое обязательство – особый вид обязательства, который не является тождественным гражданско-правовому обязательству. Обязательства не являются прерогативой гражданского права. Они являются межотраслевой конструкцией, которая характерна для любых имущественных отношений, которые опосредствуют перемещение материальных благ. Финансовые правоотношения, в том числе налоговые, по своему содержанию являются имущественными отношениями, а властный характер налоговых правоотношений и императивные основания их

⁹ DEMIN, A. V. *Tax Law in Russia: Textbook*. Moscow: Yurlitinform, 2006, pp. 109-115. ISBN 5-93295-192-3 [in the Russian original ДЕМИН, А. В. *Налоговое право России: Учебное пособие*. Москва: Юрлитинформ, 2006, с. 109-115. ISBN 5-93295-192-3].

¹⁰ KHUDIAKOV, A. I. *Financial Law of the Republic of Kazakhstan: Special Part*. Almaty: Norma-K, 2002, p. 161. ISBN 9965-608-05-9 [in the Russian original ХУДЯКОВ, А. И. *Финансовое право Республики Казахстан: Особенная часть*. Алматы: Норма-К, 2002, с. 161. ISBN 9965-608-05-9].

возникновения не исключают возможности применения термина “обязательство”.

Метод налогового права не может содержать существенных отличий от метода финансового права, а в других частях финансового права термин “обязательство” используется довольно широко. Например, в статье 2 Бюджетного кодекса Украины используется термин бюджетное обязательство, под которым понимается любое осуществленное соответственно к бюджетному ассигнованию размещение заказа, заключение договора, приобретение товара, услуги или осуществление иных аналогичных операций на протяжении бюджетного периода, согласно с которыми необходимо осуществить платежи на протяжении этого же периода или в будущем. Также необходимо отметить, что понятие обязательства используется в финансовом праве при определении термина государственного долга (ст. 2 Бюджетного кодекса Украины). В то же время, в разных отраслях права обязательства имеют свои особенности. И законодатель, используя те или иные юридические конструкции, должен обязательно учитывать специфику сферы правового регулирования.

Целесообразность применения в налоговом праве категории “налоговое обязательство” понимали советские ученые¹¹ и понимает значительна часть современных исследователей.¹² Проблема, по нашему мнению, должна заключаться не в возможности или невозможности использования термина “налоговое обязательство”, а в содержании данного понятия, то есть, что под ним необходимо понимать. В п. 14.1.156 ст. 14 Налогового кодекса Украины налоговое обязательство определяется как сумма средств, которую нало-

¹¹ ROVINSKIY, E. Soviet Financial Law: Textbook. Moscow: Moscow State Law Academy, 1957, pp. 99-100 [in the Russian original РОВИНСКИЙ, Е. Советское финансовое право: Учебное пособие. Москва: Всесоюзный юридический заочный институт, 1957, с. 99-100].

¹² См., напр.: VINNITSKIY, D. V. Russian Tax Law: Problems of Theory and Practice. Saint Petersburg: Legal Center Press, 2003, p. 301. ISBN 5-94201-142-7 [in the Russian original ВИННИЦКИЙ, Д. В. Российское налоговое право: Проблемы теории и практики. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003, с. 301. ISBN 5-94201-142-7]; PEPELYAEV, S. G. ed. Tax Law: Textbook. Moscow: Yurist, 2003, p. 147. ISBN 5-7975-0625-4 [in the Russian original ПЕПЕЛЯЕВ, С. Г. ред. Налоговое право: Учебник. Москва: Юристъ, 2003, с. 147. ISBN 5-7975-0625-4]; и KARASEVA, M. V. Financial Relations. Moscow: Infra-M, 2001, pp. 276-280. ISBN 5-16-000651-6 [in the Russian original КАРАСЕВА, М. В. Финансовое правоотношение. Москва: Инфра-М, 2001, с. 276-280. ISBN 5-16-000651-6].

гоплательщик, в том числе налоговый агент, должен уплатить в соответственный бюджет как налог или сбор на основании, в порядке и сроки, определенные налоговым законодательством (в т. ч. сумма средств, определенная налогоплательщиком в налоговом векселе и не уплачена в установленный законом срок). Аналогичное определение содержалось в Законе Украины “О налоге на добавленную стоимость”, где под налоговым обязательством понималась общая сумма налога, полученная (начисленная) налогоплательщиком в отчетном (налоговом) периоде, определенная согласно с этим Законом.¹³ Закон Украины “О порядке погашения обязательств налогоплательщиков перед бюджетами и государственными целевыми фондами” определял налоговое обязательство как обязательство налогоплательщика уплатить в бюджеты или государственные целевые фонды соответственную сумму средств в порядке и в сроки, определенные этим Законом или другими законами Украины.¹⁴

Считаем, что понятие “налоговое обязательство” следует использовать для обозначения налогового правоотношения, в котором налоговый орган владеет правом требования, а налогоплательщик обязан осуществить действия по передачи некоторой суммы денежных средств в бюджет. Именно в таком значении оно используется в Налоговом кодексе Украины для определения видовых юридических конструкций налога. Поэтому более точным является определение, которое содержалось в Законе Украины “О порядке погашения обязательств налогоплательщиков перед бюджетами и государственными целевыми фондами”.

Динамика налогового обязательства

Хотелось бы также обратить внимание на динамику налогового обязательства (за терминологией Налогового кодекса Украины – налоговой обязанности). Налоговое обязательство возникает, изменяется и прекращается при наличии оснований, определенных на-

¹³ См.: п. 1.6 ст. 1. *Law of Ukraine on Value Added Tax*. Supreme Council of Ukraine, 1997, No. 21, p. 156 [in the Ukrainian original Закон України Про податок на додану вартість. Відомості Верховної Ради України, 1997, № 21, ст. 156].

¹⁴ См.: п. 1.2 ст. 1. *Law of Ukraine on the Liabilities of Taxpayers to Budgets and State Trust Funds*. Supreme Council of Ukraine, 2001, No. 10, p. 44 [in the Ukrainian original Закон України Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 10, ст. 44].

логовым законодательством. Общими основаниями возникновения является наличие у налогоплательщика объекта налога и окончание налогового периода, по окончании которого сумма налога должна быть вычислена и уплачена. В то же время, по каждому налогу могут устанавливаться свои особенные основания, которые являются самостоятельными юридическими фактами, формирующими сложный фактический состав.

Например, датой возникновения налоговых обязательств по налогу на добавленную стоимость с поставки товаров/услуг считается дата, которая приходится на налоговый период, на протяжении которого происходит любое из событий, что случилось раньше:

- ⊕ дата зачета средств от покупателя/заказчика на банковский счет налогоплательщика, как оплата товаров/услуг, что подлежат поставке, а в случае поставки товаров/услуг за наличные – дата оприходования средств в кассе налогоплательщика, а в случае отсутствия такой – дата инкассации наличности в банковском учреждении, которое обслуживает налогоплательщика;
- ⊕ дата отгрузки товаров, а в случае экспорта товаров – дата оформления таможенной декларации, которая свидетельствует о факте пересечения таможенной границы Украины, оформленной соответственно к требованиям таможенного законодательства, а для услуг – дата оформления документа, что свидетельствует о факте поставки услуг налогоплательщиком (п. 187.1 ст. 187 Налогового кодекса Украины).

Относительно окладных налогов, исчисление которых осуществляют налоговые органы таким основанием является налоговое уведомление отосланное налогоплательщику об уплате налога.¹⁵

Налоговое законодательство Украины предусматривает возможность рассрочки и отсрочки налоговых обязательств (п. 100 Налогового кодекса Украины). Рассрочкой, отсрочкой налогового обязательства является перенесение сроков уплаты налогоплательщиком его налогового обязательства под проценты, из расчета 120 % годовых учетной ставки Национального банка Украины, действующей на день возникновения такого налогового обязательства

¹⁵ BABIN, I. I. *Juridical Structure of Tax: Monograph*. Chernivtsi: Ruta, 2008, pp. 158-160. ISBN 978-966-423-009-1 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. *Юридична конструкція податку*: Монографія. Чернівці: Рута, 2008, с. 158-160. ISBN 978-966-423-009-1].

или на день его (его части) погашения, в зависимости от того, которая из таких ставок является большей, за каждый просроченный календарный день его уплаты. Основанием для рассрочки налогового обязательства налогоплательщика является предоставление им достаточных доказательств существования обстоятельств, перечень которых определяется Кабинетом Министров Украины, которые свидетельствуют о существовании угрозы возникновения или увеличения налоговой задолженности такого налогоплательщика, а также экономического обоснования, которое свидетельствует о возможности погашения налогового обязательства и/или увеличения налоговых поступлений в соответствующий бюджет впоследствии применения режима рассрочки, на протяжении которого произойдут изменения политики управления производством или сбытом такого налогоплательщика. Рассроченные суммы налогового обязательства (в том числе отдельно – суммы штрафных (финансовых) санкций) погашаются равными частями, начиная с месяца, который наступает за тем месяцем, в котором принято решение о предоставлении такой рассрочки. Основанием для отсрочки налогового обязательства налогоплательщика является предоставление им доказательств, перечень которых определяется Кабинетом Министров Украины, которые свидетельствуют о наличии обстоятельств непреодолимой силы, что привели к угрозе возникновения или накопления налоговой задолженности такого налогоплательщика, а также экономическое обоснование, которое свидетельствует про возможность погашения налогового обязательства и/или увеличения налоговых поступлений в соответствующий бюджет впоследствии применения режима отсрочки на протяжении которого произойдут изменения политики управления производством или сбытом такого налогоплательщика. Отсроченные суммы налогового обязательства погашаются равными частями начиная с любого месяца, определенного соответствующим контролирующим органом или органом местного самоуправления, но не позднее окончания 12 календарных месяцев с дня возникновения такого налогового обязательства или одноразовым платежом.

По общему правилу, налоговое обязательство прекращается впоследствии его надлежащего исполнения, то есть, когда налог уплачен налогоплательщиком своевременно и в полной мере. К другим основаниям, которые прекращают налоговое обязательство, действующее налоговое законодательство Украины относит:

1) ликвидацию юридического лица; 2) смерть физического лица, признание его недееспособным или пропавшим без вести; 3) утрата лицом признаков налогоплательщика, которые определены этим Кодексом; 4) отмена налоговой обязанности в предусмотренный законодательством способ (ст. 37 Налогового кодекса Украины). Для примера, статья 44 Налогового кодекса Российской Федерации предусматривает следующие основания прекращения налоговой обязанности: 1) уплата налога (сбора) налогоплательщиком; 2) возникновение иных обстоятельств, с которыми налоговое законодательство связывает прекращение налоговой обязанности; 3) смерть налогоплательщика или признание его умершим; 4) ликвидация организаций – налогоплательщика после проведения ликвидационной комиссией всех расчетов с бюджетами (внебюджетными фондами).¹⁶

Хотя вряд ли можно считать смерть физического лица – налогоплательщика или ликвидацию организации – налогоплательщика основанием прекращения налогового обязательства. В этой ситуации основаниями, что прекращают налоговое обязательство таких лиц, является уплата налога за счет средств и имущества этих лиц наследниками/ликвидационной комиссией, а в случае недостаточности имущества для исполнения налогового обязательства – списание налоговой задолженности, что соответственно и предусмотрено статьями 97 – 101 Налогового кодекса Украины.

Вызывает сомнение и перенесение в налоговое законодательство предложенного Н. П. Кучерявенко такого основания прекращения налогового обязательства (в редакции ученого – налоговой обязанности) как утрата лицом признаков налогоплательщика. Так, Н. П. Кучерявенко пишет: “Эти обстоятельства выделяют специфическую группу налогов, реализация обязанностей по которым базируется на понятии налогоплательщика как специального субъекта. К такому роду платежам можно отнести, например, налог с владельцев транспортных средств и других самоходных машин и механизмов. Особенностью этих обстоятельств, что прекращают исполнение налоговой обязанности, является то, что налогоплательщик продолжает существовать как обязанное лицо, но утрата или измене-

¹⁶ BELYKH, V. S. and D. V. VINNITSKIY. *Tax Law in Russia*. Moscow: Norma, 2004. 320 p. ISBN 5-89123-851-9 [in the Russian original БЕЛЫХ, В. С. и Д. В. ВИННИЦКИЙ. *Налоговое право России*. Москва: Норма, 2004. 320 с. ISBN 5-89123-851-9].

нение его отдельных признаков исключает налоговую обязанность по конкретному виду платежа. Физическое лицо может оставаться обязанным по целому комплексу налоговых платежей, но утрата транспортного средства обуславливает отсутствие у него обязанности по учету, уплате и отчетности относительно налога с владельцами транспортных средств. Более того, такие обязанности связаны фактически не просто с наличием транспортного средства, но с его использованием, воздержание от которого может привести к неисполнению налоговой обязанности".¹⁷

На наш взгляд, понятие "прекращение налогового обязательства" необходимо применять к налоговому обязательству, которое уже возникло и существует. Налоговое обязательство в регулярных налогах ограничено четкими временными рамками – налоговым периодом. Утрата объекта налога в данном налоговом периоде, не породит налоговое обязательство налогоплательщика по данному налогу в будущем, но относительно этого налогового периода оно будет существовать и должно быть исполнено налогоплательщиком. По нашему мнению, обстоятельствами, которые прекращают налоговое обязательство, кроме его исполнения налогоплательщиком, также являются: удержание налога налоговым агентом; принудительное взыскание налоговой задолженности; списание налоговой задолженности, в случае признания ее безнадежной; уплата налога в случае смерти физического лица, ликвидации или реорганизации юридического лица его правопреемником; зачет излишне уплаченной суммы налога или взысканной налоговой задолженности в счет будущих платежей.

Интересным заимствованием из Налогового кодекса Российской Федерации является предусмотренная в Налоговом кодексе Украины возможность "приостановления исполнения налогового обязательства". Так, если имущество недееспособного или безвестно пропавшего лица недостаточно для обеспечения исполнения денежных обязательств такого физического лица, а также для уплаты начисленных штрафных (финансовых) санкций, то сумма налоговой задолженности списывается в порядке, установленном центральным органом государственной налоговой службы. В случае

¹⁷ KUCHERIAVENKO, M. P. Course of Tax Law. In: *Doctrine of the Tax: Volume III*. Kharkiv: Legas; Right, 2005, p. 403. ISBN 966-8467-42-6 [in the Russian original КУЧЕРЯВЕНКО, Н. П. Курс налогового права. В: Учение о налоге: Том III. Харьков: Легас; Право, 2005, с. 403. ISBN 966-8467-42-6].

отмены судом решения о признании физического лица безвестно пропавшим или принятия решения о возобновлении гражданской дееспособности физического лица признанного недееспособным, денежное обязательство такого физического лица возобновляется в части списанных сумм налогов. Штрафные (финансовые) санкции в таком случае не уплачиваются за период с дня признания законной силы решению суда о признании физического лица безвестно пропавшим или недееспособным до дня признания законной силы решению об отмене решения о признании физического лица безвестно пропавшим или решения о возобновлении гражданской дееспособности физического лица (п. 99 Налогового кодекса Украины).

Заключение

Подытоживая выше изложенное, необходимо отметить следующее. Систематизация и кодификация налогового законодательства является важным этапом его развития. Задачей кодификации является не просто собрание налогового законодательства в единый нормативно-правовой акт, а согласование и выработка единой налогово-правовой терминологии, устранение пробелов и коллизий в правовом регулировании. Важным элементом такой кодификации является учет позитивного опыта зарубежных стран и научных разработок ученых. В принятом Налоговом кодексе Украины можно увидеть много заимствований с Налогового кодекса Российской Федерации, в частности, относительно налоговой обязанности и ее динамики. Заимствуя положения Налогового кодекса Российской Федерации, авторам Налогового кодекса Украины целесообразно было бы также провести анализ практики их применения. Ведь Налоговый кодекс Российской Федерации также далек от идеала и много его положений критично воспринимается учеными, в том числе и относительно определения понятия налоговой обязанности, оснований ее возникновения, изменений и прекращения.

Библиографический список [References]

AZAROV, M. J. ed. *Scientific and Practical Comments of Tax Code of Ukraine: Volume 1. 2nd ext. and rev. ed.* Kiev: Ministry of Finance of Ukraine; National University DPS of Ukraine, 2011. 590 p. ISBN 978-966-337-260-0 [in the Ukrainian original АЗАРОВ, М. Я. ред. *Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: Том 1.* 2-ге доп. та перероб. вид. Київ: Міністерство фінансів

України; Національний університет ДПС України, 2011. 590 с.
ISBN 978-966-337-260-0].

BABIN, I. I. *Juridical Structure of Tax: Monograph*. Chernivtsi: Ruta, 2008. 271 p. ISBN 978-966-423-009-1 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. *Юридична конструкція податку: Монографія*. Чернівці: Рута, 2008. 271 с. ISBN 978-966-423-009-1].

BABIN, I. I. *Tax Law of Ukraine: Textbook*. Chernivtsi: Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University Press, 2012. 503 p. ISBN 978-966-423-190-6 [in the Ukrainian original БАБІН, І. І. *Податкове право України: Навчальний посібник*. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2012. 503 с. ISBN 978-966-423-190-6].

BELYKH, V. S. and D. V. VINNITSKIY. *Tax Law in Russia*. Moscow: Norma, 2004. 320 p. ISBN 5-89123-851-9 [in the Russian original БЕЛЫХ, В. С. и Д. В. ВИННИЦКИЙ. *Налоговое право России*. Москва: Норма, 2004. 320 с. ISBN 5-89123-851-9].

DEMIN, A. V. *Tax Law in Russia: Textbook*. Moscow: Yurlitinform, 2006. 424 p. ISBN 5-93295-192-3 [in the Russian original ДЕМИН, А. В. *Налоговое право России: Учебное пособие*. Москва: Юрлитинформ, 2006. 424 с. ISBN 5-93295-192-3].

KARASEVA, M. V. *Financial Relations*. Moscow: Infra-M, 2001. 283 p. ISBN 5-16-000651-6 [in the Russian original КАРАСЕВА, М. В. *Финансовое правоотношение*. Москва: Инфра-М, 2001. 283 с. ISBN 5-16-000651-6].

KHUDIAKOV, A. I. *Financial Law of the Republic of Kazakhstan: Special Part*. Almaty: Norma-K, 2002. 344 p. ISBN 9965-608-05-9 [in the Russian original ХУДЯКОВ, А. И. *Финансовое право Республики Казахстан: Особенная часть*. Алматы: Норма-К, 2002. 344 с. ISBN 9965-608-05-9].

KUCHERIAVENKO, M. P. Course of Tax Law. In: *Doctrine of the Tax: Volume III*. Kharkiv: Legas; Right, 2005. 599 p. ISBN 966-8467-42-6 [in the Russian original КУЧЕРЯВЕНКО, Н. П. Курс налогового права. В: *Учение о налоге: Том III*. Харьков: Легас; Право, 2005. 599 с. ISBN 966-8467-42-6].

Law of Ukraine on the Liabilities of Taxpayers to Budgets and State Trust Funds. Supreme Council of Ukraine, 2001, No. 10, p. 44 [in the

Ukrainian original Закон України Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 10, ст. 44].

Law of Ukraine on Value Added Tax. Supreme Council of Ukraine, 1997, No. 21, p. 156 [in the Ukrainian original Закон України Про податок на додану вартість. Відомості Верховної Ради України, 1997, № 21, ст. 156].

PEPELYAEV, S. G. ed. *Tax Law: Textbook.* Moscow: Jurist, 2003. 590 p. ISBN 5-7975-0625-4 [in the Russian original ПЕПЕЛЯЕВ, С. Г. ред. *Налоговое право: Учебник.* Москва: Юристъ, 2003. 590 с. ISBN 5-7975-0625-4].

ROVINSKIY, E. *Soviet Financial Law: Textbook.* Moscow: Moscow State Law Academy, 1957. 192 p. [in the Russian original РОВИНСКИЙ, Е. *Советское финансовое право: Учебное пособие.* Москва: Всесоюзный юридический заочный институт, 1957. 192 с.].

VINNITSKIY, D. V. *Russian Tax Law: Problems of Theory and Practice.* Saint Petersburg: Legal Center Press, 2003. 395 p. ISBN 5-94201-142-7 [in the Russian original ВИННИЦКИЙ, Д. В. *Российское налоговое право: Проблемы теории и практики.* Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003. 395 с. ISBN 5-94201-142-7].

VORONOVA, L. K. *Financial Law of Ukraine: Textbook.* Kiev: Precedent; My Book, 2006. 440 p. ISBN 966-520-091-7; ISBN 966-8845-02-1 [in the Ukrainian original ВОРОНОВА, Л. К. *Фінансове право України: Підручник.* Київ: Прецедент; Моя книга, 2006. 440 с. ISBN 966-520-091-7; ISBN 966-8845-02-1].

Assoc. Prof. Igor Ivanovich Babin, Ph.D.

Faculty of Law
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Kotsjubynskyi St. 2
58012 Chernivtsi
Ukraine
i.babin@chnu.edu.ua

Ius Puniendi and Its Sources in the Era of the European Integration – Selected Issues on the Example of Poland¹

Renata Pawlik

Abstract: Historically, criminal law and the right to punish were the sovereign competence of the State and one of its most essential prerogatives, which is not to say that the criminal law system functioned in a vacuum. *Ius puniendi* was traditionally understood as the exclusive right of the State to establish the principles of criminal liability, the scope of its own jurisdiction, the range of criminalization, and specific sanctions for typified offences. Membership of the European Union raises an issue of specific relations that exist between the European Union laws and domestic laws; the core of the European integration rests on the relationships between national sovereignty and the European Union membership. This issue is related to the limits of the openness of the domestic order to the European Union laws and the associated constitutional doubts as to the limits and guarantees of sovereignty which takes on special importance with regard to *ius puniendi*, where sovereignty is usually defined as an exclusive right of the State and, at the same time, as the capacity to freely set the regulations of broadly understood criminal law, to determine its own jurisdiction, and to choose the manner and scope of interstate cooperation in criminal cases.

Key Words: *Ius Puniendi; Criminal Law; the European Integration; the European Union; Sovereignty; Poland.*

Introduction

Historically, criminal law and the right to punish were the sovereign competence of the State and one of its most essential prerogatives, which is not to say that the criminal law system functioned in a vacuum.² *Ius*

¹ This paper is part of a research project funded from the resources of the National Science Centre (NCN 2011/03/D/HS5/01456).

² WRÓBEL, W. and A. ZOLL. *Polskie prawo karne: Część ogólna*. 1. wyd. Kraków: Znak, 2010, p. 69 and following. ISBN 978-83-240-1351-7; see also interesting monograph NOWAK, C. *Wpływ procesów globalizacyjnych na polskie prawo karne*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer; Akademia Leona Koźmińskiego, 2014. 420 p. ISBN 978-83-264-3487-7; KWIECIEŃ, R. *Suwerenność państwa: Rekonstrukcja i znaczenie idei w prawie międzynarodowego*.

puniendi was traditionally understood as the exclusive right of the State to establish the principles of criminal liability, the scope of its own jurisdiction, the range of criminalization, and specific sanctions for typified offences. T. Hobbes considered the power to punish as grounded in the law of nature (*ius naturale*); the establishment of a State meant that the subjects waived their *ius naturale* and thus reinforced the prerogative of the sovereign.³ For J. Locke, political society could only be formed on condition that individuals would give up the power to judge and to punish. Members of the nascent organism put their natural right in the hands of the community, but reserved the right to appeal against it. From that moment on, the role of the community was to confer the power to judge and to punish on designated individuals; these were then responsible for resolving disputes among community members and punishing those who violated the law.⁴

In 1993, following many years of political, economic, and social integration and based on the Maastricht Treaty signed on February 7th, 1992,⁵ the European Union officially came into being; now it brings to-

wym. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004. 204 p. ISBN 83-7333-435-1; KELSEN, H. *Principles of International Law*. 1st ed. New York: Rinehart, 1952, pp. 190-194; KELSEN, H. *Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts: Beitrag zu einer reinen Rechtslehre*. 2. Aufl. Aalen: Scientia Verlag, 1960 [reprint]. 320 p.; KRÜGER, H. and G. ERLER. *Zum Problem der Souveränität*. 1. Aufl. Karlsruhe: C. F. Müller, 1957. 104 p.; SCHLIESKY, U. *Souveränität und Legitimität von Herrschaftsgewalt: Die Weiterentwicklung von Begriffen der Staatslehre und des Staatsrechts im europäischen Mehrebenensystem*. 1. Aufl. Tübingen: Mohr Siebeck, 2004. 815 p. ISBN 978-3-16-148121-5; HELIOS, J. and W. JEDLECKA. *Suwerenność w dobie procesów integracyjnych i globalizacyjnych*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2004, pp. 22-31. Prawo, nr 291. ISBN 978-83-229-2492-1; and WOŁPIUK, W. J. ed. *Spór o suwerenność*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001. 201 p. ISBN 83-7059-548-0.

³ ADAMCYK, T. Prawo do karania w umowie społecznej: (XVII-XVIII w.). In: J. PRZY-GODZKI and M. PTAK, eds. *Społeczeństwo a władza: Ustrój, prawo, idee*. 1. wyd. Wrocław: Kolonia Limited, 2010, p. 339. ISBN 978-83-60631-18-8.

⁴ ADAMCYK, T. Prawo do karania w umowie społecznej: (XVII-XVIII w.). In: J. PRZY-GODZKI and M. PTAK, eds. *Społeczeństwo a władza: Ustrój, prawo, idee*. 1. wyd. Wrocław: Kolonia Limited, 2010, p. 344. ISBN 978-83-60631-18-8.

⁵ *Consolidated Version of the Treaty on European Union*. OJ EU C 115, 2008-05-09, pp. 13-45; cf. more on that subject by PAWLIK, R. Identity of Criminal Law at the Time of the European Integration Based on the Example of Poland – Some Comments. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2015, vol. 3, no. 1, pp. 133-175 [cit. 2016-04-18]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2015/01/SEI-2015-01-Studies-Pawlak-Renata.pdf>.

gether 28 countries and 6 potential new candidates.⁶ The European Union comprises groups that differ considerably in terms of culture, language, and religion; this can significantly enrich the community⁷ but also requires the introduction of measures to ensure that the differences are respected.⁸ Article 4.2⁹ of the current Treaty on European Union clearly decrees that the European Union shall respect the equality of the Member States before the Treaties and their national identity.¹⁰

The legal basis for Poland's accession to the European Union is laid down in the Constitution of April 2nd, 1997, which allows the organs of the State authority to delegate some of their competences in relation to

⁶ Austria (1995), Belgium (1952), Bulgaria (2007), Croatia (2013), Cyprus (2004), Czech Republic (2004), Denmark (1973), Estonia (2004), Finland (1995), France (1952), Greece (1981), Spain (1986), Netherlands (1952), Ireland (1973), Lithuania (2004), Luxembourg (1952), Latvia (2004), Malta (2004), Germany (1952), Poland (2004), Portugal (1986), Romania (2007), Slovakia (2004), Slovenia (2004), Sweden (1995), Hungary (2004), United Kingdom (1973), Italy (1952). Kraje. In: *Unia Europejska* [online]. 2016 [cit. 2016-04-18]. Available at: http://europa.eu/about-eu/countries/index_pl.htm.

⁷ KALAGA, W. ed. *Dylematy wielokulturowości*. 1. wyd. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2004. 366 p. ISBN 83-242-0362-1; KUNIŃSKI, M. ed. *Integracja europejska*. 1. wyd. Kraków: Ośrodek Myśli Politycznej; Księgarnia Akademicka, 2000. 205 p. ISBN 83-7188-358-7; WALUCH, K. *Polityka kulturalna Unii Europejskiej*. 2. wyd. Płock: Novum, 2004. 321 p. ISBN 83-89416-33-6; KRZYSZTOFEK, K. and A. SADOWSKI, eds. *Pogranicza i multikulturalizm w warunkach Unii Europejskiej*. 1. wyd. Białystok: Uniwersytet w Białymostku, Instytut Socjologii, 2004. 388 and 227 p. ISBN 83-89031-87-6; BEKASIŃSKI, J., E. PONCZEK and A. SEPŁOWSKI, eds. *Tożsamość europejska – wielokulturowość – globalizacja*. 1. wyd. Włocławek: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, 2007. 247 p. ISBN 978-83-60607-08-4; and BARSKA, A. and M. KORZENIOWSKI, eds. *Wielokulturowość – międzykulturowość – transkulturowość w perspektywie europejskiej i pozaeuropejskiej*. 1. wyd. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2007. 313 p. ISBN 978-83-7395-251-5.

⁸ *The Stockholm Programme – An Open and Secure Europe Serving and Protecting Citizens*. OJ EU C 115, 2010-05-04, pp. 1-38.

⁹ Article 4 added, amended, and numbered based on the numbering system laid down in the Article 1.5, Article 5.1, and Article 5.2 of the *Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community* [signed at Lisbon, 13 December 2007, entered into force on 1 December 2009]. OJ EU C 306, 2007-12-17, pp. 1-271.

¹⁰ WÓJTOWICZ, K. Zachowanie tożsamości konstytucyjnej państwa polskiego w ramach UE – uwagi na tle wyroku TK z 24. 11. 2010 r. (K 32/09). *Europejski Przegląd Sądowy*. 2011, nr 11, p. 4. ISSN 1895-0396; cf. also more on that subject by PAWLIK, R. Identity of Criminal Law at the Time of the European Integration Based on the Example of Poland – Some Comments. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2015, vol. 3, no. 1, pp. 133-175 [cit. 2016-04-18]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2015/01/SEI-2015-01-Studies-Pawlak-Renata.pdf>.

certain matters to specific entities mentioned in the document.¹¹ The process of accession and the associated transfer of prerogatives do not mean that the State waives its sovereignty for the sake of the European Union, but merely transfers some of its competences, within limits set by the principle of the State sovereignty upheld as a national value in the Preamble to the Constitution.¹²

Criminal law serves to defend public order against harmful behaviour, guarantees order, security, and social cohesion and restores trust in the principles violated by crime and their authority; it stands apart from other branches of the law as it uses a severe instrument that substantially encroaches into the sphere of civil rights and liberties, i.e. the penal sanction.¹³ At the same time, to an extent greater than any other branch of the law, criminal law reflects social attitudes towards individual cultural, moral, and financial issues and is particularly likely to be affected by social changes.¹⁴ For all these reasons, it is accepted that its principles should be laid down by the State authorities in a manner appropriate for the enactment of legal norms. By defining punishable offences and relevant sanctions, the State exercises its sovereign right to punish, known as *ius puniendi*.¹⁵

Membership of the European Union raises an issue of specific relations that exist between the European Union laws and domestic laws; the core of the European integration rests on the relationships between na-

¹¹ GARLICKI, L. *Polskie prawo konstytucyjne: Zarys wykładu*. 2. wyd. Warszawa: Liber, 1998, p. 410. ISBN 83-7206-013-4.

¹² GARLICKI, L. Uwagi do wstęp [do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej]. In: K. DZIAŁOCHA, L. GARLICKI, P. SARNECKI, W. SOKOLEWICZ and J. TRZCIŃSKI. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz: Tom I*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1999, p. 14. ISBN 978-83-7059-450-3; see also *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/04* [2005-05-11]; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. U 5/04* [2006-07-18]. OTK ZU no. 7/A/2006, item 80; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 31/06* [2006-11-03]. OTK ZU no. 10/A/2006, item 147; *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 54/05* [2007-03-12]. OTK ZU no. 3/A/2007, item 25; and *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. Kp 5/08* [2009-12-16]. OTK ZU no. 11/A/2009, item 170.

¹³ See *Case of Commission of the European Communities v. Council of the European Union* [2005-09-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2005, C-176/03.

¹⁴ WOJCIECHOWSKI, B. *Interkulturowe prawo karne: Filozoficzne podstawy karania w wielokulturowych społeczeństwach demokratycznych*. 1. wyd. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2009, p. 393. ISBN 978-83-7611-285-5, and the sources used therein.

¹⁵ Cf. also SAKOWICZ, A. *Zasada ne bis in idem w prawie karnym*. 1. wyd. Białystok: Temida 2; Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymostku, 2011, p. 166 and following. ISBN 978-83-89620-89-7.

tional sovereignty and the European Union membership.¹⁶ This issue is related to the limits of the openness of the domestic order to the European Union laws and the associated constitutional doubts as to the limits and guarantees of sovereignty which takes on special importance with regard to *ius puniendi*, where sovereignty is usually defined as an exclusive right of the State and, at the same time, as the capacity to freely set the regulations of broadly understood criminal law, to determine its own jurisdiction, and to choose the manner and scope of interstate cooperation in criminal cases.¹⁷

The notion of sovereignty in the era of the European integration

The notion of sovereignty sparks major controversies in legal doctrine and its scope has been evolving.¹⁸ The Polish legal literature commonly assumes sovereignty as a special attribute of the State defined as independence from any other entity of international law. Frequently listed elements of sovereignty include, to name just a few, exclusive jurisdiction over its citizens and territory, the right to decide on membership in in-

¹⁶ POPŁAWSKA, E. ed. *Konstytucja dla rozszerzającej się Europy*. 1. wyd. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych, 2000, p. 44. ISBN 83-86917-84-9; WRÓBEL, A. ed. *Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich (Unii Europejskiej)*. 2. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004, p. 55. ISBN 83-7333-410-6; BAŁABAN, A. Traktat konstytucyjny Unii Europejskiej a tradycje konstytucyjne państw członkowskich. In: S. DUDZIK, ed. *Konstytucja dla Europy: Przyszły fundament Unii Europejskiej*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, p. 54. ISBN 83-7449-067-8; and BAŁA, P. „Tożsamość konstytucyjna” a traktat z Lizbony. Tezy wyroku Federalnego Trybunału Konstytucyjnego z 30 czerwca 2009 r. *Ius Novum*. 2010, nr 2, p. 7 and following. ISSN 1897-5577.

¹⁷ SAKOWICZ, A. *Zasada ne bis in idem w prawie karnym*. 1. wyd. Białystok: Temida 2; Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymostku, 2011, p. 136. ISBN 978-83-89620-89-7.

¹⁸ GÓRSKI, A. *Europejskie ściganie karne: Zagadnienia ustrojowe*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010, pp. 203-218. ISBN 978-83-264-0422-1; HELIOS, J. and W. JEDLECKA. *Suwerenność w dobie procesów integracyjnych i globalizacyjnych*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2004, pp. 22-31. Prawo, nr 291. ISBN 978-83-229-2492-1; WOŁPIUK, W. J. ed. *Spór o suwerenność*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001. 201 p. ISBN 83-7059-548-0; and WÓJTOWICZ, K. *Suwerenność w procesie integracji europejskiej*. In: W. J. WOŁPIUK, ed. *Spór o suwerenność*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, pp. 156-176. ISBN 83-7059-548-0. See also MAR-SZAŁEK, A. *Suwerenność a integracja europejska w perspektywie historycznej: Spór o istotę suwerenności i integracji*. 1. wyd. Łódź: Instytut Europejski, 2000. 368 p. ISBN 83-86973-74-9; KRANZ, J. ed. *Suwerenność i ponadnarodowość a integracja europejska*. 1. wyd. Warszawa: Prawo i Praktyka Gospodarcza, 2006. 242 p. ISBN 83-60201-21-8; and LESZCZYŃSKI, Z. and S. SADOWSKI, eds. *Suwerenność państwa we współczesnych stosunkach międzynarodowych*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, 2005. 511 p. ISBN 83-88278-66-5.

ternational political organizations, and the right to implement an independent financial, budgetary, and fiscal policy.¹⁹

The notion of sovereignty has substantially evolved over time.²⁰ L. Ehrlich defined it as primary self-rule and whole rule manifested in the control of people and territory.²¹ J. J. Rousseau was at first a staunch opponent of any transfer or division of sovereignty, as he identified it with general will. Legislative power whose role was to create laws could only belong to the people; the people, however, could not have executive power, since the latter resolved particular issues. Rousseau further included the judiciary under executive power, since court judgments were particular acts; the sovereign could grant the right to punish, but could not exercise it itself.²² A social contract and the subsequent move from the state of nature towards organized forms of coexistence meant that the individual lost the right to judge and to punish. From that moment on, the right rested with designated bodies and, in T. Hobbes' theory, exclusively with the sovereign who could vest selected individuals with the authority to exercise it or grant executive power, as described by Locke and Rousseau.²³ H. Kelsen draws a distinction between internal and external sovereignty, where the former is taken to mean the full authority over people within a given territory and the latter refers to the absolute autonomy in developing mutual relations with other States,²⁴ being

¹⁹ KACZOROWSKI, P. Uwagi o pojęciu państwa i suwerenności. In: S. SOWIŃSKI and J. WĘGRZECKI, eds. *Suwerenność państwa i jej granice*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2010, p. 65. ISBN 978-83-7072-622-5.

²⁰ Interesting and comprehensive reflections on the subject can be found in the monograph GÓRSKI, A. *Europejskie ściganie karne: Zagadnienia ustrojowe*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010. 499 p. ISBN 978-83-264-0422-1.

²¹ EHRLICH, L. *Prawo międzynarodowe*. 4. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1958, p. 123 and following; and KŁAFKOWSKI, A. *Prawo międzynarodowe publiczne*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1964, p. 64.

²² ADAMCZYK, T. Prawo do karania w umowie społecznej: (XVII-XVIII w.). In: J. PRZY-GODZKI and M. PTAK, eds. *Społeczeństwo a władza: Ustrój, prawo, idee*. 1. wyd. Wrocław: Kolonia Limited, 2010, p. 346. ISBN 978-83-60631-18-8.

²³ ADAMCZYK, T. Prawo do karania w umowie społecznej: (XVII-XVIII w.). In: J. PRZY-GODZKI and M. PTAK, eds. *Społeczeństwo a władza: Ustrój, prawo, idee*. 1. wyd. Wrocław: Kolonia Limited, 2010, p. 346. ISBN 978-83-60631-18-8.

²⁴ STRUPP, K. and H.-J. SCHLOCHAUER, Hrsg. *Wörterbuch des Völkerrechts*. 2. völlig neu bearb. Aufl. Berlin: Walter de Gruyter, 1960, pp. 554-555; for more on the subject cf. WOJTYCZEK, K. *Przekazywanie kompetencji państwa organizacjom międzynarodowym*. 1. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007, p. 37 and following. ISBN 978-83-233-2411-9; see also KRANZ, J. Suwerenność państwa a prawo międzynarodowe. In: W. J. WOŁPIUK, ed. *Spór o suwerenność*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001. 201 p. ISBN 83-7059-548-0; and SIDJANSKI, D. *Wspólna kultura europejska*.

a member of the European Union restricts sovereignty in this sense to a certain degree. As rightly assumed by A. Marszałek, such sovereignty could only exist if the State was the only legal entity; this, however, is not the case today. In the era of the European integration, W. Czapliński argues against dividing the notion of sovereignty and maintains that the State hands over not a part of its sovereignty, but only some of its competences.²⁵ A. Wasilkowski, likewise, underscores that the transfer of competences to the European Union bodies does not restrict sovereignty as such, but merely its exercise; further, he claims that the issue of national sovereignty is separate from that of the State sovereignty and, with the former in mind, the integration process should be legitimized, to the greatest extent possible, by means of democratic processes.²⁶ According to J. Barcz, the delegation of competence does not entail the loss of the State sovereignty with respect to the transferred prerogatives.²⁷ The literature is dominated by an essentially narrow definition of sovereignty understood as the sum total of the powers of the three main branches of the State authority: legislative, executive, and judicial.²⁸

The principle of national sovereignty is expressed in the Article 4 of the Constitution which stipulates that the supreme authority in the Republic of Poland is vested in the Nation and that the Nation exercises its authority directly or through representatives. In accordance with this principle, it is the Nation, understood as all the citizens of the Republic, which wields the prerogatives of the sovereign, i.e. independent authority in foreign affairs and supreme authority in internal affairs, both primary and legally unconstrained. The Nation lays down the forms and meth-

jska jako fundament federalizmu europejskiego. Podzielona suwerenność w Unii Europejskiej. In: W. CZAPLIŃSKI, I. LIPOWICZ, T. SKOCZNY and M. WYRZYKOWSKI, eds. *Suwerenność i integracja europejska: Materiały pokonferencyjne*. 1. wyd. Warszawa: Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, 1999, pp. 292-296. ISBN 83-910081-9-3.

²⁵ MARSZAŁEK, A. *Suwerenność a integracja europejska w perspektywie historycznej: Spór o istotę suwerenności i integracji*. 1. wyd. Łódź: Instytut Europejski, 2000, pp. 23-24. ISBN 83-86973-74-9.

²⁶ WASILKOWSKI, A. Uczestnictwo w strukturach europejskich a suwerenność państwową. *Państwo i Prawo*. 1996, vol. 51, nr 4-5, p. 20 and following. ISSN 0031-0980.

²⁷ BARCZ, J. W sprawie modelu przyszłej Unii Europejskiej: integracja zróżnicowana czy integracja elastyczna?. *Państwo i Prawo*. 2015, vol. 70, nr 5, pp. 19-35. ISSN 0031-0980; and BARCZ, J. *Traktat z Lizbony: Wybrane aspekty prawne działań implementacyjnych*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2012, p. 48 and following. ISBN 978-83-7620-987-6.

²⁸ LANG, W., J. WRÓBLEWSKI and S. ZAWADZKI. *Teoria państwa i prawa*. 3. zm. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1986. 547 p. ISBN 83-01-06633-4.

ods of exercising its legislative power in the Constitution and is bound by the latter until it is legally amended.²⁹

The doctrine of international law holds the view that today the notion of absolute, unlimited sovereignty belongs firmly in the past. The doctrine distinguishes between constraints on sovereignty that stem from the will of the State and are thus considered legitimate under international law and infringements on sovereignty committed against the will of the State and contrary to international law. The literature on the subject also underscores that by incurring obligations: the State does not necessarily restrict its own freedom of action, but rather extends its spectrum to areas from which it was previously absent; the capacity to contract international obligations belongs to the legal nature of the State and constitutes its identity under international law. Accordingly, it cannot be considered a factor that restricts sovereignty; its primary role is rather to act as its proof.³⁰

Thus understood, sovereignty may be diminished in the process of internationalization, but its essence remains intact. The State still remains at the centre of integration processes around the world and voluntarily incurring international obligations, be it by ratifying international conventions or by acceding to international organizations, is the manner in which it exercises its sovereignty. What indeed changes is the area of its exclusive competence, as laid down in the Article 4.2 of the Treaty on the Functioning of the European Union.³¹

Sovereignty is assumed to be one of the most significant barriers to the European integration in criminal cases, but also a major determinant in creating repressive law in general.³² Article 90.1 of the Constitution provides for full transfer of competences of the State authority in certain

²⁹ COMPLAK, K. Komentarz do art. 4 [Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej]. In: R. BALICKI, M. BARTOSZEWCZ, K. COMPLAK, M. HACZKOWSKA, A. ŁAWNICZAK and M. MASTERNAK-KUBIAK. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2014, pp. 17-18. ISBN 978-83-278-0812-7.

³⁰ KWIECIEŃ, R. *Suwerenność państwa: Rekonstrukcja i znaczenie idei w prawie międzynarodowym*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004, p. 128. ISBN 83-7333-435-1.

³¹ NOWAK, C. *Wpływ procesów globalizacyjnych na polskie prawo karne*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer; Akademia Leona Koźmińskiego, 2014. 420 p. ISBN 978-83-264-3487-7, and the sources quoted therein.

³² GÓRSKI, A. *Europejskie ściganie karne: Zagadnienia ustrojowe*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010, p. 203 and following. ISBN 978-83-264-0422-1.

matters, including *ius puniendi*.³³ The transfer of the latter, as rightly noted by W. Wróbel, involves a restriction of sovereignty; it means that sanctioning norms established by an international organization can be introduced into the domestic legal order and that the influence of the Constitution on these acts will be limited.³⁴ The Polish legal literature notes that sovereignty is not mentioned in the Article 90 of the Constitution; this reflects the idea that Poland's membership in the European Union does not take away or restrict its sovereignty in any way.³⁵ P. Winczorek points out that the European clause in the Polish Constitution plays a fundamental role in determining the manner in which sovereignty is exercised. In the Article 91.2, he claims the Constitution itself defines the ways of resolving normative conflicts, granting the law of the international organization precedence over statutes, but not over the Constitution.³⁶

Following the adoption of the Lisbon Treaty, the expansion of the European Union competences at the expense of the effective exercise of the sovereign State authority by the individual Member States has petrified and deepened; the States, however, still decide about the competences of the European Union institutions and thus maintain control over the integration process and their own constitutional identity.³⁷ The Lisbon Treaty has fundamentally reorganized the legal forms of action in the former third pillar. By means of directives adopted in accordance with the ordinary legislative procedure, the European Parliament and the Council lay down minimum rules concerning the definition of criminal offences and sanctions in the areas of particularly serious crime with a cross-border

³³ Pursuant to the Article 90 of the *Constitution of the Republic of Poland*, "The Republic of Poland may, by virtue of international agreements, delegate to an international organization or international institution the competence of organs of the State authority in relation to certain matters".

³⁴ BURZYŃSKI, P. *Ustawowe określenie sankcji karnej*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2008. 213 p. ISBN 978-83-7601-011-3, and sources quoted therein.

³⁵ Especially GARLICKI, L. *Polskie prawo konstytucyjne: Zarys wykładu*. 13. wyd. Warszawa: Liber, 2009, p. 57. ISBN 978-83-7206-156-0.

³⁶ WINCZOREK, P. *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* 2. rozszerz. i popr. wyd. Warszawa: Liber, 2008, p. 173 and following. ISBN 978-83-7206-082-2.

³⁷ BIERNAT, S. Zasada efektywności prawa wspólnotowego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. In: S. BIERNAT, ed. *Studia z prawa Unii Europejskiej*. 1. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000, p. 47 and following. ISBN 83-233-1383-0; and BARCZ, J. *Traktat z Lizbony: Wybrane aspekty prawne działań implementacyjnych*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2012, p. 78 and following. ISBN 978-83-7620-987-6.

dimension. Article 82 of the Treaty on the Functioning of the European Union lists areas of crime such as terrorism, human trafficking and the sexual exploitation of women and children, illicit drug trafficking, illicit arms trafficking, money laundering, corruption, counterfeiting of means of payment, computer crime, and organized crime.³⁸

The Member States transfer some of their competences to the Communities;³⁹ however, according to A. Wasilkowski, this does not mean that their sovereignty is restricted, because, above all, there arises no dependence on another State in this case.⁴⁰ Competences are handed over to jointly established institutions that operate in a mutually agreed-on manner and serve shared objectives.⁴¹ In a sense then the process merely restricts the exercise of sovereignty, but not sovereignty as such or as A. Sakowicz and R. Kwiecień put it in a "legal straitjacket".⁴² Still, it should be kept in mind that the Article 4.2⁴³ of the current Treaty on European Union states that the European Union should respect the equality of the Member States before the Treaties and their national identities, inextricably linked to their basic political and constitutional structures, including regional and local self-government, and should respect the basic functions of the State, especially those that aim at ensuring its territorial integrity and maintain public order and protect national security; the latter in particular is the exclusive responsibility of each individual Member State. The competences of the European Union are limited by the princi-

³⁸ GÓRSKI, A. *Europejskie ściganie karne: Zagadnienia ustrojowe*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010, p. 203 and following. ISBN 978-83-264-0422-1.

³⁹ *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/04 [2005-05-11]; and Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 32/09 [2010-11-24]*.

⁴⁰ WASILKOWSKI, A. Uczestnictwo w strukturach europejskich a suwerenność państwa. *Państwo i Prawo*. 1996, vol. 51, nr 4-5, p. 20 and following. ISSN 0031-0980.

⁴¹ WASILKOWSKI, A. Uczestnictwo w strukturach europejskich a suwerenność państwa. *Państwo i Prawo*. 1996, vol. 51, nr 4-5, p. 20 and following. ISSN 0031-0980; and SAKOWICZ, A. *Zasada ne bis in idem w prawie karnym*. 1. wyd. Białystok: Temida 2; Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymostku, 2011, p. 149 and following. ISBN 978-83-89620-89-7.

⁴² SAKOWICZ, A. *Zasada ne bis in idem w prawie karnym*. 1. wyd. Białystok: Temida 2; Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymostku, 2011, p. 149. ISBN 978-83-89620-89-7, and the sources quoted therein.

⁴³ Article 4 added, amended, and numbered based on the numbering system laid down in the Article 1.5, Article 5.1, and Article 5.2 of the *Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community* [signed at Lisbon, 13 December 2007, entered into force on 1 December 2009]. OJ EU C 306, 2007-12-17, pp. 1-271.

ple of conferral: competences not conferred on the European Union by the Treaties are the sole province of the Member States.⁴⁴

As regards the division of competences between the European Union and its Member States in light of the Lisbon Treaty, Article 3.6 of the Treaty on European Union is particularly important: the Union “shall pursue its objectives by appropriate means commensurate with the competences which are conferred upon it in the Treaties”, and competences “not conferred upon the Union in the Treaties remain with the Member States” (Article 4.1 of the Treaty on European Union). The principle essentially asserts the sovereignty of the Member States relative to the European Union which cannot go beyond the competences that are explicitly conferred upon it and reinforces the sovereignty of the Member States, since its primary objective is the welfare of Nations. It should be kept in mind that the very question of the accession to the European Union and the transfer of competences under the Article 90 of the Constitution have already been subject to constitutional review in the case K 18/04.⁴⁵ In the justification of the judgment, the Constitutional Tribunal stated that the legislator stands by the principle of uniformity of the legal system, irrespective of whether the individual legal acts within it are the product of domestic legislation or international regulations (of varying scope and nature) covered by the constitutional catalogue of the sources of the law. In the doctrine, it is accepted that the European Union law is not fully external to the Polish State.⁴⁶

System of sources and sources of criminal law and the law of misdemeanours in the era of the European integration

As S. Ehrlich aptly points out, the “modern man lives among a plurality of normative systems that create a universe of binding patterns of behav-

⁴⁴ WÓJTOWICZ, K. Zachowanie tożsamości konstytucyjnej państwa polskiego w ramach UE – uwagi na tle wyroku TK z 24. 11. 2010 r. (K 32/09). *Europejski Przegląd Sądowy*. 2011, nr 11, p. 6 and following. ISSN 1895-0396.

⁴⁵ BIERNAT, S. Glosy do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 11. 5. 2005 r. (zgodność Traktatu akcesyjnego z Konstytucją RP) K 18. *Kwartalnik Prawa Publicznego*. 2005, nr 4, p. 205. ISSN 1642-9591.

⁴⁶ BIERNAT, S. Prawo Unii Europejskiej a prawo państw członkowskich. In: J. BARCZ, ed. *Prawo Unii Europejskiej: Zagadnienia systemowe*. 3. wyd. Warszawa: Prawo i Praktyka Gospodarcza, 2006, pp. 253-303. ISBN 83-60201-22-6; see also *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/04 [2005-05-11]*; and BIERNAT, S. Glosy do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 11. 5. 2005 r. (zgodność Traktatu akcesyjnego z Konstytucją RP) K 18. *Kwartalnik Prawa Publicznego*. 2005, nr 4, p. 205. ISSN 1642-9591.

iour".⁴⁷ It should be noted at this juncture that, first, the shape of the legal system in a given State is a product of both original solutions and borrowings from other systems,⁴⁸ since, as rightly remarked by T. Stawecki, legal systems do not evolve in isolation, but interact with one another and a natural flow of inspirations between individual normative systems constitutes one of the most important manners in which legal cultures can be said to evolve.⁴⁹ In the Polish doctrine, this view is represented by the notion of the multi-centricity of the legal system which understands the European Union laws and domestic laws as acting in unison and the notion of comprehensive interdependence which sees the reciprocal relations between the European Union and its Member States as mutual adjustments and cooperation on the part of the Member States and the European Union.⁵⁰

The issue of the sources of law is subordinate to the issue of the system that in positive law is based on the principle of hierarchy, derived directly from the principle of a democratic State based on the rule of law.⁵¹ The system of sources in a given State is understood to comprise all the forms of legislative activity that are accepted under a given legal system and to ensure that the resulting legal norms will belong to a system of mutually interrelated and hierarchically ordered laws.⁵² In legal science, the issue of sources is of paramount importance; it determines

⁴⁷ EHRLICH, S. *Wiążące wzory zachowania: Rzecz o wielości systemów norm.* 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1995, p. 351. ISBN 83-01-11738-9.

⁴⁸ GRAZIADEI, M. Comparative Law as the Study of Transplants and Receptions. In: M. REIMANN and R. ZIMMERMANN, eds. *The Oxford Handbook of Comparative Law.* 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, p. 474. ISBN 978-0-19-953545-3.

⁴⁹ STAWECKI, T. Konwergencja i dywergencja porządków prawnych w sferze tworzenia prawa. In: O. NAWROT, S. SYKUNA and J. ZAJĄDŁO, eds. *Konwergencja czy dywergencja kultur i systemów prawnych?* 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2012, p. 32. ISBN 978-83-255-3140-9.

⁵⁰ BARCZ, J. W sprawie modelu przyszłej Unii Europejskiej: integracja zróżnicowana czy integracja elastyczna?. *Państwo i Prawo.* 2015, vol. 70, nr 5, pp. 19-35. ISSN 0031-0980, and the sources quoted therein, in particular ŁĘTOWSKA, E. „Multicentryczność” systemu prawa i wykładnia jej przyjazna. In: L. OGIEGŁO, W. POPIOŁEK and M. SZPUNAR, eds. *Rozprawy prawnicze: Księga pamiątkowa profesora Maksymiliana Pazdana.* 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, pp. 1127-1146. ISBN 83-7444-148-8; and BARCZ, J. Główne kierunki reformy ustrojowej Unii Europejskiej (aspekty instytucjonalno-prawne). *Państwo i Prawo.* 2015, vol. 70, nr 7, pp. 23-55. ISSN 0031-0980.

⁵¹ GARLICKI, L. *Polskie prawo konstytucyjne: Zarys wykładu.* 2. wyd. Warszawa: Liber, 1998, p. 122. ISBN 83-7206-013-4.

⁵² BORUCKA-ARCTOWA, M. and J. WOLEŃSKI. *Wstęp do prawnoznawstwa.* 2. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1997, p. 21. ISBN 83-233-1065-3.

the origin and forms that binding laws may take.⁵³ The situation differs between continental systems and common law systems. A. von Bogdandy identifies the principle of the rule of law as dominant in the European legal science;⁵⁴ in the system of positive law courts only apply the law, but have no authority to create it.⁵⁵ In common law systems, on the other hand, the courts also play a role in legislation. Reasons for this solution include the lack of reception of the Roman law and the fragmentary nature of legislative activity.⁵⁶

Article 87 of the Constitution of the Republic of Poland defines which acts shall constitute universally binding laws: the Constitution, statutes, ratified international agreements, regulations, and enactments of local law.⁵⁷ At the same time, the principle of hierarchy means that an act passed on at a lower level must be compliant with that adopted at a higher level, with the highest rank in the system of positive law reserved for the Constitution.⁵⁸ In accordance with the Article 8.2 of the latter, the provisions of the Constitution shall apply directly.⁵⁹ Constitutional norms and principles determine the interpretation of statutory provisions and their scope of application and also the scope of their validity.⁶⁰ In compli-

⁵³ GAWŁOWICZ, I. and P. ŁASKI. Zwyczaj międzynarodowy a Konstytucja RP z 1997 r. In: A. BAŁABAN, J. CIAPAŁA and P. MIJAL, eds. *Źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej: W 15 lat po wejściu w życie konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku*. 1. wyd. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, Wydział Prawa i Administracji, 2013, p. 47 and following. ISBN 978-83-933087-4-3.

⁵⁴ Von BOGDANDY, A. and J. BAST, Hrsg. *Europäisches Verfassungsrecht: Theoretische und dogmatische Grundzüge*. 2. vollst. aktualis. und erw. Aufl. Berlin: Springer, 2009, p. 62 and following. ISBN 978-3-540-73809-1.

⁵⁵ BORUCKA-ARCTOWA, M. and J. WOLEŃSKI. *Wstęp do prawoznawstwa*. 2. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1997, p. 14. ISBN 83-233-1065-3.

⁵⁶ BORUCKA-ARCTOWA, M. and J. WOLEŃSKI. *Wstęp do prawoznawstwa*. 2. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1997, p. 18. ISBN 83-233-1065-3.

⁵⁷ SKRZYDŁO, W. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* 2. wyd. Kraków: Zakamycze, 1999, p. 82 and following. ISBN 83-7211-066-2.

⁵⁸ GARLICKI, L. *Polskie prawo konstytucyjne: Zarys wykładu*. 2. wyd. Warszawa: Liber, 1998, p. 125. ISBN 83-7206-013-4; and TULEJA, P. *Stosowanie Konstytucji RP w świetle zasad jej nadzędności (wybrane problemy)*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2003, p. 61 and following. ISBN 83-7333-210-3.

⁵⁹ MAKSANTY, N. Konstytucja jako źródło prawa – z perspektywy zasad jej bezpośredniego stosowania. In: M. ZUBIK and R. PUCHTA, eds. *Źródła prawa z perspektywy piętnastu lat obowiązywania Konstytucji*. 1. wyd. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji, Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego Legislator, 2013, p. 13 and following. ISBN 978-83-933893-1-5.

⁶⁰ *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 12/98 [2000-03-22]*. OTK 2000/2/67.

ance with the principle of primacy, the Constitution furnishes the basis for the system of positive law in Poland and all legal acts must be in agreement with it.⁶¹ Whether a given constitutional provision can be the basis for adjudication is determined on the basis of the criterion of concreteness and precision.⁶² The Constitutional Tribunal is a competent body charged with passing judgments on the compliance of normative acts with the Constitution; pursuant to the Article 190.1 of the Constitution of the Republic of Poland, its judgments are universally binding and final.⁶³

Pursuant to the Article 89.1, in connection with the Article 91.2 of the Constitution, international agreements ratified by Parliament have precedence over the statutes in the hierarchy of sources.⁶⁴ Many normative acts (international agreements ratified by Poland) include, among others, the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of November 4th, 1950, with the additional protocols that are binding on Poland,⁶⁵ and the International Covenant on Civil and Political Rights.⁶⁶

Following Poland's accession to the European Union, under the Article 91.3 of the Constitution, the domestic order has also been expanded to encompass the European Union laws. Primary laws take precedence over the statutes based on general rules (Article 91.3 of the Constitution), while the secondary European Union laws are applied directly and take precedence over the statutes.⁶⁷ In the context of Poland's membership in

⁶¹ TULEJA, P. *Stosowanie Konstytucji RP w świetle zasady jej nadzędności (wybrane problemy)*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2003, p. 54 and following. ISBN 83-7333-210-3.

⁶² MAKSANTY, N. Konstytucja jako źródło prawa – z perspektywy zasad jej bezpośredniego stosowania. In: M. ZUBIK and R. PUCHTA, eds. *Źródła prawa z perspektywy piętnastu lat obowiązywania Konstytucji*. 1. wyd. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji, Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego Legislator, 2013, p. 16 and following. ISBN 978-83-933893-1-5.

⁶³ WRÓBEL, W. *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2003, p. 166 and following. ISBN 83-7333-128-X.

⁶⁴ GARLICKI, L. *Polskie prawo konstytucyjne: Zarys wykładu*. 2. wyd. Warszawa: Liber, 1998, p. 147. ISBN 83-7206-013-4.

⁶⁵ NOWICKI, M. A. *Wokół Konwencji Europejskiej: Krótki komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*. 2. wyd. Kraków: Zakamycze, 2002. 532 p. ISBN 83-7333-112-3; and LEACH, Ph. *Taking a Case to the European Court of Human Rights*. 2nd ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2005. 794 p. ISBN 978-0-19-927528-1.

⁶⁶ *International Covenant on Civil and Political Rights* [adopted and opened for signature in New York on 19 December 1966]. *Journal of Laws*, 1977, no. 38, item 167.

⁶⁷ GARLICKI, L. *Polskie prawo konstytucyjne: Zarys wykładu*. 2. wyd. Warszawa: Liber, 1998, pp. 149-150. ISBN 83-7206-013-4.

the European Union, it should also be kept in mind that even though the Lisbon Treaty as such does not discuss the principle of primacy; it is covered by the Declaration No. 17 annexed to the Treaty.⁶⁸ The general principle is that the enactment of criminal law should be left to the domestic legislature of each Member State; as regards the interests of the European Union, the manner in which they are realized is also left for the Member States to decide, with the caveat that relevant regulations should be efficient and effective.⁶⁹

Pursuant to the Article 91.1 of the Constitution, once a ratified international agreement has been promulgated in the Journal of Laws, it becomes a component of the legal system of the Republic of Poland and applies directly, unless its application depends on the enactment of a statute. International agreements that lead to the delegation of the State competences “in relation to certain matters” to an international organization or an international institution, mentioned in the Article 90.1 of the Constitution, always require ratification. The Constitutional Tribunal leaves no doubt that neither the Article 90.1 nor the Article 91.3 can provide a legal basis for granting an international organization or institution the authority to pass on legislation or to take decisions contrary to the Constitution of the Republic of Poland. In particular, these norms cannot be used to justify the transfer of competences the extent of which would prejudice the functioning of the Republic of Poland as a sovereign and democratic State.⁷⁰

⁶⁸ KRAJEWSKI, M. Akty prawa pochodnego Unii Europejskiej i możliwość kontroli ich konstytucyjności. In: M. ZUBIK and R. PUCHTA, eds. *Źródła prawa z perspektywy piętnastu lat obowiązywania Konstytucji*. 1. wyd. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji, Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego Legislator, 2013, p. 25. ISBN 978-83-933893-1-5; and KASTELIK-SMAZA, A. Spór o prymat prawa europejskiego po wejściu w życie Traktatu z Lizbony. *Przegląd Sejmowy*. 2010, nr 4, p. 70. ISSN 1230-5502.

⁶⁹ KRÓL-BOGOMILSKA, M. *Kary pieniężne w prawie antymonopolowym: W ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów, w europejskim prawie wspólnotowym*. 1. wyd. Warszawa: Konieczny i Kruszewski, 2001, p. 322 and following. ISBN 83-88715-04-6; see also PAWLIK, R. Kompetencje Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej do stanowienia sankcji karnych. In: T. BIERNAT, ed. *Europeizacja prawa*. 1. wyd. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, 2008, pp. 99-123. ISBN 978-83-7571-021-2; and PAWLIK, R. Identity of Criminal Law at the Time of the European Integration Based on the Example of Poland – Some Comments. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2015, vol. 3, no. 1, pp. 133-175 [cit. 2016-04-18]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2015/01/SEI-2015-01-Studies-Pawlak-Renata.pdf>.

⁷⁰ *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/04* [2005-05-11]. OTK ZU no. 5/A/2005, item 49.

It should be noted that the legal system of the European Union is a very specific kind of law which can be classified neither under domestic law nor international public law, even though it rests on the classical international and legal basis, namely, the adjustment of the individual wills of the Member States, and its evolution goes towards ever greater independence.⁷¹ It is sometimes described as a subsystem of international law; it is closed, autonomous, and governed by its own principles⁷² based on the rule of law and respect for the fundamental rights.⁷³ As regards criminal law, one might be tempted to resort to a concept of E. Łętowska and claim that the monocentric model in this case is replaced by a multicentric model, with a plurality of decision-making centres that lay down the law and determine its interpretation.⁷⁴

It is now clear that the European Union can directly influence the shape of domestic criminal law.⁷⁵ A new era in the development of the European criminal law was hailed by the Lisbon Treaty⁷⁶ which created

⁷¹ AHLT, M. and M. SZPUNAR. *Prawo europejskie*. 3. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002. 233 p. ISBN 83-7110-368-9; HERDEGEN, M. *Prawo europejskie*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2004, p. 82. ISBN 83-7387-145-4; and JEDLECKA, W. Pojmowanie autonomii prawa europejskiego. In: S. WRONKOWSKA, ed. *Polska kultura prawnia a proces integracji europejskiej*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, p. 238 and following. ISBN 83-7444-023-6.

⁷² JEDLECKA, W. Pojmowanie autonomii prawa europejskiego. In: S. WRONKOWSKA, ed. *Polska kultura prawnia a proces integracji europejskiej*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, p. 246 and following. ISBN 83-7444-023-6.

⁷³ WYROZUMSKA, A. Prawo międzynarodowe w systemie prawa wspólnotowego – zagadnienia teorii i praktyki. In: J. KOLASA and A. KOZŁOWSKI, eds. *Prawo międzynarodowe publiczne a prawo europejskie*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2003, pp. 73-74. ISBN 83-229-2360-0.

⁷⁴ ŁĘTOWSKA, E. Multicentryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje. *Państwo i Prawo*. 2005, vol. 60, nr 4, pp. 3-10. ISSN 0031-0980; and RUSZKOWSKI, J. *Ponadnarodowość w systemie politycznym Unii Europejskiej*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010, p. 263. ISBN 978-83-264-0493-1.

⁷⁵ KRÓLIKOWSKI, M. Evolucja unijnego prawa karnego i jego interakcje z prawem krajowym. In: A. MAREK and T. OCZKOWSKI, eds. *Problem spójności prawa karnego z perspektywą jego nowelizacji*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2011, p. 5 and following. ISBN 978-83-255-2873-7.

⁷⁶ *Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community* [signed at Lisbon, 13 December 2007, entered into force on 1 December 2009]. OJ EU C 306, 2007-12-17, pp. 1-271; BARCZ, J. *Unia Europejska na rozstajach: Traktat z Lizbony: Dynamika i główne kierunki reformy ustrojowej*. 2. zm. i uzu. wyd. Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo, 2010, p. 173 and following. ISBN 978-83-7627-027-2; BARCZ, J. *Traktat z Lizbony: Wybrane aspekty prawne działań implementacyjnych*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2012, p. 19 and following. ISBN 978-83-7620-987-6; and CHRUŚCIAK, R. *Ratyfikacja Traktatu z Lizbony: Spory polityczne i prawne*. 1. wyd. Warszawa: Elipsa, 2010. 202 p. ISBN 978-83-7151-867-6.

the institutional framework for cooperation between the European Union Member States in criminal cases.⁷⁷ The Polish Constitutional Tribunal states that for the European Union Member States, the current legal order in Europe comprises multiple elements, including treaty norms, and also norms legislated by the European Union institutions and the domestic order.⁷⁸ The system is dynamic: the relationship between the European Union system and the domestic system evolves with changes in the European Union law. The judgment of the Constitutional Tribunal with regard to the Accession Treaty underscored a close connection between the principle of the primacy of the Constitution and the sovereignty of the Republic of Poland.⁷⁹ This view is concurrent with the doctrine that states that the preservation of the primacy of the Constitution in the European integration process must be understood as the preservation of the principle of the State sovereignty⁸⁰ and the accession of Poland to the European Union changes the perspective on the primacy of the Constitution, but does not undermine it.⁸¹

In view of the above, the most important articles include Article 67.1, Article 67.3, and Article 67.4 of the Treaty on the Functioning of the European Union which clearly stipulate that the European Union constitutes an area of freedom, security, and justice, with respect to the fundamental rights and the different legal systems and traditions of the Mem-

⁷⁷ Cf., for example, BANACH-GUTIERREZ, J. *Europejski wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych: W kierunku ponadnarodowego systemu sui generis?*. 1. wyd. Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo, 2011, p. 22 and following. ISBN 978-83-7627-061-6; BIERNAT, S. Zasada pierwszeństwa prawa unijnego po Traktacie z Lizbony. *Gdańskie Studia Prawnicze*. 2011, nr 25, p. 47 and following. ISSN 1734-5669; and BARCZ, J. *Traktat z Lizbony: Wybrane aspekty prawne działań implementacyjnych*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2012. 512 p. ISBN 978-83-7620-987-6, and the sources quoted therein.

⁷⁸ The Constitutional Tribunal has passed a number of opinions on the matter, especially in judgments concerning the Accession Treaty (K 18/04) and the Lisbon Treaty (K 32/09).

⁷⁹ DZIAŁOCHA, K. Uwagi do art. 8 [Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej]. In: K. DZIAŁOCHA, L. GARLICKI, P. SARNECKI and W. SOKOLEWICZ. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: Komentarz: Tom V*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2007, p. 34. ISBN 978-83-7059-833-4; and *Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/04 [2005-05-11]*. OTK ZU no. 5/A/2005, item 49.

⁸⁰ WÓJTOWICZ, K. Suwerenność w procesie integracji europejskiej. In: W. J. WOŁPIUK, ed. *Spór o suwerenność*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, p. 174. ISBN 83-7059-548-0.

⁸¹ DZIAŁOCHA, K. Uwagi do art. 8 [Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej]. In: K. DZIAŁOCHA, L. GARLICKI, P. SARNECKI and W. SOKOLEWICZ. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: Komentarz: Tom V*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2007, p. 22. ISBN 978-83-7059-833-4.

ber States.⁸² In accordance with the Article 67.3, the European Union endeavours to ensure a high level of security through measures for preventing and combating crime, racism, and xenophobia and through measures for the coordination and cooperation between the police and judicial authorities and other competent authorities, and also through the mutual recognition of judgments in criminal matters and, if necessary, through the approximation of criminal laws. In accordance with the Article 67.4, the European Union facilitates access to justice, in particular through the principle of the mutual recognition of judicial and extrajudicial decisions in civil matters.⁸³ Furthermore, Article 82 of the Treaty on the Functioning of the European Union dictates that judicial cooperation should be based on the principle of the mutual recognition of judgments and judicial decisions and should include the approximation of the laws and regulations of the Member States in the areas referred to in paragraph 2 and in the Article 83.⁸⁴ The new Article 83 of the Treaty on the Functioning of

⁸² See SZWARC-KUCZER, M. Ochrona praw jednostek w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach karnych. In: A. WRÓBEL, ed. *Karta Praw Podstawowych w europejskim i krajowym porządku prawnym*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009, p. 344. ISBN 978-83-7601-871-3.

⁸³ Attention should be drawn to a number of executive acts, such as, for instance, *Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on Combating Certain Forms and Expressions of Racism and Xenophobia by Means of Criminal Law*. OJ EU L 328, 2008-12-06, pp. 55-58; *Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the Fight against Organised Crime*. OJ EU L 300, 2008-11-11, pp. 42-45; *Council Framework Decision 2003/568/JHA of 22 July 2003 on Combating Corruption in the Private Sector*. OJ EU L 192, 2003-07-31, pp. 54-56; *Council Framework Decision 2002/946/JHA of 28 November 2002 on the Strengthening of the Penal Framework to Prevent the Facilitation of Unauthorised Entry, Transit and Residence*. OJ EC L 328, 2002-12-05, pp. 1-3; *Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combating Terrorism*. OJ EC L 164, 2002-06-22, pp. 3-7; and *Joint Action 96/750/JHA of 17 December 1996 Adopted by the Council on the Basis of Article K.3 of the Treaty on European Union Concerning the Approximation of the Laws and Practices of the Member States of the European Union to Combat Drug Addiction and to Prevent and Combat Illegal Drug Trafficking*. OJ EC L 342, 1996-12-31, pp. 6-8.

⁸⁴ Attention should also be drawn to a number of executive acts, such as *Regulation (EU) No. 514/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 Laying down General Provisions on the Asylum, Migration and Integration Fund and on the Instrument for Financial Support for Police Cooperation, Preventing and Combating Crime, and Crisis Management*. OJ EU L 150, 2014-05-20, pp. 112-142; *Directive 2014/41/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 Regarding the European Investigation Order in Criminal Matters*. OJ EU L 130, 2014-05-01, pp. 1-36; *Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the Freezing and Confiscation of Instrumentalities and Proceeds of Crime in the European Union*. OJ EU L 127, 2014-04-29, pp. 39-50; *Regulation (EU) No. 1382/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 Establishing a Justice Programme for the Period 2014 to 2020*. OJ EU L 354, 2013-12-28, pp. 73-83; *Council Decision 2009/316/JHA of 6 April 2009 on the Estab-*

the European Union, on the other hand, defines the competence of the European Union carried out by the European Parliament and the Council to establish minimum rules concerning the definition of criminal offences and sanctions in the areas of particularly serious crime with a cross-border dimension.⁸⁵ An important change in comparison with the current legal order is a change in the procedure for adopting minimum rules: in accordance with the Treaty on the Functioning of the European Union, these will be laid down by means of directives adopted in accordance with the ordinary legislative procedure by the European Parliament and the Council which is expected to boost the efficiency of harmonizing measures in the domestic law of the Member States.⁸⁶

Harmonization through adoption of minimum rules allows accounting for the differences between the legal systems and traditions of the individual Member States and prevents excessive interference into their legal systems by mandating that the richness of legal solutions adopted across the European Union should be taken into account; it prohibits imposition of solutions used in one European Union Member State on others. Harmonization is also meant to prevent the dominance of a given solution over others, even if it is applied in many Member States.⁸⁷

lishment of the European Criminal Records Information System (ECRIS) in Application of Article 11 of Framework Decision 2009/315/JHA. OJ EU L 93, 2009-04-07, pp. 33-48; and Council Framework Decision 2008/675/JHA of 24 July 2008 on Taking Account of Convictions in the Member States of the European Union in the Course of New Criminal Proceedings. OJ EU L 220, 2008-08-15, pp. 32-34.

⁸⁵ SZWARC-KUCZER, M. *Wpływ prawa wspólnotowego na prawo karne państw członkowskich.* 1. wyd. Warszawa: Centrum Europejskie Natolin, 2006, pp. 18-19. ISSN 1732-0445; SZWARC-KUCZER, M. *Harmonizacja znamion przestępstw i kar w Traktacie z Lizbony. Europejski Przegląd Sądowy.* 2009, nr 5, p. 10 and following. ISSN 1895-0396; see also PAWLIK, R. *Kompetencje Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej do stanowienia sankcji karnych.* In: T. BIERNAT, ed. *Europeizacja prawa.* 1. wyd. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, 2008, p. 99 and following. ISBN 978-83-7571-021-2; and GRZELAK, A. *Kompetencje WE do określania sankcji karnych w przepisach prawa wspólnotowego – glosa do wyroku ETS z 13. 09. 2005 r. w sprawie C-176/03 Komisja przeciwko Radzie. Europejski Przegląd Sądowy.* 2006, nr 6, p. 51 and following. ISSN 1895-0396.

⁸⁶ Cf., for instance, SZWARC-KUCZER, M. *Harmonizacja znamion przestępstw i kar w Traktacie z Lizbony. Europejski Przegląd Sądowy.* 2009, nr 5, pp. 11-12. ISSN 1895-0396.

⁸⁷ Cf., for instance, KRYSZTOFIUK, G. *Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych w Traktacie Lizbońskim. Prokuratura i Prawo.* 2011, nr 7-8, p. 207 and following. ISSN 1233-2577; about the dynamics of the process, cf., for instance, BOJARSKI, T. ed. *System prawa karnego: Źródła prawa karnego: Tom 2.* 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2011, p. 378. ISBN 978-83-255-1309-2; ZIELIŃSKA, E. *Korpus przestępstw europejskich.* In: A. ŁAZOWSKI and R. OSTRIHANSKY, eds. *Współczesne wyzwania europejskiej przestrzeni*

As pointed out earlier, the legislator has decided that the legal system of the Republic of Poland should comprise many elements, encompassing, alongside legal acts passed by the Polish legislative bodies, the acts of international and Community law;⁸⁸ this is the legal outcome of the Article 9 of the Constitution. One of the challenges related to Poland's accession to the European Union is thus to determine how the domestic system of the sources of law and the Constitution in particular are related to the sources of the European Union law.⁸⁹

The Polish system of the sources of criminal law and the law of misdemeanours encompasses code and non-code criminal law and law of misdemeanours. Code law includes provisions that define the types of crimes grouped in the detailed section of the Criminal Code and the Code of Misdemeanours, while non-code law defines the crime types listed in normative statutes that govern various areas of social life, such as the economy, public order, healthcare, culture, and environmental protection.⁹⁰ The Polish system has not adopted the principle of complete codification present, for instance, in the Russian and Czech legislations.⁹¹

prawnej: *Księga pamiątkowa dla uczczenia 70. urodzin Profesora Eugeniusza Piontka*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, pp. 565-592. ISBN 83-7444-009-0; and MIK, C. Europeizacja prawa karnego gospodarczego. In: A. ADAMSKI, ed. *Przestępcość gospodarcza z perspektywy Polski i Unii Europejskiej*. 1. wyd. Toruń: TNOiK - Dom Organizatora, 2003, pp. 77-123. ISBN 83-7285-139-5.

⁸⁸ ŁĘTOWSKA, E. „Multicentryczność” systemu prawa i wykładnia jej przyjazna. In: L. OGIEŁŁO, W. POPIOŁEK and M. SZPUNAR, eds. *Rozprawy prawnicze: Księga pamiątkowa profesora Maksymiliana Pazdana*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, pp. 1127-1146. ISBN 83-7444-148-8.

⁸⁹ PRZYBYSZ, M. Źródła prawa Unii Europejskiej i ich wpływ na ograniczenie suwerenności państwa w kontekście orzeczenia Federalnego Trybunału Konstytucyjnego RFN – wybrane zagadnienia. In: A. BAŁABAN, J. CIAPAŁA and P. MIJAL, eds. *Źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej: W 15 lat po wejściu w życie konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku*. 1. wyd. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, Wydział Prawa i Administracji, 2013, p. 55 and following. ISBN 978-83-933087-4-3.

⁹⁰ MAREK, A. *Prawo karne*. 9. zm. i uaktual. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2009, p. 12. ISBN 978-83-255-1229-3; BOJARSKI, M. and W. RADECKI. *Przestępstwa przeciwko pamięci narodowej, obronności, bezpieczeństwu osób i mienia, zdrowiu: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002, p. 4. Pozakodeksowe prawo karne: Tom I. ISBN 83-7247-971-2; and KRÓLIKOWSKI, M. and R. ZAWŁOCKI, eds. *Kodeks karny: Część ogólna: Komentarz do artykułów 32 – 116: Tom II*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2010, p. 997. ISBN 978-83-255-1325-2.

⁹¹ RADECKI, W. Nowy czeski kodeks karny. *Prokuratura i Prawo*. 2009, nr 7-8, p. 191. ISSN 1233-2577; BOJARSKI, M. and W. RADECKI. *Przestępstwa przeciwko pamięci narodowej, obronności, bezpieczeństwu osób i mienia, zdrowiu: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002, p. 37. Pozakodeksowe prawo karne: Tom I. ISBN 83-7247-971-2; and BOJAR-

States that have accepted that principle rule out the existence of any provisions concerning crimes and misdemeanours beyond the codes of law. In Poland, the idea accompanied the legislative effort undertaken soon after the country regained its independence in 1918⁹² and was represented by, to name but a few, E. Krzymuski, H. Ettinger, A. Mogilnicki, W. Prądzynski, and Z. Seyda.⁹³ E. Krzymyski maintained that the Criminal Code should encompass all the acts which are subject to court judgments, including those scattered in numerous additional statutes, and, likewise, all misdemeanours should be incorporated into a second Code. H. Ettinger went even as far as to suggest that the criminal law should encompass absolutely all punishable offences, including misdemeanours. He claimed that "the Nation should learn from one book what its citizens are liable to punishment for, regardless of the authorities in charge thereof". A. Mogilnicki, W. Prądzynski, and Z. Seyda also argued in favour of a code that would contain all criminal provisions from additional statutes, with the reservation that these would need to form part of a separate section because of their frequent amendments (instability).⁹⁴

Conclusions

The legal system of a given State is a sum of binding legal provisions structured on the basis of certain accepted criteria.⁹⁵ Differences between the legal systems and traditions of the Member States are accounted for in the process of harmonization based on the principle of minimum rules. This prevents excessive interference into the individual legal systems and requires that an array of legal solutions applied across the

⁹² SKI, M. and W. RADECKI. *Przewodnik po pozakodeksowym prawie karnym*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1998, p. 14. ISBN 83-229-1787-2.

⁹³ LITYŃSKI, A. *Wydział karny Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej: Dzieje prac nad częścią ogólną kodeksu karnego*. 1. wyd. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1991. 150 p. ISBN 83-226-0367-3; and BOJARSKI, M. and W. RADECKI. *Przestępstwa przeciwko pamięci narodowej, obronności, bezpieczeństwu osób i mienia, zdrowiu: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002, p. 6. Pozakodeksowe prawo karne: Tom I. ISBN 83-7247-971-2.

⁹⁴ BOJARSKI, M. and W. RADECKI. *Przewodnik po pozakodeksowym prawie karnym*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1998, p. 14 and following. ISBN 83-229-1787-2.

⁹⁵ LITYŃSKI, A. *Wydział karny Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej: Dzieje prac nad częścią ogólną kodeksu karnego*. 1. wyd. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1991. 150 p. ISBN 83-226-0367-3; and BOJARSKI, M. and W. RADECKI. *Przestępstwa przeciwko pamięci narodowej, obronności, bezpieczeństwu osób i mienia, zdrowiu: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002, p. 6. Pozakodeksowe prawo karne: Tom I. ISBN 83-7247-971-2.

⁹⁶ BORUCKA-ARCTOWA, M. and J. WOLEŃSKI. *Wstęp do prawoznawstwa*. 2. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1997, p. 39. ISBN 83-233-1065-3.

European Union should be taken into account; it also prohibits the imposition of solutions used in one European Union Member State on others.⁹⁶ It should be kept in mind, however, that the interference of the European Union legislator under the above-mentioned multicentric legal system makes it necessary to introduce a number of transposition measures in order to restore optimum operational efficiency to the system subjected to the interference;⁹⁷ at the same time, attention should be paid to the phenomenon of conflicts between the various norms resulting from these various sources.⁹⁸

The Resolution of the European Parliament of May 22nd, 2012, on a European Union Approach to Criminal Law points out that the excessive use of criminal legislation leads to a decline in efficiency and, accordingly, criminal law must be applied as a measure of last resort (*ultima ratio*) addressing clearly defined and delimited conduct which cannot be addressed effectively by less severe measures and which causes significant damage to society or individuals.⁹⁹ At the same time, it stresses that proposals for the European Union substantive criminal law provisions must fully respect the principles of subsidiarity and proportionality; there should be no other, less intrusive measures available for addressing such conduct and the crime involved must be of a particularly serious nature with a cross-border dimension or must have a direct adverse impact on the effective implementation of a European Union policy in an

⁹⁶ Cf., for instance, KRYSZTOFIUK, G. Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych w Traktacie Lizbońskim. *Prokuratura i Prawo*. 2011, nr 7-8, p. 207 and following. ISSN 1233-2577; about the dynamics of the process see BOJARSKI, T. ed. *System prawa karnego: Źródła prawa karnego: Tom 2.* 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2011, p. 378. ISBN 978-83-255-1309-2; ZIELIŃSKA, E. Korpus przestępstw europejskich. In: A. ŁAZOWSKI and R. OSTRIHANSKY, eds. *Współczesne wyzwania europejskiej przestrzeni prawnej: Księga pamiątkowa dla uczczenia 70. urodzin Profesora Eugeniusza Piontka*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, pp. 565-592. ISBN 83-7444-009-0; and MIK, C. Europeizacja prawa karnego gospodarczego. In: A. ADAMSKI, ed. *Przestępcość gospodarcza z perspektywy Polski i Unii Europejskiej*. 1. wyd. Toruń: TNOiK – Dom Organizatora, 2003, pp. 77-123. ISBN 83-7285-139-5.

⁹⁷ ŁĘTOWSKA, E. Implementacyjne grzechy przeciw effet utile. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2014, nr 1, p. 53 and following. ISSN 1895-0396; and ŁĘTOWSKA, E. Prawo w „pływnej nowoczesności”. *Państwo i Prawo*. 2014, vol. 69, nr 3, p. 14. ISSN 0031-0980.

⁹⁸ Compare with KRÓLIKOWSKI, M. Ewolucja unijnego prawa karnego i jego interakcje z prawem krajowym. In: A. MAREK and T. OCZKOWSKI, eds. *Problem spójności prawa karnego z perspektywy jego nowelizacji*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2011, p. 33. ISBN 978-83-255-2873-7.

⁹⁹ *An EU Approach to Criminal Law: European Parliament Resolution of 22 May 2012 on an EU Approach to Criminal Law (2010/2310 (INI))*. OJ EU C 264 E, 2013-09-13, pp. 7-11.

area which has been subject to harmonization measures. Further, there should exist a need to combat a criminal offence concerned because of its common nature and frequency of occurrence in the Member States, meaning that there is added practical value in a common European Union approach and that, in conformity with the Article 49(3) of the European Union Charter of Fundamental Rights, the severity of the proposed sanctions must not be disproportionate to the criminal offence.¹⁰⁰

References

- ADAMCZYK, T. Prawo do karania w umowie społecznej: (XVII-XVIII w.). In: J. PRZYGODZKI and M. PTAK, eds. *Społeczeństwo a władza: Ustrój, prawo, idee.* 1. wyd. Wrocław: Kolonia Limited, 2010, pp. 337-348. ISBN 978-83-60631-18-8.
- AHLT, M. and M. SZPUNAR. *Prawo europejskie.* 3. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002. 233 p. ISBN 83-7110-368-9.
- An EU Approach to Criminal Law: European Parliament Resolution of 22 May 2012 on an EU Approach to Criminal Law (2010/2310 (INI)).* OJ EU C 264 E, 2013-09-13, pp. 7-11.
- BAŁA, P. „Tożsamość konstytucyjna” a traktat z Lizbony. Tezy wyroku Federalnego Trybunału Konstytucyjnego z 30 czerwca 2009 r. *Ius Novum.* 2010, nr 2, pp. 7-37. ISSN 1897-5577.
- BAŁABAN, A. Traktat konstytucyjny Unii Europejskiej a tradycje konstytucyjne państw członkowskich. In: S. DUDZIK, ed. *Konstytucja dla Europy: Przyszły fundament Unii Europejskiej.* 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, pp. 51-60. ISBN 83-7444-067-8.
- BANACH-GUTIERREZ, J. *Europejski wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych: W kierunku ponadnarodowego systemu sui generis?* 1. wyd. Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo, 2011. 394 p. ISBN 978-83-7627-061-6.
- BARCZ, J. Główne kierunki reformy ustrojowej Unii Europejskiej (aspekty instytucjonalno-prawne). *Państwo i Prawo.* 2015, vol. 70, nr 7, pp. 23-55. ISSN 0031-0980.

¹⁰⁰ Compare with LENARTS, K. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej a ochrona praw podstawowych. *Europejski Przegląd Sądowy.* 2013, nr 1, p. 4 and following. ISSN 1895-0396.

BARCZ, J. *Traktat z Lizbony: Wybrane aspekty prawne działań implementacyjnych*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2012. 512 p. ISBN 978-83-7620-987-6.

BARCZ, J. *Unia Europejska na rozstajach: Traktat z Lizbony: Dynamika i główne kierunki reformy ustrojowej*. 2. zm. i uzup. wyd. Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo, 2010. 260 p. ISBN 978-83-7627-027-2.

BARCZ, J. W sprawie modelu przyszłej Unii Europejskiej: integracja zróżnicowana czy integracja elastyczna?. *Państwo i Prawo*. 2015, vol. 70, nr 5, pp. 19-35. ISSN 0031-0980.

BARSKA, A. and M. KORZENIOWSKI, eds. *Wielokulturowość – międzykulturowość – transkulturowość w perspektywie europejskiej i pozaeuropejskiej*. 1. wyd. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2007. 313 p. ISBN 978-83-7395-251-5.

BEKASIŃSKI, J., E. PONCZEK and A. SEPKOWSKI, eds. *Tożsamość europejska – wielokulturowość – globalizacja*. 1. wyd. Włocławek: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej, 2007. 247 p. ISBN 978-83-60607-08-4.

BIERNAT, S. Glosy do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 11. 5. 2005 r. (zgodność Traktatu akcesyjnego z Konstytucją RP) K 18. *Kwartalnik Prawa Publicznego*. 2005, nr 4, pp. 185-206. ISSN 1642-9591.

BIERNAT, S. Prawo Unii Europejskiej a prawo państw członkowskich. In: J. BARCZ, ed. *Prawo Unii Europejskiej: Zagadnienia systemowe*. 3. wyd. Warszawa: Prawo i Praktyka Gospodarcza, 2006, pp. 253-303. ISBN 83-60201-22-6.

BIERNAT, S. Zasada efektywności prawa wspólnotowego w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. In: S. BIERNAT, ed. *Studia z prawa Unii Europejskiej*. 1. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2000, pp. 27-75. ISBN 83-233-1383-0.

BIERNAT, S. Zasada pierwszeństwa prawa unijnego po Traktacie z Lizbony. *Gdańskie Studia Prawnicze*. 2011, nr 25, pp. 47-61. ISSN 1734-5669.

BOJARSKI, M. and W. RADECKI. *Przestępstwa przeciwko pamięci narodowej, obronności, bezpieczeństwu osób i mienia, zdrowiu: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2002. 376 p. Pozakodeksowe prawo karne: Tom I. ISBN 83-7247-971-2.

BOJARSKI, M. and W. RADECKI. *Przewodnik po pozakodeksowym prawie karnym*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1998. 667 p. ISBN 83-229-1787-2.

BOJARSKI, T. ed. *System prawa karnego: Źródła prawa karnego: Tom 2*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2011. 565 p. ISBN 978-83-255-1309-2.

BORUCKA-ARCTOWA, M. and J. WOLEŃSKI. *Wstęp do prawoznawstwa*. 2. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1997. 119 p. ISBN 83-233-1065-3.

BURZYŃSKI, P. *Ustawowe określenie sankcji karnej*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2008. 213 p. ISBN 978-83-7601-011-3.

Case of Commission of the European Communities v. Council of the European Union [2005-09-13]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2005, C-176/03.

CHRUŚCIAK, R. *Ratyfikacja Traktatu z Lizbony: Spory polityczne i prawne*. 1. wyd. Warszawa: Elipsa, 2010. 202 p. ISBN 978-83-7151-867-6.

COMPLAK, K. *Komentarz do art. 4 [Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej]*. In: R. BALICKI, M. BARTOSZEWCZ, K. COMPLAK, M. HACZKOWSKA, A. ŁAWNICZAK and M. MASTERNAK-KUBIAK. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: Komentarz*. 1. wyd. Warszawa: LexisNexis, 2014, pp. 17-18. ISBN 978-83-278-0812-7.

Consolidated Version of the Treaty on European Union. OJ EU C 115, 2008-05-09, pp. 13-45.

Constitution of the Republic of Poland.

Council Decision 2009/316/JHA of 6 April 2009 on the Establishment of the European Criminal Records Information System (ECRIS) in Application of Article 11 of Framework Decision 2009/315/JHA. OJ EU L 93, 2009-04-07, pp. 33-48.

Council Framework Decision 2002/946/JHA of 28 November 2002 on the Strengthening of the Penal Framework to Prevent the Facilitation of Unauthorised Entry, Transit and Residence. OJ EC L 328, 2002-12-05, pp. 1-3.

Council Framework Decision 2003/568/JHA of 22 July 2003 on Combating Corruption in the Private Sector. OJ EU L 192, 2003-07-31, pp. 54-56.

Council Framework Decision 2008/675/JHA of 24 July 2008 on Taking Account of Convictions in the Member States of the European Union in the

Course of New Criminal Proceedings. OJ EU L 220, 2008-08-15, pp. 32-34.

Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the Fight against Organised Crime. OJ EU L 300, 2008-11-11, pp. 42-45.

Council Framework Decision 2008/913/JHA of 28 November 2008 on Combating Certain Forms and Expressions of Racism and Xenophobia by Means of Criminal Law. OJ EU L 328, 2008-12-06, pp. 55-58.

Council Framework Decision of 13 June 2002 on Combating Terrorism. OJ EC L 164, 2002-06-22, pp. 3-7.

Directive 2014/41/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 Regarding the European Investigation Order in Criminal Matters. OJ EU L 130, 2014-05-01, pp. 1-36.

Directive 2014/42/EU of the European Parliament and of the Council of 3 April 2014 on the Freezing and Confiscation of Instrumentalities and Proceeds of Crime in the European Union. OJ EU L 127, 2014-04-29, pp. 39-50.

DZIAŁOCHA, K. Uwagi do art. 8 [Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej].
In: K. DZIAŁOCHA, L. GARLICKI, P. SARNECKI and W. SOKOLEWICZ. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: Komentarz: Tom V.* 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2007, pp. 22-34. ISBN 978-83-7059-833-4.

EHRLICH, L. *Prawo międzynarodowe.* 4. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze, 1958. 749 p.

EHRLICH, S. *Wiążące wzory zachowania: Rzecz o wielości systemów norm.* 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1995. 362 p. ISBN 83-01-11738-9.

GARLICKI, L. *Polskie prawo konstytucyjne: Zarys wykładu.* 2. wyd. Warszawa: Liber, 1998. 364 p. ISBN 83-7206-013-4.

GARLICKI, L. *Polskie prawo konstytucyjne: Zarys wykładu.* 13. wyd. Warszawa: Liber, 2009. 426 p. ISBN 978-83-7206-156-0.

GARLICKI, L. Uwagi do wstępu [do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej].
In: K. DZIAŁOCHA, L. GARLICKI, P. SARNECKI, W. SOKOLEWICZ and J. TRZCIŃSKI. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej: Komentarz: Tom I.* 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 1999. 530 p. ISBN 978-83-7059-450-3.

GAWŁOWICZ, I. and P. ŁASKI. Zwyczaj międzynarodowy a Konstytucja RP z 1997 r. In: A. BAŁABAN, J. CIAPALA and P. MIJAL, eds. *Źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej: W 15 lat po wejściu w życie konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku.* 1. wyd. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, Wydział Prawa i Administracji, 2013, pp. 47-54. ISBN 978-83-933087-4-3.

GÓRSKI, A. *Europejskie ściganie karne: Zagadnienia ustrojowe.* 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010. 499 p. ISBN 978-83-264-0422-1.

GRAZIADEI, M. Comparative Law as the Study of Transplants and Receptions. In: M. REIMANN and R. ZIMMERMANN, eds. *The Oxford Handbook of Comparative Law.* 1st ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, pp. 441-476. ISBN 978-0-19-953545-3.

GRZELAK, A. Kompetencje WE do określania sankcji karnych w przepisach prawa wspólnotowego – glosa do wyroku ETS z 13. 09. 2005 r. w sprawie C-176/03 Komisja przeciwko Radzie. *Europejski Przegląd Sądowy.* 2006, nr 6, pp. 48-53. ISSN 1895-0396.

HELIOS, J. and W. JEDLECKA. *Suwerenność w dobie procesów integracyjnych i globalizacyjnych.* 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2004. 77 p. Prawo, nr 291. ISBN 978-83-229-2492-1.

HERDEGEN, M. *Prawo europejskie.* 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2004. 329 p. ISBN 83-7387-145-4.

International Covenant on Civil and Political Rights [adopted and opened for signature in New York on 19 December 1966]. Journal of Laws, 1977, no. 38, item 167.

JEDLECKA, W. Pojmowanie autonomii prawa europejskiego. In: S. WRONKOWSKA, ed. *Polska kultura prawnia a proces integracji europejskiej.* 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, pp. 235-248. ISBN 83-7444-023-6.

Joint Action 96/750/JHA of 17 December 1996 Adopted by the Council on the Basis of Article K.3 of the Treaty on European Union Concerning the Approximation of the Laws and Practices of the Member States of the European Union to Combat Drug Addiction and to Prevent and Combat Illegal Drug Trafficking. OJ EC L 342, 1996-12-31, pp. 6-8.

Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/04 [2005-05-11].

Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 18/04 [2005-05-11]. OTK ZU no. 5/A/2005, item 49.

Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 31/06 [2006-11-03]. OTK ZU no. 10/A/2006, item 147.

Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 32/09 [2010-11-24].

Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. K 54/05 [2007-03-12]. OTK ZU no. 3/A/2007, item 25.

Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. Kp 5/08 [2009-12-16]. OTK ZU no. 11/A/2009, item 170.

Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. P 12/98 [2000-03-22]. OTK 2000/2/67.

Judgement of the Polish Constitutional Tribunal Ref. No. U 5/04 [2006-07-18]. OTK ZU no. 7/A/2006, item 80.

KACZOROWSKI, P. Uwagi o pojęciu państwa i suwerenności. In: S. SOWIŃSKI and J. WĘGRZECKI, eds. *Suwerenność państwa i jej granice*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2010, pp. 47-67. ISBN 978-83-7072-622-5.

KALAGA, W. ed. *Dylematy wielokulturowości*. 1. wyd. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2004. 366 p. ISBN 83-242-0362-1.

KASTELIK-SMAZA, A. Spór o prymat prawa europejskiego po wejściu w życie Traktatu z Lizbony. *Przegląd Sejmowy*. 2010, nr 4, pp. 63-81. ISSN 1230-5502.

KELSEN, H. *Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts: Beitrag zu einer reinen Rechtslehre*. 2. Aufl. Aalen: Scientia Verlag, 1960 [reprint]. 320 p.

KELSEN, H. *Principles of International Law*. 1st ed. New York: Rinehart, 1952. 461 p.

KLAFKOWSKI, A. *Prawo międzynarodowe publiczne*. 1. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1964. 364 p.

Kraje. In: *Unia Europejska* [online]. 2016 [cit. 2016-04-18]. Available at: http://europa.eu/about-eu/countries/index_pl.htm.

KRAJEWSKI, M. Akty prawa pochodnego Unii Europejskiej i możliwość kontroli ich konstytucyjności. In: M. ZUBIK and R. PUCHTA, eds. *Źródła prawa z perspektywy piętnastu lat obowiązywania Konstytucji*. 1. wyd. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji, Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego Legislator, 2013, pp. 25-52. ISBN 978-83-933893-1-5.

KRANZ, J. ed. *Suwerenność i ponadnarodowość a integracja europejska*. 1. wyd. Warszawa: Prawo i Praktyka Gospodarcza, 2006. 242 p. ISBN 83-60201-21-8.

KRANZ, J. Suwerenność państwa a prawo międzynarodowe. In: W. J. WOŁPIUK, ed. *Spór o suwerenność*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001. 201 p. ISBN 83-7059-548-0.

KRÓL-BOGOMILSKA, M. *Kary pieniężne w prawie antymonopolowym: W ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów, w europejskim prawie wspólnotowym*. 1. wyd. Warszawa: Konieczny i Kruszewski, 2001. 415 p. ISBN 83-88715-04-6.

KRÓLIKOWSKI, M. and R. ZAWŁOCKI, eds. *Kodeks karny: Część ogólna: Komentarz do artykułów 32 – 116: Tom II*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2010. 1036 p. ISBN 978-83-255-1325-2.

KRÓLIKOWSKI, M. Ewolucja unijnego prawa karnego i jego interakcje z prawem krajowym. In: A. MAREK and T. OCZKOWSKI, eds. *Problem spójności prawa karnego z perspektywy jego nowelizacji*. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2011, pp. 5-34. ISBN 978-83-255-2873-7.

KRÜGER, H. and G. ERLER. *Zum Problem der Souveränität*. 1. Aufl. Karlsruhe: C. F. Müller, 1957. 104 p.

KRYSZTOFIUK, G. Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych w Traktacie Lizbońskim. *Prokuratura i Prawo*. 2011, nr 7-8, pp. 190-212. ISSN 1233-2577.

KRZYSZTOFEK, K. and A. SADOWSKI, eds. *Pogranicza i multikulturalizm w warunkach Unii Europejskiej*. 1. wyd. Białystok: Uniwersytet w Białymostku, Instytut Socjologii, 2004. 388 and 227 p. ISBN 83-89031-87-6.

KUNIŃSKI, M. ed. *Integracja europejska*. 1. wyd. Kraków: Ośrodek Myśli Politycznej; Księgarnia Akademicka, 2000. 205 p. ISBN 83-7188-358-7.

KWIECIEŃ, R. *Suwerenność państwa: Rekonstrukcja i znaczenie idei w prawie międzynarodowym*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004. 204 p. ISBN 83-7333-435-1.

LANG, W., J. WRÓBLEWSKI and S. ZAWADZKI. *Teoria państwa i prawa*. 3. zm. wyd. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1986. 547 p. ISBN 83-01-06633-4.

LEACH, Ph. *Taking a Case to the European Court of Human Rights*. 2nd ed. Oxford; New York: Oxford University Press, 2005. 794 p. ISBN 978-0-19-927528-1.

LENAERTS, K. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej a ochrona praw podstawowych. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2013, nr 1, pp. 4-16. ISSN 1895-0396.

LESZCZYŃSKI, Z. and S. SADOWSKI, eds. *Suwerenność państwa we współczesnych stosunkach międzynarodowych*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, 2005. 511 p. ISBN 83-88278-66-5.

LITYŃSKI, A. *Wydział karny Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej: Dzieje prac nad częścią ogólną kodeksu karnego*. 1. wyd. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1991. 150 p. ISBN 83-226-0367-3.

ŁĘTOWSKA, E. „Multicentryczność” systemu prawa i wykładnia jej przyjazna. In: L. OGIEGŁO, W. POPIOŁEK and M. SZPUNAR, eds. *Rozprawy prawnicze: Księga pamiątkowa profesora Maksymiliana Pazdana*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, pp. 1127-1146. ISBN 83-7444-148-8.

ŁĘTOWSKA, E. Implementacyjne grzechy przeciw effet utile. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2014, nr 1, pp. 53-59. ISSN 1895-0396.

ŁĘTOWSKA, E. Multicentryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje. *Państwo i Prawo*. 2005, vol. 60, nr 4, pp. 3-10. ISSN 0031-0980.

ŁĘTOWSKA, E. Prawo w „pływnej nowoczesności”. *Państwo i Prawo*. 2014, vol. 69, nr 3, pp. 6-27. ISSN 0031-0980.

MAKSANTY, N. Konstytucja jako źródło prawa – z perspektywy zasad jej bezpośredniego stosowania. In: M. ZUBIK and R. PUCHTA, eds. *Źródła prawa z perspektywy piętnastu lat obowiązywania Konstytucji*. 1. wyd. Warszawa: Uniwersytet Warszawski, Wydział Prawa i Administracji,

- Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego Legislatur, 2013, pp. 13-24.
ISBN 978-83-933893-1-5.
- MAREK, A. *Prawo karne*. 9. zm. i uaktual. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2009. 694 p. ISBN 978-83-255-1229-3.
- MARSZAŁEK, A. *Suwerenność a integracja europejska w perspektywie historycznej: Spór o istotę suwerenności i integracji*. 1. wyd. Łódź: Instytut Europejski, 2000. 368 p. ISBN 83-86973-74-9.
- MIK, C. Europeizacja prawa karnego gospodarczego. In: A. ADAMSKI, ed. *Przestępcość gospodarcza z perspektywy Polski i Unii Europejskiej*. 1. wyd. Toruń: TNOiK – Dom Organizatora, 2003, pp. 77-123. ISBN 83-7285-139-5.
- NOWAK, C. *Wpływ procesów globalizacyjnych na polskie prawo karne*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer; Akademia Leona Koźmińskiego, 2014. 420 p. ISBN 978-83-264-3487-7.
- NOWICKI, M. A. *Wokół Konwencji Europejskiej: Krótki komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*. 2. wyd. Kraków: Zakamycze, 2002. 532 p. ISBN 83-7333-112-3.
- PAWLIK, R. Identity of Criminal Law at the Time of the European Integration Based on the Example of Poland – Some Comments. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2015, vol. 3, no. 1, pp. 133-175 [cit. 2016-04-18]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2015/01/SEI-2015-01-Studies-Pawlak-Renata.pdf>.
- PAWLIK, R. Kompetencje Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej do stanowienia sankcji karnych. In: T. BIERNAT, ed. *Europeizacja prawa*. 1. wyd. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne – Oficyna Wydawnicza AFM, 2008, pp. 99-123. ISBN 978-83-7571-021-2.
- POPŁAWSKA, E. ed. *Konstytucja dla rozszerzającej się Europy*. 1. wyd. Warszawa: Instytut Spraw Publicznych, 2000. 463 p. ISBN 83-86917-84-9.
- PRZYBYSZ, M. Źródła prawa Unii Europejskiej i ich wpływ na ograniczenie suwerenności państwa w kontekście orzeczenia Federalnego Trybunału Konstytucyjnego RFN – wybrane zagadnienia. In: A. BAŁABAN, J. CIAPAŁA and P. MIJAL, eds. *Źródła prawa w Rzeczypospolitej Polskiej: W 15 lat po wejściu w życie konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku*. 1. wyd. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, Wydział Prawa i Administracji, 2013, pp. 55-68. ISBN 978-83-933087-4-3.

RADECKI, W. Nowy czeski kodeks karny. *Prokuratura i Prawo*. 2009, nr 7-8, pp. 185-211. ISSN 1233-2577.

Regulation (EU) No. 514/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 Laying down General Provisions on the Asylum, Migration and Integration Fund and on the Instrument for Financial Support for Police Cooperation, Preventing and Combating Crime, and Crisis Management. OJ EU L 150, 2014-05-20, pp. 112-142.

Regulation (EU) No. 1382/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 Establishing a Justice Programme for the Period 2014 to 2020. OJ EU L 354, 2013-12-28, pp. 73-83.

RUSZKOWSKI, J. *Ponadnarodowość w systemie politycznym Unii Europejskiej*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2010. 443 p. ISBN 978-83-264-0493-1.

SAKOWICZ, A. *Zasada ne bis in idem w prawie karnym*. 1. wyd. Białystok: Temida 2; Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymostku, 2011. 534 p. ISBN 978-83-89620-89-7.

SCHLIESKY, U. *Souveränität und Legitimität von Herrschaftsgewalt: Die Weiterentwicklung von Begriffen der Staatslehre und des Staatsrechts im europäischen Mehrebenensystem*. 1. Aufl. Tübingen: Mohr Siebeck, 2004. 815 p. ISBN 978-3-16-148121-5.

SIDJANSKI, D. Wspólna kultura europejska jako fundament federalizmu europejskiego. Podzielona suwerenność w Unii Europejskiej. In: W. CZAPLIŃSKI, I. LIPOWICZ, T. SKOCZNY and M. WYRZYKOWSKI, eds. *Suwerenność i integracja europejska: Materiały pokonferencyjne*. 1. wyd. Warszawa: Centrum Europejskie Uniwersytetu Warszawskiego, 1999, pp. 273-296. ISBN 83-910081-9-3.

SKRZYDŁO, W. *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* 2. wyd. Kraków: Zakamycze, 1999. 258 p. ISBN 83-7211-066-2.

STAWECKI, T. Konwergencja i dywergencja porządków prawnych w sferze tworzenia prawa. In: O. NAWROT, S. SYKUNA and J. ZAJADŁO, eds. *Konwergencja czy dywergencja kultur i systemów prawnych?* 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2012, pp. 24-73. ISBN 978-83-255-3140-9.

STRUßP, K. and H.-J. SCHLOCHAUER, Hrsg. *Wörterbuch des Völkerrechts*. 2. völlig neu bearb. Aufl. Berlin: Walter de Gruyter, 1960. 800 p.

SZWARC-KUCZER, M. Harmonizacja znamion przestępstw i kar w Traktacie z Lizbony. *Europejski Przegląd Sądowy*. 2009, nr 5, pp. 10-17. ISSN 1895-0396.

SZWARC-KUCZER, M. Ochrona praw jednostek w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach karnych. In: A. WRÓBEL, ed. *Karta Praw Podstawowych w europejskim i krajowym porządku prawnym*. 1. wyd. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009, pp. 341-360. ISBN 978-83-7601-871-3.

SZWARC-KUCZER, M. *Wpływ prawa wspólnotowego na prawo karne państw członkowskich*. 1. wyd. Warszawa: Centrum Europejskie Natolin, 2006. 128 p. ISSN 1732-0445.

The Stockholm Programme – An Open and Secure Europe Serving and Protecting Citizens. OJ EU C 115, 2010-05-04, pp. 1-38.

Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community [signed at Lisbon, 13 December 2007, entered into force on 1 December 2009]. OJ EU C 306, 2007-12-17, pp. 1-271.

TULEJA, P. *Stosowanie Konstytucji RP w świetle zasady jej nadzędności (wybrane problemy)*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2003. 399 p. ISBN 83-7333-210-3.

Von BOGDANDY, A. and J. BAST, Hrsg. *Europäisches Verfassungsrecht: Theoretische und dogmatische Grundzüge*. 2. vollst. aktualis. und erw. Aufl. Berlin: Springer, 2009. 1094 p. ISBN 978-3-540-73809-1.

WALUCH, K. *Polityka kulturalna Unii Europejskiej*. 2. wyd. Płock: Novum, 2004. 321 p. ISBN 83-89416-33-6.

WASILKOWSKI, A. Uczestnictwo w strukturach europejskich a suwerenność państwową. *Państwo i Prawo*. 1996, vol. 51, nr 4-5, pp. 15-23. ISSN 0031-0980.

WINCZOREK, P. *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* 2. rozszerz. i popr. wyd. Warszawa: Liber, 2008. 463 p. ISBN 978-83-7206-082-2.

WOJCIECHOWSKI, B. *Interkulturowe prawo karne: Filozoficzne podstawy karania w wielokulturowych społeczeństwach demokratycznych*. 1. wyd. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2009. 448 p. ISBN 978-83-7611-285-5.

- WOJTYCZEK, K. *Przekazywanie kompetencji państwa organizacjom międzynarodowym*. 1. wyd. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2007. 390 p. ISBN 978-83-233-2411-9.
- WOŁPIUK, W. J. ed. *Spór o suwerenność*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001. 201 p. ISBN 83-7059-548-0.
- WÓJTOWICZ, K. Suwerenność w procesie integracji europejskiej. In: W. J. Wołpiuk, ed. *Spór o suwerenność*. 1. wyd. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2001, pp. 156-176. ISBN 83-7059-548-0.
- WÓJTOWICZ, K. Zachowanie tożsamości konstytucyjnej państwa polskiego w ramach UE – uwagi na tle wyroku TK z 24. 11. 2010 r. (K 32/09). *Europejski Przegląd Sądowy*. 2011, nr 11, pp. 4-11. ISSN 1895-0396.
- WRÓBEL, A. ed. *Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich (Unii Europejskiej)*. 2. wyd. Kraków: Zakamycze, 2004. 768 p. ISBN 83-7333-410-6.
- WRÓBEL, W. and A. ZOLL. *Polskie prawo karne: Część ogólna*. 1. wyd. Kraków: Znak, 2010. 606 p. ISBN 978-83-240-1351-7.
- WRÓBEL, W. *Zmiana normatywna i zasady intertemporalne w prawie karnym*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2003. 721 p. ISBN 83-7333-128-X.
- WYROZUMSKA, A. Prawo międzynarodowe w systemie prawa wspólnotowego – zagadnienia teorii i praktyki. In: J. KOLASA and A. KOZŁOWSKI, eds. *Prawo międzynarodowe publiczne a prawo europejskie*. 1. wyd. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2003, pp. 47-74. ISBN 83-229-2360-0.
- ZIELIŃSKA, E. Korpus przestępstw europejskich. In: A. ŁAZOWSKI and R. OSTRIHANSKY, eds. *Współczesne wyzwania europejskiej przestrzeni prawnej: Księga pamiątkowa dla uczczenia 70. urodzin Profesora Eugeniusza Piontka*. 1. wyd. Kraków: Zakamycze, 2005, pp. 565-592. ISBN 83-7444-009-0.

Renata Pawlik, Ph.D.

Faculty of Law, Administration and International Relations
Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University
Gustawa Herlinga-Grudzińskiego 1
30-705 Kraków

Poland
rpawlik@afm.edu.pl

Daňová licencia právnickej osoby¹

Tax License of Legal Person

Matúš Filo

Abstract: Enacting of tax license means an important change in taxation of incomes of legal persons, because determination of minimum tax partially eliminates the possibility to avoid paying of income tax. The obligation to pay tax license differs according to conditions determined by law and the legal regulation also includes exemptions from this obligation. By enacting of the legislation of tax license of legal person the incomes of state budget increased; on the other hand, determination of minimum tax in the form of tax license influenced the establishment of business companies and resulted in cancellation of business companies which did not develop economic activities. In the paper the author analyses legislation of tax license and points out the opinions of the professional public on its amendment. The author also points out the proceeding before the Constitutional Court of the Slovak Republic in the case of compliance of the provisions of the Income Tax Act which regulate the issue of tax license with the Constitution of the Slovak Republic and the Charter of Fundamental Rights and Freedoms.

Key Words: Tax; Tax License; Tax Evasions; Income Tax Act; Legal Person; the Slovak Republic.

Abstrakt: Zakotvenie inštitútu daňovej licencie znamená zásadnú zmenu v zdaňovaní príjmov právnických osôb, pretože určenie minimálnej výšky dane čiastočne eliminuje možnosť vyhýbať sa plateniu dane z príjmov. Povinnosť platiť daňovú licenciu sa pri tom diferencuje na základe zákonom stanovených kritérií a právna úprava zakotvuje aj výnimky z tejto povinosti. Prijatím právnej úpravy daňovej licencie právnickej osoby sa zvýšili príjmy štátneho rozpočtu, na druhej strane stanovenie minimálnej výšky dane formou daňovej licencie ovplyvnilo zakladanie obchodných spoločností a malo za následok aj početné rušenie najmä tých obchodných spoločností, ktoré nevyvíjali ekonomickú činnosť. V príspevku autor analyzuje právnu úpravu daňových licencií a poukazuje na názory odbornej verejnosti na jej

¹ Predložený príspevok podporila Agentúra na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0024-12: „Verejná správa a ochrana základných práv a slobôd v právnej teórii a praxi“, zodpovedný riešiteľ prof. JUDr. Soňa Koščiarová, PhD.

prijatie. Pritom neopomína konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky vo veci súladu ustanovení zákona o dani z príjmov, ktoré upravujú problematiku daňových licencií, s Ústavou Slovenskej republiky, ako aj Lístinou základných práv a slobôd.

Kľúčové slová: Daň; daňová licencia; daňové úniky; zákon o dani z príjmov; právnická osoba; Slovenská republika.

Úvod

Právna úprava daňovej licencie je obsiahnutá v zákone č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dani z príjmov“, „zákon“). Daňovú licenciu možno v podstate považovať za jeden z prostriedkov na elimináciu daňových únikov, ktorý bol do zákona o dani z príjmov zakotvený zákonom č. 463/2013 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon č. 463/2013 Z.z.“) s účinnosťou od 1. januára 2014. Podľa dôvodovej správy je daňová licencia novým inštitútom, ktorý sa dopĺňa do zákona o dani z príjmov pre vymedzené právnické osoby.² V § 46b zákona o dani z príjmov sú upravené sadzby daňovej licencie, ako aj zákonné limity jej zníženia, oslobodenie od jej platenia, splatnosť a možnosť zápočtu. Daňová licencia je zákonodarcom definovaná ako *minimálna daň*. Minimálnou daňou sa v teórii daňového práva rozumie výška dane, ktorá sa musí ako najnižšie prípustná od daňovníka vybrať, bez ohľadu na výšku daňového základu či zaradenie daňovníka do skupín pre výpočet dane.³ Táto daň sa vyberá aj v prípade daňovej straty.⁴

Cieľom príspevku je poukázať na diskutabilnú povahu daňovej licencie, pokial' ide o jej podstatu, pretože povinnosť platenia daňovej licencie sa vzťahuje na všetky právnické osoby, až na zákonom stanovené výnimky, a to bez ohľadu na ich hospodársky výsledok, t.j. aj v prípade, ked' vykážu daňovú stratu. Podľa zákonodarcu účelom právnej úpravy bolo eli-

² Bližšie pozri Dôvodová správa k zákonom č. 463/2013 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

³ BABČÁK, V. *Slovenské daňové právo*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2012, s. 155. ISBN 978-80-8057-971-5.

⁴ JANKOVSKÁ, A., A. MAJTÁNOVÁ, J. PETRENKA, O. SOBEK a K. VLACHYNSKÝ. *Finančný slovník výkladový*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2012, s. 267-268. ISBN 978-80-8078-469-0.

minovať daňové úniky a zabezpečiť stály príjem do štátneho rozpočtu. V kontexte zachovania práva daňových subjektov na podnikanie bez ohľadu na ich právnu formu poukazujeme na právnu konštrukciu uvedeného nástroja, ktorý sa nevzťahuje na fyzické osoby – podnikateľov, a dávame do pozornosti nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, podľa ktorého zásah do práva na podnikanie uskutočnený uzákonením daňových licencí je zásahom v súlade s princípom legality.

Daňovníci povinní platiť daňovú licenciu a výška daňovej licencie

Podľa § 46b ods. 1 zákona o dani z príjmov je daňová licencia minimálnou daňou, po odpočítaní úľav na dani podľa § 30a alebo § 30b alebo § 52 ods. 3 a 4 a po zápočte dane zaplatenej v zahraničí podľa § 45, ktorú platí daňovník za každé zdaňovacie obdobie, za ktoré daňová povinnosť vypočítaná v daňovom priznaní je nižšia ako výška daňovej licencie ustanovenej pre jednotlivého daňovníka zákonom o dani z príjmov, alebo daňovník, ktorý vykázal daňovú stratu.⁵ Výška samotnej daňovej licencie závisí od faktorov, medzi ktoré zaradujeme výšku ročného obratu daňovníka – právnickej osoby, skutočnosť, či daňovník je k poslednému dňu zdaňovacieho obdobia platiteľom dane z pridanej hodnoty, a skutočnosť, či táto právnická osoba zamestnáva osoby so zdravotným postihnutím.

Na základe uvedeného rozlišujeme tri kategórie daňovníkov – právnických osôb, ktoré sú povinné platiť daňovú licenciu. Do prvej kategórie zaradujeme daňovníka, ktorý k poslednému dňu zdaňovacieho obdobia nie je platiteľom dane z pridanej hodnoty a má ročný obrat neprevyšujúci 500 000 EUR. Tento daňovník je povinný zaplatiť daňovú licenciu vo výške 480 EUR. Do druhej kategórie patrí daňovník, ktorý je k poslednému dňu zdaňovacieho obdobia platiteľom dane z pridanej hodnoty a jeho ročný obrat neprevyšuje 500 000 EUR. V § 46b ods. 2 zákona o dani z príjmov zákonodarca tomuto daňovníkovi určuje daňovú licenciu vo výške 960 EUR. Do tretej kategórie zaradujeme daňovníka, ktorý za zdaňovacie obdobie dosiahol ročný obrat viac ako 500 000 EUR. Uvedený daňovník je podľa zákona o dani z príjmov povinný platiť daňovú licenciu vo výške 2 880 EUR. Napriek tomu, že výška daňovej licencie závisí od

⁵ Zákon o dani z príjmov upravuje v § 30a úľavu na dani pre príjemcov investičnej pomoci a v § 30b úľavu na dani pre prijímateľa stimulov. V § 52 ods. 3 a 4 zákona o dani z príjmov je zakotenven úľava na dani v nadväznosti na zákon č. 366/1999 Z.z. o daniach z príjmov v znení neskorších predpisov a v § 45 zákon o dani z príjmov vymedzuje metódou zápočtu dane v kontexte zamedzenia dvojitého zdanenia. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

ročného obratu daňovníka, zákon o dani z príjmov ročný obrat nedefinuje, ale odvoláva sa na § 6 ods. 4 zákona č. 479/2009 Z.z. o orgánoch štátnej správy v oblasti daní a poplatkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, podľa ktorého *ročným obratom* sa pri daňovom subjekte účtujúcim v sústave podvojného účtovníctva rozumie súhrn výnosov zo všetkých ním vykonávaných činností za príslušné zdaňovacie obdobie a pri daňovom subjekte účtujúcim v sústave jednoduchého účtovníctva súhrn príjmov zo všetkých ním vykonávaných činností za príslušné zdaňovacie obdobie.

Výška daňovej licencie sa podľa § 46b ods. 3 zákona o dani z príjmov znižuje na polovicu ak ide o daňovníka, ktorého priemerný evidenčný počet zamestnancov vo fyzických osobách so zdravotným postihnutím za zdaňovacie obdobie je najmenej 20 % z celkového priemerného evidenčného počtu zamestnancov vo fyzických osobách podľa osobitného predpisu, ktorým je Vyhláška Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 291/2014 Z.z., ktorou sa vydáva Program štátnych štatistických zisťovaní na roky 2015 až 2017 v znení neskorších predpisov. Do evidenčného počtu zamestnancov sa zahŕňajú všetci stáli aj dočasní zamestnanci, ktorí sú v pracovnom, služobnom, štátnozamestnaneckom alebo členskom pomere k organizácii, ako aj volení funkcionári, ktorí nevykonávajú činnosť v pracovnom pomere.⁶

Výnimky z povinnosti platiť daňovú licenciu

Povinnosť platiť daňovú licenciu neplatí bezvýnimočne. Zákonodarca v § 46b ods. 7 zákona o dani z príjmov vymedzuje daňovníkov, ktorí daňovú licenciu neplatiť. Ide o novovzniknutého daňovníka, ktorému vznik-

⁶ Zákon o dani z príjmov sa odvoláva na vyhlášku Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 358/2011 Z.z., ktorou sa vydáva Program štátnych štatistických zisťovaní na roky 2012 až 2014 v znení neskorších predpisov, ktorá však bola nahradená vyhláškou Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 291/2014 Z.z., ktorou sa vydáva Program štátnych štatistických zisťovaní na roky 2015 až 2017 (ďalej len „vyhláška č. 291/2014“). Vyhláška č. 291/2014 Z.z., ktorá sa zmenila vyhláškou Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 317/2014 Z.z., nadobudla účinnosť 1. januára 2015, okrem § 3, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2016. Podľa § 3 sa zrušuje vyhláška Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 358/2011 Z.z., ktorou sa vydáva Program štátnych štatistických zisťovaní na roky 2012 až 2014 v znení vyhlášky č. 378/2012 Z.z. a vyhlášky č. 410/2013 Z.z. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov; Vyhláška Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 291/2014 Z.z., ktorou sa vydáva Program štátnych štatistických zisťovaní na roky 2015 až 2017; a Vyhláška Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 317/2014 Z.z., ktorou sa mení vyhláška Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 291/2014 Z.z., ktorou sa vydáva Program štátnych štatistických zisťovaní na roky 2015 až 2017.

la prývkrát povinnosť podať daňové priznanie za zdaňovacie obdobie, v ktorom vznikol, okrem daňovníka, ktorý je právnym nástupcom daňovníka zrušeného bez likvidácie, o daňovníka, ktorý nie je založený alebo zriadený na podnikanie, o daňovníka s právnou formou verejnej obchodnej spoločnosti, Národnú banku Slovenska, a medzi daňovníkov oslobodených od povinnosti platenia daňovej licencie sa zaraduje aj daňovník, ktorý prevádzkuje chránenú dielňu alebo chránené pracovisko podľa osobitného predpisu, ako aj daňovník v likvidácii a konkurze.⁷ Zákonom č. 253/2015 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, bola s účinnosťou od 1. januára 2016 rozšírená skupina osôb, ktoré neplatia daňovú licenciu, o pozemkové spoločenstvá, ktoré dosahujú len príjmy z činnosti podľa § 19 ods. 1 a 2 zákona č. 97/2013 Z.z. o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov s ročným obratom neprevyšujúcim 10 000 EUR,⁸ a o daňovníkov, ktorí podali návrh na zrušenie bez likvidácie podľa § 68 ods. 6 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov, okrem situácie, keď imanie prechádza na právneho nástupcu, a to počnúc zdaňovacím obdobím, v ktorom podali tento návrh. Ak daňovník vezme späť návrh na

⁷ Ustanovenie § 46b zákona o dani z príjmov sa prývkrát použije za zdaňovacie obdobie, ktoré sa začína najskôr 1. januára 2014. Daňovú licenciu však neplatí daňovník, ktorý sa zrušuje s likvidáciou alebo na ktorého bol vyhlásený konkurz v priebehu kalendárneho roka 2014, a to za zdaňovacie obdobie, ktoré končí dňom predchádzajúcim dňu jeho vstupu do likvidácie alebo dňom predchádzajúcim dňu vyhlásenia konkurzu. To znamená, že ak bol konkurz vyhlásený k 1. októbru 2014, daňovník za zdaňovacie obdobie od 1. januára 2014 do 30. septembra 2014 daňovú licenciu neplatí. V tejto súvislosti je dôležité poznamenať, že daňovník nebude platiť daňovú licenciu ani od vyhlásenia konkurzu, t.j. od 1. októbra 2014, do jeho skončenia, pretože sa na tento prípad vzťahuje zákonom ustanovená výnimka z povinnosti platiť daňovú licenciu. K oslobodeniu od povinnosti platenia daňovej licencie pre daňovníka v konkurze a likvidácii považujeme za potrebné uviesť, že za zdaňovacie obdobie, ktoré sa končí dňom predchádzajúcim dňu vstupu daňovníka do likvidácie alebo dňu vyhlásenia konkurzu, sú daňovníci povinní platiť daňovú licenciu. Výnimkou je iba zdaňovacie obdobie, ktoré bezprostredne predchádza zdaňovaciemu obdobiu začínajúcemu v priebehu roka 2014, v ktorom daňovník vstúpil do likvidácie alebo v ktorom bol na daňovníka vyhlásený konkurz. K tomu bližšie pozri *Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov*; a BRNOVÁ, M., M. VIDOVÁ a Z. VINCÚROVÁ. *Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov s komentárom. Poradca*. 2015, roč. 20, č. 6-7, s. 385. ISSN 1335-1583.

⁸ Pri ročnom obrate neprevyšujúcim 10 000 EUR zákonodarca odkazuje na § 6 ods. 4 zákona č. 479/2009 Z.z. o orgánoch štátnej správy v oblasti daní a poplatkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorý vymedzuje výšku obratu. *Zákon č. 479/2009 Z.z. o orgánoch štátnej správy v oblasti daní a poplatkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*.

zrušenie bez likvidácie alebo ak súd pred vydaním rozhodnutia o zrušení spoločnosti zistí, že spoločnosť má obchodný majetok a nariadi jej likvidáciu, je daňovník povinný podať dodatočné daňové priznanie alebo daňové priznanie. Takýto daňovník je povinný podať dodatočné daňové priznanie za zdaňovacie obdobia, za ktoré neplatiel daňovú licenciu, počnúc zdaňovacím obdobím, v ktorom podal návrh na zrušenie bez likvidácie, do konca tretieho kalendárneho mesiaca nasledujúceho po mesiaci, v ktorom došlo ku späťvzatiu návrhu na zrušenie bez likvidácie alebo súd nariadil likvidáciu spoločnosti. V tejto lehote je priznaná daňová licencia splatná. Daňovník je povinný podať daňové priznanie podľa § 41 ods. 3 zákona o dani z príjmov, ak súd nariadil likvidáciu spoločnosti, a platí daňovú licenciu. Daňové priznanie podľa § 41 ods. 1 zákona o dani z príjmov je daňovník povinný podať za zdaňovacie obdobie, v ktorom došlo ku späťvzatiu návrhu na zrušenie bez likvidácie, a platí daňovú licenciu. *Daňovníkov, ktorí nie sú zriadení alebo založení na podnikanie* vymedzuje zákon o dani z príjmov v § 12 ods. 3. Do tejto skupiny daňovníkov zaraďujeme napríklad profesijné komory, občianske združenia vrátane odborových organizácií, politické strany a politické hnutia, štátom uznané cirkevi a náboženské spoločnosti, obce, ako aj vyššie územné celky. Za daňovníkov, ktorí nie sú založení alebo zriadení na podnikanie, sa na účely zákona o dani z príjmov nepovažujú obchodné spoločnosti nezaložené na účel podnikania. *Oslobodenie daňovníkov s právnou formou verejnej obchodnej spoločnosti a Národnej banky Slovenska* vyplýva z osobitného vymedzenia predmetu dane. Predmetom dane týchto daňovníkov sú iba príjmy zdaňované daňou vyberanou zrážkou podľa § 43 zákona o dani z príjmov. Pri oslobodení daňovníkov, ktorí prevádzkujú chránenú dielňu alebo chránené pracovisko, zákon o dani z príjmov odkazuje na § 55 zákona č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“).⁹

⁹ Chránenou dielňou a chráneným pracoviskom sú pracoviská zriadené právnickou osobou alebo fyzickou osobou, na ktorých sú zamestnaní občania so zdravotným postihnutím v pracovnom pomere, ktorí nie sú schopní nájsť si zamestnanie na otvorenom trhu práce, alebo pracoviská, na ktorých sa občania so zdravotným postihnutím zaškolujú alebo pripravujú na prácu. Pracovné podmienky vrátane nárokov na pracovný výkon sú na týchto pracoviskách prispôsobené zdravotnému stavu občanov so zdravotným postihnutím. Chránená dielňa je pracovisko, na ktorom právnická osoba alebo fyzická osoba zriadi viac ako jedno pracovné miesto pre občana so zdravotným postihnutím a na ktorom pracuje najmenej 50 % občanov so zdravotným postihnutím. Naproti tomu, za chránené pracovisko sa považuje pracovisko, na ktorom právnická osoba alebo fyzická osoba zriadi pra-

V súvislosti s výnimkou z povinnosti platiť daňovú licenciu pre daňovníka, ktorý prevádzkuje chránenú dielňu alebo chránené pracovisko, sa z praktického hľadiska naskytá otázka, či výnimka z platenia daňovej licencie sa bude vzťahovať aj na daňovníka, ktorý prevádzkoval chránenú dielňu alebo chránené pracovisko iba časť zdaňovacieho obdobia. Zákon o dani z príjmov v § 46b bližšie nešpecifikuje dĺžku obdobia prevádzkovania chránenej dielne alebo chráneného pracoviska na účely oslobodenia od platenia daňovej licencie a nedefinuje ani výpočet pomerej časti daňovej licencie v prípade, ak daňovník prevádzkuje chránenú dielňu alebo chránené pracovisko len časť zdaňovacieho obdobia. Predmetné ustanovenie nešpecifikuje ani dátum, ku ktorému majú byť chránená dielňa alebo chránené pracovisko prevádzkované, aby daňovník bol oprávnený uplatniť oslobodenie od platenia daňovej licencie. Z uvedeného vyplýva, že povinnosti platenia daňovej licencie nepodlieha ani daňovník, ktorý chránenú dielňu alebo chránené pracovisko prevádzkuje len časť zdaňovacieho obdobia. Pre uplatnenie oslobodenia tak tiež nie je rozhodujúce, aby sa chránená dielňa alebo chránené pracovisko prevádzkovali k poslednému dňu zdaňovacieho obdobia.¹⁰

V nadväznosti na oslobodenie novovzniknutého daňovníka od povinnosti platiť daňovú licenciu, ktorému vznikla prvýkrát povinnosť podať daňové priznanie za zdaňovacie obdobie, v ktorom vznikol, okrem daňovníka, ktorý je právnym nástupcom daňovníka zrušeného bez likvidácie, je nevyhnutné dať do pozornosti, že uvedené zdaňovacie obdobie môže byť aj kratšie ako 12 kalendárnych mesiacov. Ide o prípad, keď účtovným rokom daňovníka je kalendárny rok a daňovník vznikol v priebehu kalendárneho roka. Z toho dôvodu daňovník využije zákonom priznané oslobodenie v podstate iba čiastočne. Ak by však účtovným rokom tohto daňovníka bol hospodársky rok, oslobodenie od povinnosti platiť daňovú licenciu by uvedený daňovník využil v celom rozsahu, pretože prvý hospodársky rok daňovníka začína dňom jeho vzniku, t.j. zápisom

covné miesto pre občana so zdravotným postihnutím a pracovné miesto sa nevytvára v chránenej dielni.

¹⁰ Metodický pokyn k daňovej licencii právnickej osoby podľa § 46b zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov. In: *Finančná správa* [online]. Banská Bystrica: Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky, Odbor daňovej metodiky, 2015, s. 5 [cit. 2016-03-14]. Dostupné na: https://www.financnasprava.sk/_img/pfsedit/Dokumenty_PFS/Profesionalna_zона/Dane/Metodicke_pokyny/Priame_dane/2015.02.20_MP_danova_licencie.pdf.

do obchodného registra, a trvá 12 po sebe idúcich kalendárnych mesiacov.¹¹

Splatnosť daňovej licencie

Daňová licencia je *splatná* v lehote na podanie daňového priznania podľa § 49 zákona. To znamená, že daňová licencia je splatná do troch kalendárnych mesiacov po uplynutí zdaňovacieho obdobia, avšak iba v prípade, že daňovník nemá predĺženú lehotu na podanie daňového priznania. Ak daňovník podá oznámenie do uplynutia lehoty na podanie daňového priznania, táto lehota sa predlžuje najviac o tri celé kalendárne mesiace, pričom v tejto novej lehote je splatná nielen daň, ale aj daňová licencia. V prípade daňovníka, ktorého súčasťou príjmov sú tiež príjmy plynúce zo zdrojov v zahraničí, s výnimkou daňovníka v konkurze alebo likvidácii, sa na základe oznámenia podaného príslušnému správcovi dane v lehote na podanie daňového priznania predlžuje lehotu na podanie daňového priznania, a tým i splatnosť dane, ako aj daňovej licencie najviac o šest ceľých kalendárnych mesiacov. Odlišná situácia nastáva, ak ide o daňovníka v konkurze alebo likvidácii, pretože takýto daňovník podáva žiadosť o predĺženie lehoty na podanie daňového priznania, a to najneskôr 15 dní pred uplynutím lehoty na podanie daňového priznania. V uvedenom prípade správca dane môže rozhodnutím predlžiť lehotu na podanie daňového priznania najviac o tri kalendárne mesiace, pričom v tejto predĺženej lehote je splatná aj daňová licencia.¹²

¹¹ Účtovným rokom môže byť kalendárny rok alebo hospodársky rok. Hospodárskym rokom je obdobie nepretržite po sebe idúcich 12 kalendárnych mesiacov, ktoré nie je zhodné s kalendárnym rokom. K tomu bližšie pozri BRNOVÁ, M., M. VIDOVÁ a Z. VINCÚROVÁ. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov s komentárom. *Poradca*. 2015, roč. 20, č. 6-7, s. 337-342. ISSN 1335-1583.

¹² Výnimkou je podľa § 52za ods. 9 zákona o dani z príjmov daňovník, ktorý v kalendárnom roku 2014 mení zdaňovacie obdobie z kalendárneho roka na hospodársky rok. Tento daňovník platí daňovú licenciu za zdaňovacie obdobie ukončené dňom predchádzajúcim dňu zmeny spolu s daňovou licenciou za bezprostredne nasledujúce zdaňovacie obdobie. Uvedené ustanovenie je možné z praktického hľadiska vyklaňať tak, že v prípade zmeny účtovného a zdaňovacieho obdobia z kalendárneho roka na hospodársky rok, napríklad k 1. máju 2014, daňovník - platiteľ dane z pridanéj hodnoty s obratom k 30. aprílu 2014 vo výške 510 000 EUR a vyčíslenou daňovou povinnosťou vo výške 800 EUR je povinný zaplatiť za zdaňovacie obdobie od 1. januára 2014 do 30. apríla 2014 daňovú licenciu v pomernej časti, t.j. vo výške 960 EUR. V nadväznosti na § 52za ods. 9 zákona o dani z príjmov je daňovník v lehote na podanie daňového priznania do 31. júla 2014 povinný zaplatiť daň vo výške 800 EUR. Kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a daňovou povinnosťou vo výške 160 EUR daňovník uhradí až spolu s daňovou povinnosťou za bezprostredne nasledujúce zdaňovacie obdobie od 1. mája 2014 do 30. apríla 2015. Bližšie

Platenie daňovej licencie za zdaňovacie obdobie kratšie ako 12 bezprostredne po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov

V záujme predchádzania nadmernému daňovému zaťaženiu a zachovania princípu daňovej spravodlivosti daňovník platí za zdaňovacie obdobie kratšie ako 12 bezprostredne po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov *daňovú licenciu* iba v pomernej výške, v závislosti od počtu kalendárnych mesiacov zdaňovacieho obdobia. To znamená, že daňová licencia sa vypočítava vo výške súčinu 1/12 daňovej licencie podľa § 46b ods. 2 zákona o dani z príjmov a počtu kalendárnych mesiacov zdaňovacieho obdobia. Ide napríklad o zdaňovacie obdobie, ktoré končí dňom predchádzajúcim dňu vstupu daňovníka do likvidácie, zdaňovacie obdobie, ktoré končí dňom predchádzajúcim dňu vyhlásenia konkurzu na daňovníka, ako aj o zmenu zdaňovacieho obdobia z kalendárneho roka na hospodársky rok alebo naopak, alebo o zmenu zdaňovacieho obdobia z hospodárskeho roka na iný hospodársky rok.¹³

Nárok na zápočet daňovej licencie

Kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a daňou vypočítanou v daňovom priznaní je možné *započítať* na daňovú povinnosť pred uplatnením predavkov na daň *najviac v troch bezprostredne po sebe nasledujúcich zdaňovacích obdobiah*, nasledujúcich po zdaňovacom období, za ktoré bola daňová licencia zaplatená, a to len na tú časť daňovej povinnosti, ktorá prevyšuje sumu daňovej licencie. Zákon o dani z príjmov v § 46b ods. 8 upravuje *zánik nároku na zápočet* daňovej licencie alebo kladného rozdielu medzi daňou vypočítanou v daňovom priznaní a daňovou licenciou (ďalej len „*zápočet*“). Uvedené prichádza do úvahy, ak daňovníkovi počas troch bezprostredne po sebe nasledujúcich zdaňovacích období, nasledujúcich po zdaňovacom období, za ktoré bola daňová licencia zaplatená, nevznikne možnosť odpočítať daňovú licenciu alebo kladný rozdiel medzi daňovou povinnosťou vypočítanou v daňovom priznaní a zaplatenou daňovou licenciou, a to z dôvodu vykázania nedostatočnej výšky daňovej

pozri Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov; a BRNOVÁ, M., M. VIDOVÁ a Z. VINCÚROVÁ. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov s komentárom. *Poradca*. 2015, roč. 20, č. 6-7, s. 380-381. ISSN 1335-1583.

¹³ V tejto súvislosti je potrebné poukázať na výnimku z povinnosti platenia daňovej licencie upravenú v § 52za ods. 8 zákona o dani z príjmov, a to za zdaňovacie obdobie, ktoré končí dňom predchádzajúcim dňu vstupu daňovníka do likvidácie alebo dňom predchádzajúcim dňu vyhlásenia konkurzu, za podmienky, že daňovník sa zrušuje s likvidáciou alebo je naňho vyhlásený konkurs v priebehu kalendárneho roka 2014. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

povinnosti počas týchto troch zdaňovacích období.¹⁴ Nárok na zápočet zaniká tiež *ku dňu zrušenia daňovníka bez likvidácie, ku dňu vstupu daňovníka do konkurzu, ako aj ku dňu vstupu daňovníka do likvidácie*.

Z dôvodu zakotvenia zániku zápočtu ku dňu zrušenia daňovníka bez likvidácie nemá právny nástupca spoločnosti zanikajúcej zlúčením, splynutím alebo rozdelením nárok na započítanie daňovej licencie, ktorú zaplatila spoločnosť zrušená bez likvidácie. Zánik nároku na zápočet ku dňu vstupu daňovníka do konkurzu alebo ku dňu vstupu daňovníka do likvidácie je upravený v § 46b ods. 8 písm. b) zákona o dani z príjmov z dôvodu, že daňovníci za zdaňovacie obdobie, ktoré začína dňom vstupu do likvidácie alebo dňom vyhlásenia konkurzu, až do skončenia likvidácie alebo konkurzu nie sú povinní platiť daňovú licenciu.¹⁵

V praxi dochádza k uvedenej situácii napríklad v prípade, ak daňovník, ktorý je platiteľom dane z pridanéj hodnoty s ročným obratom neprevyšujúcim 500 000 EUR, vykáže za zdaňovacie obdobie daňovú stratu. Vzhľadom na tento hospodársky výsledok je daňovník povinný zaplatiť daňovú licenciu vo výške 960 EUR. V priebehu nasledujúceho zdaňovacieho obdobia daňovník vstúpi do likvidácie. Za zdaňovacie obdobie, ktoré predchádza dňu vstupu daňovníka do likvidácie, daňovník vykáže daňovú povinnosť, ktorá je však nižšia ako daňová licencia. Daňová licencia sa vypočíta vo výške súčinu 1/12 daňovej licencie a počtu kalendárnych mesiacov tohto zdaňovacieho obdobia. Z uvedeného dôvodu je daňovník povinný zaplatiť daňovú licenciu. S prihliadnutím na právnu úpravu daňovníkovi ku dňu vstupu do likvidácie zaniká nárok na zápočet daňovej licencie vo výške 960 EUR, ako aj nárok na zápočet daňovej licencie vo výške súčinu 1/12 daňovej licencie a počtu kalendárnych mesiacov zdaňovacieho obdobia, ktoré predchádzalo dňu vstupu daňovníka do likvidácie.

Praktické príklady zápočtu daňovej licencie

Možnosť zápočtu kladného rozdielu medzi daňovou licenciou a daňou vypočítanou v daňovom priznaní na daňovú povinnosť pred uplatnením preddavkov na daň, a to len na tú časť daňovej povinnosti, ktorá prevyšuje sumu daňovej licencie, ako aj zánik nároku na zápočet daňovej licencie alebo kladného rozdielu medzi daňou vypočítanou v daňovom priznaní

¹⁴ BIELENÁ, J. Daňová licencia. *Verejná správa*. 2015, roč. 9, č. 2-3, s. 36. ISSN 1337-0448.

¹⁵ BIELENÁ, J. Daňová licencia. *Verejná správa*. 2015, roč. 9, č. 2-3, s. 36. ISSN 1337-0448.

a daňovou licenciou možno prakticky vysvetliť na nasledujúcom príklade.

Daňovník, ktorý ku koncu žiadneho z ďalej uvedených zdaňovacích období nie je platiteľom dane z pridanéj hodnoty, má ročný obrat nepresahujúci 500 000 EUR. Za zdaňovacie obdobia rokov 2015 až 2019 vykáže tento daňovník daňovú povinnosť, prípadne daňovú stratu. V daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2015 daňovník vykáže daňovú povinnosť vo výške 300 EUR. Uvedená daňová povinnosť je nižšia ako výška daňovej licencie, ktorú by mal daňovník platiť, a preto je povinný platiť daňovú licenciu vo výške 480 EUR. Kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a skutočnou daňovou povinnosťou vykázanou v daňovom priznaní vo výške 180 EUR môže daňovník započítať na daňovú povinnosť, ktorá prevyšuje sumu daňovej licencie, v troch bezprostredne po sebe nasledujúcich zdaňovacích obdobiach, t.j. v zdaňovacích obdobiach rokov 2016 až 2018.

Uvedený daňovník vykáže v daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2016 daňovú stratu vo výške 700 EUR, a preto je povinný zaplatiť daňovú licenciu vo výške 480 EUR. Daňovník si môže započítať daňovú licenciu vo výške 480 EUR na daňovú povinnosť v zdaňovacích obdobiach rokov 2017 až 2019. Kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a skutočnou daňovou povinnosťou vypočítanou v daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2015 si daňovník nemôže započítať, pretože za zdaňovacie obdobie roka 2016 vykáže daňovú stratu.

V daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2017 daňovník vykáže daňovú povinnosť vo výške 230 EUR. Vzhľadom na to, že daňová povinnosť je nižšia ako výška daňovej licencie, daňovník je povinný zaplatiť daňovú licenciu vo výške 480 EUR. Kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a skutočnou daňovou povinnosťou vykázanou v daňovom priznaní vo výške 250 EUR môže daňovník započítať na daňovú povinnosť, ktorá prevyšuje sumu daňovej licencie, v zdaňovacích obdobiach rokov 2018 až 2020.

Daňovník v daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2018 vykáže daňovú povinnosť vo výške 600 EUR, ktorá je vyššia ako ustanovená výška daňovej licencie, a preto daňovník nie je povinný platiť daňovú licenciu. Súčasne má možnosť započítať si časť z kladného rozdielu medzi daňovou licenciou a skutočnou daňovou povinnosťou vykázanou v daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2015. Vzhľadom na to, že zdaňovacie obdobie roka 2018 je posledným rokom, kedy si daňovník môže

započítať kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a skutočnou daňovou povinnosťou vykázanou v daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2015, daňovník si v daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2018, s prihliadnutím na daňovú povinnosť vo výške 600 EUR, môže započítať sumu 120 EUR. Preto za zdaňovacie obdobie roka 2018 platí daň vo výške 480 EUR. Daňovník však prichádza o možnosť zápočtu vo výške 60 EUR, pretože v zdaňovacom období roka 2018 si poslednýkrát mohol uplatniť kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a skutočnou daňovou povinnosťou z roka 2015.

V zdaňovacom období roka 2019 daňovník vykáže v daňovom priznaní daňovú povinnosť vo výške 1 200 EUR. Vzhľadom na skutočnosť, že daňová povinnosť je vyššia ako ustanovená výška daňovej licencie, daňovník nie je povinný platiť daňovú licenciu. Daňovník má možnosť započítať si kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a skutočnou daňovou povinnosťou vykázanou v daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2016 vo výške 480 EUR a časť z kladného rozdielu medzi daňovou licenciou a skutočnou daňovou povinnosťou vykázanou v daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2017 vo výške 240 EUR. Za zdaňovacie obdobie roka 2019 tak daňovník zaplatí daň vo výške 480 EUR, pretože zo sumy 1 200 EUR odpočíta sumu 480 EUR a 240 EUR. Zostatok daňovej licencie zaplatenej za zdaňovacie obdobie roka 2017 vo výške 10 EUR môže daňovník započítať na daňovú povinnosť v zdaňovacom období roka 2020. Ak by však daňovník v zdaňovacom období roka 2020 nevykázal daňovú povinnosť, ktorá je vyššia ako ustanovená výška daňovej licencie, nárok na zápočet kladného rozdielu medzi daňovou licenciou a skutočnou daňovou povinnosťou vykázanou v daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie roka 2017 by daňovníkovi zanikol.¹⁶

Preddavky na daň a daňová licencia

V súvislosti so zapatenými preddavkami na daň z príjmov rozlišujeme dve situácie, a to, ak sú zapatené *preddavky na daň* za príslušné zdaňovacie obdobie podľa § 42 zákona o dani z príjmov *vyššie ako daň* vypočí-

¹⁶ Ďalšie praktické príklady bližšie pozri BRNOVÁ, M., M. VIDOVÁ a Z. VINCÚROVÁ. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov s komentárom. *Poradca*. 2015, roč. 20, č. 6-7, s. 381-388. ISSN 1335-1583; a Metodický pokyn k daňovej licencii právnickej osoby podľa § 46b zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov. In: *Finančná správa* [online]. Banská Bystrica: Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky, Odbor daňovej metodiky, 2015, s. 5-7 [cit. 2016-03-14]. Dostupné na: https://www.financnasprava.sk/_img/pfsedit/Dokumenty_PFS/Profesionalna_zona/Dane/Metodicke_pokyny/Priame_dane/2015.02.20_MP_danova_liscenie.pdf.

taná v podanom daňovom priznaní za príslušné zdaňovacie obdobie a súčasne táto daň je vyššia alebo nižšia ako daňová licencia.¹⁷ Ak je táto daň vyššia ako daňová licencia, kladný rozdiel medzi zaplatenými preddavkami a daňou po zápočte daňovej licencie sa použije na budúce preddavky alebo sa na základe žiadosti daňovníkovi vráti.¹⁸ Ak je táto daň nižšia ako daňová licencia, daňovník je povinný platiť daňovú licenciu a kladný rozdiel medzi zaplatenými preddavkami a minimálou výškou dane, t.j. daňovou licenciou, sa použije na budúce preddavky alebo sa na základe žiadosti daňovníkovi vráti a súčasne kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a daňou bude možné započítať na daňovú povinnosť v troch bezprostredne po sebe nasledujúcich zdaňovacích obdobiach.

Vzťah medzi zaplatenými preddavkami na daň a daňou vypočítanou v daňovom priznaní, ktorá je vyššia alebo nižšia ako daňová licencia, možno vysvetliť na nasledovnom príklade. Ak daňovníkovi s ročným obratom prevyšujúcim 500 000 EUR vznikla na základe daňovej povinnosti uvedenej v daňovom priznaní za predchádzajúci kalendárny rok povinnosť platiť štvrtročné preddavky na daň vo výške 2 000 EUR a tento daňovník vykáže za zdaňovacie obdobie daňovú povinnosť vo výške 2 600 EUR, bude povinný za uvedené zdaňovacie obdobie zaplatiť daňovú licenciu vo výške 2 880 EUR. Vzhľadom na skutočnosť, že daňovník zaplatil preddavky na daň spolu za zdaňovacie obdobie vo výške 8 000 EUR, je oprávnený započítať si rozdiel vo výške 5 120 EUR medzi zaplatenými preddavkami na daň a daňovou licenciou na budúce preddavky na daň alebo požiadať správcu dane o jeho vrátenie. Súčasne je uvedený daňovník oprávnený započítať si kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a skutočnou daňovou povinnosťou vykázanou v daňovom priznaní vo výške 280 EUR na daňovú povinnosť, ktorá prevyšuje sumu daňovej licencie, v troch bezprostredne po sebe nasledujúcich zdaňovacích obdobiach. Na druhej strane, ak tento daňovník vykáže za uvedené zdaňovacie obdobie

¹⁷ Zákon o dani z príjmov v § 42 ustanovuje, že ak daň za predchádzajúce zdaňovacie obdobie presiahla 16 600 EUR, daňovník je povinný platiť počnúc prvým mesiacom nasledujúceho zdaňovacieho obdobia mesačné preddavky na daň vo výške 1/12 dane za predchádzajúce zdaňovacie obdobie, a to vždy do konca príslušného mesiaca. Ak však daň za predchádzajúce zdaňovacie obdobie presiahla 2 500 EUR a nepresiahla 16 600 EUR, daňovník platí štvrtročné preddavky na daň na bežné zdaňovacie obdobie, a to vo výške 1/4 dane za predchádzajúce zdaňovacie obdobie. Štvrtročné preddavky na daň sú splatné do konca príslušného kalendárneho štvrtroka a ak ide o daňovníka, ktorého zdaňovacím obdobím je hospodársky rok, do konca príslušného štvrtroka hospodárskeho roka. *Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.*

¹⁸ Vzhľadom na to, že v tomto prípade je daň vyššia ako daňová licencia, daňovník nie je povinný platiť daňovú licenciu.

daňovú povinnosť vo výške 3 000 EUR, nemá povinnosť platiť daňovú licenciu, pretože jeho daňová povinnosť je vyššia ako ustanovená výška daňovej licencie. S prihliadnutím na zaplatené preddavky na daň spolu za zdaňovacie obdobie vo výške 8 000 EUR je daňovník oprávnený započítať si kladný rozdiel medzi zaplatenými preddavkami na daň a daňovou povinnosťou vo výške 5 000 EUR na budúce preddavky na daň alebo požiadať správcu dane o jeho vrátenie.

Podiel zaplatenej dane a daňová licencia

Daňovník, ktorý bol povinný zaplatiť daňovú licenciu, je oprávnený vyhlásiť v lehote na podanie daňového priznania, že podiel zaplatenej dane sa má poukázať ním určeným prijímateľom podľa § 50 ods. 4 zákona o dani z príjmov.¹⁹ Podmienky na poukázanie podielu zaplatenej dane sú upravené v § 50 zákona o dani z príjmov. Daňovník – právnická osoba je oprávnený vyhlásiť v daňovom priznaní v lehote na podanie daňového priznania, že podiel z celej výšky zaplatenej daňovej licencie do výšky 2 % sa má poukázať ním určeným prijímateľom, ak v zdaňovacom období, ktorého sa vyhlásenie týka, alebo najneskôr v lehote na podanie tohto daňového priznania daroval finančné prostriedky najmenej vo výške zodpovedajúcej 0,5 % zaplatenej daňovej licencie ním určeným daňovníkom, ktorí nie sú založení alebo zriadení na podnikanie, na základnom vymedzené účely.²⁰ Ak by však uvedený daňovník neposkytol finančné prostriedky ako dar najmenej vo výške 0,5 % zaplatenej daňovej licencie, je oprávnený vyhlásiť v daňovom priznaní v lehote na podanie daňového priznania, že podiel z celej výšky zaplatenej daňovej licencie sa má poukázať ním určeným prijímateľom len do výšky 1 % zaplatenej daňovej licencie.

Z praktického hľadiska to znamená, že ak daňovník – právnická osoba, ktorý je k poslednému dňu zdaňovacieho obdobia platiteľom dane

¹⁹ Podiel zaplatenej dane možno poskytnúť prijímateľovi, ktorým je napríklad občianske združenie, nadácia, nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospěšné služby, ako aj Slovenský Červený kríž.

²⁰ Podľa § 50 ods. 5 zákona o dani z príjmov podiel zaplatenej dane možno poskytnúť prijímateľovi a použiť len na účely, ktoré sú predmetom jeho činnosti, ak predmetom jeho činnosti sú ochrana a podpora zdravia, prevencia, liečba, resocializácia drogovo závislých v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb, podpora a rozvoj športu, poskytovanie sociálnej pomoci, zachovanie kultúrnych hodnôt, podpora vzdelávania, ochrana ľudských práv, ochrana a tvorba životného prostredia, veda a výskum, organizovanie a sprostredkovanie dobrovoľníckej činnosti. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

z pridanéj hodnoty s ročným obratom neprevyšujúcim 500 000 EUR, vykáže v daňovom priznaní za zdaňovacie obdobie daňovú stratu, v dôsledku čoho je povinný zaplatiť daňovú licenciu vo výške 960 EUR, a daruje daňovníkom, ktorí nie sú založení alebo zriadení na podnikanie, v zdaňovacom období, ktorého sa vyhlásenie týka, alebo najneskôr v lehote na podanie tohto daňového priznania na zákonom vymedzený účel finančné prostriedky najmenej vo výške 0,5 % zaplatenej dane, t.j. najmenej vo výške 4,80 EUR, tak tento daňovník je oprávnený vyhlásiť v daňovom priznaní v lehote na podanie daňového priznania, že podiel z celej výšky zaplatenej daňovej licencie do výšky 2 %, t.j. do výšky 19,20 EUR, sa má poukázať ním určeným prijímateľom. V prípade, ak daňovník neposkytol finančné prostriedky ako dar najmenej vo výške 0,5 % zaplatenej daňovej licencie, t.j. najmenej vo výške 4,80 EUR, je oprávnený vyhlásiť v daňovom priznaní v lehote na podanie daňového priznania, že podiel z celej výšky zaplatenej daňovej licencie sa má poukázať ním určeným prijímateľom len do výšky 1 % zaplatenej daňovej licencie, t.j. do výšky 9,60 EUR.²¹

Daňová licencia – názory na jej právnu úpravu

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že prijatie právnej úpravy zakotvujúcej platenie daňovej licencie právnickej osoby vyvolalo pozitívne, ako aj negatívne reakcie v spoločnosti. Z vyjadrení predkladateľa – Ministerstva financií Slovenskej republiky vyplýva, že zámerom prijatia predmetnej právnej úpravy bolo eliminovať daňové úniky a zabezpečiť stály príjem do štátneho rozpočtu, a to určením minimálnej dane, ktorú budú povinné platiť, až na zákonom stanovené výnimky, všetky právnické osoby bez ohľadu na ich hospodársky výsledok, to znamená i v prípade, ak vykážu daňovú stratu. Povinnosť platenia daňovej licencie by sa tak mala vzťahovať aj na právnické osoby dlhodobo sa vyhýbajúce plateniu daní. Prijatia

²¹ Do 31. decembra 2015 bol podľa § 50 ods. 1 písm. b) zákona o dani z príjmov daňovník oprávnený vyhlásiť v daňovom priznaní v lehote na podanie daňového priznania, že podiel zaplatenej dane sa má poukázať ním určeným prijímateľom len do výšky 1,5 %, a to v prípade, ak tento daňovník v zdaňovacom období, ktorého sa vyhlásenie týka, alebo najneskôr v lehote na podanie daňového priznania neposkytol finančné prostriedky ako dar najmenej vo výške zodpovedajúcej 0,5 % zaplatenej dane ním určeným daňovníkom, ktorí nie sú založení alebo zriadení na podnikanie, na účely vymedzené v odseku 5 tohto ustanovenia. Zákonom č. 253/2015 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, sa s účinnosťou od 1. januára 2016 zmenila v uvedenom prípade výška poukazovaného percentuálneho podielu zaplatenej dane, a to z 1,5 % na 1 %. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

tie právnej úpravy daňovej licencie zasahuje takmer všetky právnické osoby. Na druhej strane, povinnosť platenia daňových licencií sa nevzťahuje na fyzické osoby – podnikateľov. V uvedenej súvislosti sú v aplikačnej praxi rozporné názory na spôsob, akým sa zákonodarca rozhodol eliminovať daňové úniky.

Zavedenie daňovej licencie vyvoláva aj otázky ohľadne uplatnenia práva na odpočet daňovej straty, napríek tomu, že daňový subjekt má zákonom priznanú možnosť odpočítať daňovú stratu, zakotvením povinnosti platiť daňovú licenciu je toto právo daňového subjektu do značnej miery obmedzené.²² Obmedzenie spočíva v tom, že daňový subjekt je povinný uhradiť daňovú licenciu a až následne môže odpočítať daňovú stratu zo základu dane prevyšujúceho výšku daňovej licencie. Z uvedených dôvodov zastáva časť odbornej verejnosti názor, že daňové licencie značne obmedzujú právo podnikať. Súčasne má časť odbornej verejnosti za to, že prijatie právnej úpravy daňovej licencie malo za následok zrušenie mnohých obchodných spoločností, ktoré nevyvíjali ekonomickú činnosť, pretože platenie daňovej licencie za takéto spoločnosti by bolo neefektívne, a domnieva sa, že predmetná právna úprava mala taktiež vplyv na zníženie počtu novozaložených obchodných spoločností.

Daňová licencia a konanie pred Ústavným súdom Slovenskej republiky

V súvislosti s prijatím zákona č. 463/2013 Z.z., ktorým boli do zákona o dani z príjmov doplnené okrem iného i ustanovenia § 46b a § 52za ods. 7, 8 a 9 upravujúce daňovú licenciu právnickej osoby, je potrebné dať do pozornosti návrh na začatie konania o súlade ustanovenia § 46b a ustanovenia § 52za ods. 8 a 9 zákona o dani z príjmov v znení zákona č. 463/2013 Z.z. s ustanoveniami článku 35 ods. 1 v spojitosti s článkom 13 ods. 3 a 4 a článkom 55 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a s ustanoveniami článku 26 ods. 1 v spojitosti s článkom 4 ods. 3 a 4 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „Listina“), ktorý bol podaný skupinou 35 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „navr-

²² Podľa § 30 ods. 1 zákona o dani z príjmov možno odpočítať daňovú stratu od základu dane daňovníka, ktorý je právnickou osobou, alebo od základu dane (čiastkového základu dane) z príjmov podľa § 6 ods. 1 a 2 daňovníka, ktorý je fyzickou osobou, rovnomerne počas štyroch bezprostredne po sebe nasledujúcich zdaňovacích období, a to počnúc zdaňovacím obdobím bezprostredne nasledujúcim po zdaňovacom období, za ktoré bola táto daňová strata vykázaná. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

hovatelia“) na Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd SR“). Navrhovatelia v rozsahu napádaných častí zákona o dani z príjmov nesúhlasia s novozavedenou daňovou licenciu právnických osôb, ktorú žiadajú vyhlásiť za nesúladnú s uvedenými ustanoveniami Ústavy Slovenskej republiky a Listiny. V podanom návrhu namietajú neústavnosť legislatívneho procesu pri schválení daňovej licencie, pretože právna úprava bola do návrhu zákona vnesená poslancami až v druhom čítaní v Národnej rade Slovenskej republiky. Vládna predloha návrhu zákona predloženého do Národnej rady Slovenskej republiky totiž nezahŕňala daňovú licenciu, a tak nebola ani predmetom predchádzajúceho pripomienkového konania. Navrhovatelia súčasne namietajú porušenie princípov rovnosti a proporcionality v súvislosti s právom podnikať a ochranou hospodárskej súťaže. Poukazujú na skutočnosť, že v prípade daňových licencí ide skôr o správny poplatok ako o daň, ktorý musia podnikatelia zaplatiť aj v prípade, ak by im inak nevznikla daňová povinnosť alebo dokonca vykázali daňovú stratu. Novozaložené právnické osoby pritom nemajú povinnosť zaplatiť daňovú licenciu iba za prvé zdaňovacie obdobie, napriek tomu, že tito podnikatelia vykazujú daňovú stratu, a nie zisk vo veľkej väčsine prípadov dlhší čas ako jeden rok, čím ich zotrvanie na trhu môže byť ohrozené. Navrhovatelia poukazujú tiež na nerovnosť medzi podnikateľmi (právnickými osobami), ktorí sú povinní daňovú licenciu zaplatiť, a podnikateľmi (fyzickými osobami), ktorí takúto povinnosť nemajú. Pri teste proporcionality navrhovatelia dospeli k záveru, že daňové licencie neriešia problém vyhýbania sa plateniu daní zo strany konkrétnych subjektov a zasahujú plošne všetky právnické osoby, teda nielen tie, ktorých úmyslom je vyhýbanie sa plateniu daní. Porušenie princípov rovnosti a proporcionality pritom navrhovatelia vnímajú nie len cez právo podnikať, ale tiež cez ochranu hospodárskej súťaže.²³

Uvedený návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Ústavný súd SR prijal uznesením sp. zn. PL. ÚS 14/2014-17 zo dňa 04. 06. 2014 na ďalšie konanie, nakol'ko na základe predbežného prerokovania dospel k záveru, že návrh spĺňa všetky Ústavou Slovenskej re-

²³ V predmetnom návrhu na začatie konania o súlade § 46b a § 52za ods. 8 a 9 zákona o dani z príjmov s uvedenými článkami Ústavy Slovenskej republiky a Listiny základných práv a slobôd sa navrhovatelia odvolovali na Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 29/05 [2008-09-03]; Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 3/00 [2001-04-24]; Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 70/97 [1998-06-16]; a Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 13/09 [2010-05-18]. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

publiky a zákonom o Ústavnom súde SR predpísané predpoklady na jeho prijatie na ďalšie konanie.²⁴

O návrhu skupiny 35 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky rozhodol Ústavný súd Slovenskej republiky nálezom zo dňa 04. 11. 2015 sp. zn. PL. ÚS 14/2014-72. Týmto nálezom Ústavný súd SR rozhodol, že návrhu skupiny poslancov nevyhovuje. Uvedené rozhodnutie odôvodnil tým, že „daňové licencie nepredstavujú opatrenie, ktoré je očividne iracionálne, svojvoľné alebo z hľadiska stanoveného rozprácia konfiškačné či neprimerane škrtiace.“ Má za to, že „v prijatí daňových licencí je potenciál spôsobilý prispieť k ochrane hospodárskej súťaže, a konštatuje, že protiústavným by sa toto opatrenie stalo až vtedy, keď by obmedzovalo hospodársku súťaž, nie za predpokladu, že zásadne neprispeje k zvýšeniu hospodárskej súťaže.“ Ústavný súd SR sa vyjadril aj k účelu daňových licencí a vo svojom náleze uviedol, že „účelom daňových licencí je reakcia zákonodarcu na všeobecne známu skutočnosť, ktorou je, že časť podnikateľských subjektov sa pri platení daní správa účelovo, neplatí dane vo výške ustanovej daňovými zákonmi, ale namiesto toho dane kráti, respektíve neplatí vôbec. Účel zavedenia daňových licencí pritom spočíva v znížení počtu a výšky jednotlivých daňových únikov. Tento zámer bol celkom jasne prítomný pri schvaľovaní právnej úpravy daňových licencí.“ O účele prijatia, respektíve schválenia daňových licencí preto Ústavný súd SR nemal žiadne pochybnosti. Ústavný súd SR argumentuje tiež radom opatrení, ktorými sa zohľadňuje postavenie novovzniknutého daňovníka, keď takýto daňovník za zdaňovacie obdobie, v ktorom vznikol, daňovú licenciu neplatí, a možnosťou odpočítať zaplatený kladný rozdiel medzi daňovou licenciou a daňou vypočítanou v daňovom priznaní od daňovej povinnosti najviac v troch bezprostredne po sebe nasledujúcich zdaňovacích obdobiach nasledujúcich po zdaňovacom období, za ktoré bola daňová licencia zaplatená. Podľa názoru Ústavného súdu SR má reálny základ i rozprátie daňovej licencie, pretože priemerná priznaná suma dane v daňových priznaniach k dani z príjmov právnických osôb na daňovníka je niekoľkonásobne vyššia ako zákonom stanovená výška daňovej licencie v jednotlivých pásmach. Zároveň ide o opatrenie, ktoré má charakter minimálnej dane, ktorej rôzne formy sa uplatňujú vo viacerých krajinách, ako sú napríklad Rakúsko, Francúzsko, Belgicko, Maďarsko, USA, Kanada a podobne. Ústavný súd SR pritom zdôrazňuje, že subjekty, u ktorých zisk nemožno očakávať, sú od platenia daňovej licencie oslo-

²⁴ K tomu bližšie pozri *Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 14/2014-17 [2014-06-04]*.

bodené, a konštatuje, že zápočet kladného rozdielu medzi daňovou licenciou a daňou vypočítanou v daňovom priznaní od daňovej povinnosti predstavuje primerané ochranné opatrenie pre poctivých podnikateľov, aby neplatili obsahom totožnú daň dvakrát. Ústavný súd SR vo svojom náleze deklaruje, že ústavné záruky základného práva podnikať zaťažujúce štát sú vymedzené účelom ústavnej ochrany. Účelom ústavou chráneného podnikania nie je sústavné dosahovanie straty a v dôsledku toho sústavné vykazovanie nulovej, respektívne minimálnej daňovej povinnosti. Preto Ústave Slovenskej republiky neodporuje, keď daňové licencie zákon nastavil tak, aby sa zákonná ochrana neposkytla aj právnickým osobám – podnikateľom, ktorí kvôli zlým výsledkom svojej podnikateľskej činnosti nebudú môcť kompenzovať platbu za daňovú licenciu prostredníctvom nižšej platby daňovej povinnosti v budúcnosti.

Záverom Ústavný súd SR konštatuje, že zásah, aký sa do práva podnikať uskutočnil uzákonením daňových licencií, je zásahom uskutočneným pri rešpektovaní princípu legality. Tento zásah sleduje legitímný cieľ s racionálnym základom a pre podnikateľov nepredstavuje zjavne neprimeranú záťaž. Nie je ani extrémne disproporčný v porovnaní so sledovaným verejným záujmom na zvýšení platobnej disciplíny právnických osôb – podnikateľov pri odvádzaní prostriedkov zo svojho podnikania do štátneho rozpočtu. Z uvedeného dôvodu zavedenie daňových licencií predstavuje opatrenie zlúčiteľné so základným právom podnikať priznaným v čl. 35 ods. 1 v spojitosti s čl. 35 ods. 2 a čl. 51 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Ústavný súd SR sa súčasne vyjadril aj k rozdielu v postavení podnikateľov, t.j. podnikateľov – právnických osôb a podnikateľov – fyzických osôb, ktorý je daný skutkovo. Najväčšiu skupinu podnikateľov – fyzických osôb tvoria živnostníci, ktorí sú ekonomicky výrazne zraniteľnejší ako podnikatelia – právnické osoby. Z uvedeného dôvodu toto rozlíšenie nie je očividne svojvoľné ani neodôvodnené, a preto nemá povahu diskriminačného rozlíšenia. V okolnostiach prípadu preto ustanovenia § 46b, ako aj § 52za ods. 8 a 9 zákona o dani z príjmov neodporujú Ústave Slovenskej republiky, a ani Listine.²⁵

Záver

Na základe analýzy inštitútu daňovej licencie môžeme považovať za špecifiká právnej úpravy najmä tri sadzby daňovej licencie, zakotvenie oslo-

²⁵ Bližšie pozri *Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 14/2014-72 [2015-11-04]*.

bodenia od povinnosti platenia daňovej licencie pre vymedzené daňové subjekty, zníženie daňovej licencie na polovicu u daňovníkov, ktorí zamestnávajú zákonom stanovený počet osôb so zdravotným postihnutím, v prípade predĺženej lehoty na podanie daňového priznania predĺženie, respektíve posunutie splatnosti daňovej licencie, možnosť zápočtu daňovej licencie v troch bezprostredne po sebe nasledujúcich zdaňovacích obdobiah, ktoré nasledujú po zdaňovacom období, za ktoré bola daňová licencia zaplatená, a to len na tú časť daňovej povinnosti, ktorá prevyšuje sumu daňovej licencie, platenie daňovej licencie podľa počtu kalendárnych mesiacov zdaňovacieho obdobia v prípade zdaňovacieho obdobia kratšieho ako 12 bezprostredne po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov, ako aj oprávnenie daňovníka, ktorý bol povinný zaplatiť daňovú licenciu, vyhlásiť v lehote na podanie daňového priznania, že podiel zaplatenej dane sa má poukázať ním určeným prijímateľom.

Napriek tomu, že právna úprava daňovej licencie má byť jedným z prostriedkov na elimináciu daňových únikov, okolnosti, za ktorých bola prijatá, ako aj jej koncepcia vyvolávajú rôznorodé reakcie a názory odbornej verejnosti a súčasne návrhy na jej zmenu, prípadne zrušenie. V rámci návrhov de lege ferenda odborná verejnosť navrhuje napríklad rozšírenie počtu sadzieb daňovej licencie, ktoré by vo väčšej miere zohľadňovali výšku obratu daňovníka, ako aj zvýšenie počtu zdaňovacích období, počas ktorých by bol daňovník oslobodený od povinnosti platiť daňovú licenciu po tom, ako začal vykonávať podnikateľskú činnosť. Podľa nášho názoru by bolo vhodné v uvedenej súvislosti zvážiť i možnosť zápočtu kladného rozdielu medzi daňovou licenciou a daňou vypočítanou v daňovom priznaní na daňovú povinnosť pred uplatnením predavkov na daň vo viac ako troch bezprostredne po sebe nasledujúcich zdaňovacích obdobiah nasledujúcich po zdaňovacom období, za ktoré bola daňová licencia zaplatená, a to len na tú časť daňovej povinnosti, ktorá prevyšuje sumu daňovej licencie. Uvedenou zmenou by sa tak daňovníkovi z časového hľadiska rozšírila možnosť zápočtu už zaplatenej daňovej licencie.

Vzhľadom na skutočnosť, že odborná verejnosť poukazuje na viaceré nedostatky právnej úpravy daňovej licencie, považujeme za potrebné, aj napriek rozhodnutiu Ústavného súdu SR v predmetnej veci, predložené vecné a logicky zdôvodnené návrhy zohľadniť a v naznačenom smere právnu úpravu novelizovať.

Zoznam bibliografických odkazov

BABČÁK, V. *Slovenské daňové právo*. 1. vyd. Bratislava: EPOS, 2012. 670 s.
ISBN 978-80-8057-971-5.

BIELENÁ, J. Daňová licencia. *Verejná správa*. 2015, roč. 9, č. 2-3, s. 35-36.
ISSN 1337-0448.

BRNOVÁ, M., M. VIDOVÁ a Z. VINCÚROVÁ. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov s komentárom. *Poradca*. 2015, roč. 20, č. 6-7, s. 4-446. ISSN 1335-1583.

Dôvodová správa k zákonom č. 463/2013 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

JANKOVSKÁ, A., A. MAJTÁNOVÁ, J. PETRENKA, O. SOBEK a K. VLACHYN-SKÝ. *Finančný slovník výkladový*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2012. 502 s. ISBN 978-80-8078-469-0.

Metodický pokyn k daňovej licencii právnickej osoby podľa § 46b zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov. In: *Finančná správa* [online]. Banská Bystrica: Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky, Odbor daňovej metodiky, 2015. 12 s. [cit. 2016-03-14]. Dostupné na: https://www.financnasprava.sk/_img/pfsedit/Dokumenty_PFS/Profesionalna_zona/Dane/Metodicke_pokyny/Priame_dane/2015.02.20_MP_danova_licencie.pdf.

Nálež *Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 70/97* [1998-06-16].

Nálež *Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 13/09* [2010-05-18].

Nálež *Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 14/2014-72* [2015-11-04].

Nálež *Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 29/05* [2008-09-03].

Uznesenie *Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 3/00* [2001-04-24].

Uznesenie *Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 14/2014-17* [2014-06-04].

Vyhláška Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 291/2014 Z.z., ktorou sa vydáva Program štátnych štatistických zisťovaní na roky 2015 až 2017.

Vyhláška Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 317/2014 Z.z., ktorou sa mení vyhláška Štatistického úradu Slovenskej republiky č. 291/2014 Z.z., ktorou sa vydáva Program štátnych štatistických zisťovaní na roky 2015 až 2017.

Zákon č. 479/2009 Z.z. o orgánoch štátnej správy v oblasti daní a poplatkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

JUDr. Matúš Filo, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
matus.filo@truni.sk

MiFID II – Analysis of Selected Issues Arising from the New Regulatory Package

Filip Oller

Abstract: MiFID II and MiFIR were adopted in the light of the financial crisis in order to enhance the investor protection and to ensure transparent trading. Both referred to as MiFID II, they replace former MiFID I and cover securities, investment intermediaries, and trading venues. The aim of MiFID II is to put in place a single European rulebook regarding investment services and activities, including ancillary activities, and to strengthen the legal framework set up by MiFID I. In addition, MiFID II regulatory package is extended for the number of financial instruments. MiFID II requires that the trading is performed on regulated platforms. MiFID II rules reflect technical advances in the investment business as well. Therefore, regulatory framework regarding the high frequency trading was introduced. The date of entry into application of MiFID II is January 3rd, 2018. Such long period for entering into application is due to the complexity of the implementing process, mostly from technical point of view. MiFID II is very challenging for ESMA, national competent authorities, and for other stakeholders. The study is written from the perspective of investment firms as one of these stakeholders. The paper covers topics such as definition of investment activities, investment services and financial instruments, topic of passporting and the third country regime, incentives, suitability, and appropriateness of product design, information provided to client, execution only and best execution rules, records management, client assets, conflict of interests, complaints handling, client classification, corporate governance, commodity derivatives.

Key Words: MiFID II; MiFID I; MiFIR; Regulatory Package; Investment Services; Investment Activities; Ancillary Activities; Financial Instrument; Investment Firm; Client; the European Union.

Introduction

Directive 2004/39/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on Markets in Financial Instruments amending the Council Directives 85/611/EEC and 93/6/EEC and the Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council and repealing the Council Di-

rective 93/22/EEC (hereinafter referred to as "MiFID I") had undergone several modifications leading to the adoption of a new regulatory package known as MiFID II. The very first idea behind adopting MiFID I was the fact that investors had become increasingly active on different financial markets and, therefore, their regulatory protection had become a priority for the European regulator. Progressive investment firms, including banks, were offering investors products that presented a higher degree of complexity. The range of offered products had been widened simultaneously with their increasing complexity. The European legislator was aware of the above-mentioned situation and its development, therefore, he decided upon a route to harmonization of the related regulation; hence, the legislator opted for a directive and a regulation as a European law-making instrument.¹ A consequence of more specific and complex

¹ From the most important European law related documents the following legal documents should be especially mentioned (in alphabetical order): *Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union*. OJ EU C 326, 2012-10-26, pp. 47-390; *Directive 2004/109/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 on the Harmonisation of Transparency Requirements in Relation to Information about Issuers whose Securities are Admitted to Trading on a Regulated Market and amending Directive 2001/34/EC*. OJ EC L 390, 2004-12-31, p. 38; *Directive 2004/39/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on Markets in Financial Instruments amending Council Directives 85/611/EEC and 93/6/EEC and Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 93/22/EEC*. OJ EU L 145, 2004-04-30, pp. 1-44; *Directive 2009/65/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the Coordination of Laws, Regulations and Administrative Provisions Relating to Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities (UCITS)*. OJ EU L 302, 2009-11-17, pp. 32-96; *Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the Annual Financial Statements, Consolidated Financial Statements and Related Reports of Certain Types of Undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC*. OJ EU L 182, 2013-06-29, pp. 19-76; *Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on Access to the Activity of Credit Institutions and the Prudential Supervision of Credit Institutions and Investment Firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC*. OJ EU L 176, 2013-06-27, pp. 338-436; *Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on Deposit Guarantee Schemes*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 149-178; *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496; *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2014/65/EU on Markets in Financial Instruments as Regards Certain Dates [2016-02-10]*. COM (2016) 56 final; *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council amending Regulation (EU) No. 600/2014 on Markets in Financial Instruments, Regulation (EU) No. 596/2014 on Market Abuse and Regulation (EU) No. 909/2014 on Improving Securities Settlement in the European Union and on Central Securities Depositories as Regards*

financial service and activities offerings was the increasing dependence on investors' personal investment knowledge as well as the knowledge of their advisors.

The issuance and trading of financial instruments are essential to ensure the availability of capital in the economy and to ensure the capital is efficiently allocated. Financial instruments are used by economic agents such as companies to raise funds, e.g. for growth and innovation, or investors to invest their financial surplus and to seek financial returns. They are also used by entities to manage risks. Together with the services provided e.g. by banks, payment-service providers, and clearing and settlement infrastructures, the market in financial instruments is a backbone of a modern economy and essential to feed economic growth and innovation.²

From the law-making process point of view, the revision of MiFID I has led to the adoption of regulation and directive at the same time. The directive as a legislative instrument was chosen in order to grant legal approximation in the European Union Member States – Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending the Directive 2002/92/EC and the Directive 2011/61/EU (hereinafter referred to as "MiFID II"). The second part of the new regulatory package is Regulation (EU) No. 600/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending the Regulation (EU) No. 648/2012 (hereinafter referred to as "MiFIR"). Behind the choice of regulation as a legislative instrument may be observed

Certain Dates [2016-02-10]. COM (2016) 57 final; Regulation (EU) No. 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on Prudential Requirements for Credit Institutions and Investment Firms and amending Regulation (EU) No. 648/2012. OJ EU L 176, 2013-06-27, pp. 1-337; Regulation (EU) No. 600/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Regulation (EU) No. 648/2012. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 84-148; Regulation (EU) No. 648/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on OTC Derivatives, Central Counterparties and Trade Repositories. OJ EU L 201, 2012-07-27, pp. 1-59; and Regulation (EU) No. 909/2014 of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on Improving Securities Settlement in the European Union and on Central Securities Depositories and amending Directives 98/26/EC and 2014/65/EU and Regulation (EU) No. 236/2012. OJ EU L 257, 2014-08-28, pp. 1-72.

² *Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final, p. 3.*

the will of the European legislator to harmonise the concerned questions at the European level. The Member States will have to implement the entire MiFIR regulation without any discretionary competence as they do have regarding MiFID II. Standard practice uses the abbreviation MiFID II to represent both the above-mentioned instruments – regulation (MiFIR) and directive (MiFID II). In this paper, this standard will be followed unless the abbreviation MiFIR is used explicitly. Despite the fact that the new regulatory package simultaneously contains a directive and a regulation, they both should be interpreted together and in reciprocal relation. The wording of MiFID II empowers in several provisions the European Commission to adopt delegated acts that along with the regulatory technical standards prepared by the European Securities and Markets Authority (hereinafter referred to as "ESMA")³ both develop the content of MiFID II. However, the provisions of these delegated acts or regulatory technical standards will not be included in the content of this paper. They both present details with executive or technical characters denuded of any legal relevance.⁴

The main aim of this study is to provide insight into major changes that the new legislation of MiFID II brings to investment and banking in Europe from the legal point of view, including the resulting potential consequences. This paper sees MiFID II difficulties more from the investment firm point of view rather than from the side of the ESMA or the Member States in order to help investment firms to implement all relevant requirements. It should be mentioned that the question of implementation of MiFID II requirements into processes of an investment firm is highly specific and individual to each investment firm.⁵

Both MiFID II and MiFIR were scheduled to apply as of January 3rd, 2017. However, during the legislative process the very high level of complexity of the MiFID II package and the need for a significant number of implementation measures were recognised. Therefore, a period of 30 months was foreseen between entering into application and adoption in

³ ESMA: *European Securities and Markets Authority* [online]. 2016 [cit. 2016-04-08]. Available at: <https://www.esma.europa.eu/>.

⁴ MIFID (II) and MIFIR. In: ESMA: *European Securities and Markets Authority* [online]. 2016 [cit. 2016-04-08]. Available at: <https://www.esma.europa.eu/policy-rules/mifid-ii-and-mifir>.

⁵ Updated Rules for Markets in Financial Instruments: MiFID 2. In: *European Commission* [online]. 2016 [cit. 2016-04-08]. Available at: http://ec.europa.eu/finance/securities/isd/mifid2/index_en.htm.

some cases. The usual period between the entry into application and adoption is estimated at 18 – 24 months. According to the opinion of the ESMA, the technical implementation challenges are of such magnitude that essential data infrastructures will not be in place in time for January 3rd, 2017, as expected initially. If the date of entry into application had remained unchanged, this would have meant, in practice, that neither competent authorities nor market participants would be in a position to apply the new rules by January 3rd, 2017. This could have led to legal uncertainty and potential market disruption.⁶

Origins of the new regulatory package

The overarching objective of MiFID II has been to further the integration, competitiveness, and efficiency of the European Union financial markets. MiFID I as well as MiFID II are predicated on a series of key principles: cross-border competition between investment firms and trading venues on a level playing field, market transparency, non-discriminatory and equal treatment of market participants, diligent corporate governance and avoidance of conflicts of interest by intermediaries, and suitable as well as effective protection of investors. In concrete terms, it abolished the possibility for the Member States to require all trading in financial instruments to take place on specific exchanges and enabled a Europe-wide competition between traditional exchanges and alternative venues. It also granted banks and investment firms a strengthened “passport” for providing investment services across the European Union subject to compliance with both organisational and reporting requirements as well as comprehensive rules designed to ensure investor protection.⁷

The financial crisis has woken the world to the issue of counterparty risk, notably with regards to over-the-counter (hereinafter referred to as “OTC”) derivatives. The failure of a counterparty in a derivative transaction not only leave unhedged the counterparty but could also have systemic consequences for the whole financial system.⁸

⁶ Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

⁷ Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final, p. 5.

⁸ Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for

Actually, there are different financial instruments with different market features and different market participants. Financial instruments are usually split into three large categories: equities, debt instruments, and derivatives. These instruments can be traded on organised markets which is mostly the case for equities or OTC which is the case for most of the debt instruments and derivatives. In terms of respective size, total turnover on equities markets amounted in 2010 in Europe to nearly 19.9 trillion EUR. International and domestic debt securities markets in terms of outstanding issued debt amounted in March 2011 and December 2010 to respectively 29 trillion USD and 67 trillion USD for all countries out of which the Euro area countries and the United Kingdom accounted for 16 trillion USD and 15 trillion USD. The OTC derivatives markets in terms of notional amount outstanding amounted to 601 trillion USD as of end of December 2010.⁹

The MiFID I review is estimated to impose one-off compliance costs of between 512 and 732 million EUR and ongoing costs of between 312 and 586 million EUR. This represents one-off and ongoing costs impact of respectively 0.10 % to 0.15 % and 0.06 % to 0.12 % of total operating spending of the European Union banking sector.¹⁰ Total MiFID II administrative burden is estimated to impose one-off compliance costs of between 254.8 and 402.3 million EUR and ongoing costs of between 90.5 and 190.4 million EUR.¹¹

The problems that the revision of MiFID I is aiming to solve are multiple and can be grouped as follows:

⁹ *Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]*. SEC (2011) 1226 final, p. 4.

¹⁰ *Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]*. SEC (2011) 1226 final, p. 8.

¹¹ *Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]*. SEC (2011) 1226 final, p. 64.

¹² *Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]*. SEC (2011) 1226 final, p. 65.

- ⊕ lack of a level playing field between markets and market participants has become exacerbated as new players and new trading techniques develop;
- ⊕ difficulties for the small and medium-sized enterprises (hereinafter referred to as "SMEs") to access financial markets;
- ⊕ lack of sufficient transparency of the financial markets for market participants;
- ⊕ the lack of sufficient information and powers for national regulators regarding financial markets and intermediaries, and inconsistent supervisory practice (this covers commodities markets, transaction reporting, powers of competent authorities);
- ⊕ existence of areas in which investor protection has revealed deficiencies. These areas are uneven coverage of service providers, uncertainty around execution only services, quality of investment advice, framework for inducements, provision of services to non-retail clients and classification of clients, execution quality, and best execution;
- ⊕ weaknesses in some areas of the organisation, processes, risk control, and assessment of some market participants. This concerns the question of insufficient role of directors and insufficient organisational arrangements for the launch of new products, operations, and services and weaknesses in internal control functions;
- ⊕ lack of specific organisational requirements for portfolio management, underwriting and placing of securities, and uneven regime for telephone and electronic recording.¹²

The impact assessment for MiFID II defines the general objectives of the revision of MiFID I. The revision aims to strengthen investor confidence, to reduce the risks of market disorder, to reduce systemic risks, to increase efficiency of financial markets, and to reduce unnecessary costs for participants.¹³

¹² *Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments* [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final, p. 9.

¹³ *Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments* [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final, pp. 20-21.

Specific policy objectives are to ensure a level playing field between market participants, to increase market transparency for market participants, to reinforce transparency towards and powers of regulators in key areas and to increase coordination at European level, to raise investor protection, and, finally, to address organisational deficiencies and excessive risk taking or lack of control by investment firms and other market participants.¹⁴

The operational objectives are appropriate regulation of all market and trading structures, taking into account the needs of smaller participants, especially SMEs, set-up of relevant framework around new trading practices, improvement of trade transparency for market participants on equities and its increase for non-equities market, strengthening of transparency towards and powers of regulators, improvement of consistency in the implementation of rules and coordination in supervision by national regulators, enhancement of transparency and oversight of commodities derivatives markets, regulation reinforcement on products, services, and services providers when needed, strengthening of the rules of business conducts of investment firms, stricter organizational requirements for investment firms.¹⁵

Differences in definition of investment activities, services, and financial instruments

At the very beginning of the paper it is for practical reasons worth to define the differences between the former definitions of terms such as "Investment Activities", "Investment Services", and "Financial Instruments" under MiFID I and the definition according to the new MiFID II legislation.

In comparison with MiFID I, the understanding of the term investment services and activities found in Section A, Annex I of the MiFID II has been extended to include operations of an organised trading facility (hereinafter referred to as "OTF"). Ancillary services in Section B of An-

¹⁴ Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final, pp. 20-21.

¹⁵ Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final, pp. 20-21.

nex I have not undergone any significant changes that may have an important impact on the functioning of the majority of investment firms. The wording of the first point regarding safekeeping and administration of financial instruments in client accounts was specified and excludes maintaining security accounts at the top tier level. The understanding of the term financial instruments which can be found in Section C, Annex I of MiFID II has been specified regarding emission allowances, commodities, and OTF.

Passporting and the third country regime

The first idea to be mentioned regarding the provision of services is the fulfilment of the Member State national level requirements when the services are offered in another Member State. These requirements were defined by the Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on Access to the Activity of Credit Institutions and the Prudential Supervision of Credit Institutions and Investment Firms, amending the Directive 2002/87/EC and repealing the Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC. Investment services and activities, including ancillary services, can be provided in the Member State when a branch of the investment firm is established or through the use of a tied agent established in a Member State. In the case of the use of the tied agents the activities performed by this agent have to be covered by the authorisation granted to the investment firm or the credit institution in the home Member State.¹⁶

According to the provision of the Article 35 of MiFID II, an investment firm may only provide ancillary services together with an investment service and/or activity in a Member State where the investment firm wishes to offer its investment services or to perform its investment activities on behalf of the client. The notification duty may be required when the investment firm decides to operate on the market of another Member State through a branch or a tied agent. This obligation is towards the competent authority of the home Member State.¹⁷ This requirement was present under MiFID I as well.

¹⁶ Article 35 and Article 39 of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

¹⁷ Article 35 and Article 39 of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

From the regulatory point of view, MiFID II differentiates the regulatory requirements when the investment service is offered to professional clients or retail clients. When an investment firm from a third country wants to offer investment services and activities, including ancillary services, to retail clients, as defined in the Annex I of MiFID II, it may be required to establish a branch of its firm in one of the Member States. When the branch is established in one Member State, it does not subsequently mean that it can have access to regulated markets in other Member States. Other Member States can require the establishment of a branch in their territory as well. Furthermore, Article 39 of the MiFID II lays down requirements for the establishment of a branch in a Member State. In addition, the Article widens the scope of the Article 39 describing the authorization process for establishing a branch in a Member State. In comparison with the provisions of MiFID I, the legal framework for the authorisation of establishment of a branch in a Member State for the purpose of offering services to retail clients (as defined in Annex I of MiFID II) has become stricter.¹⁸

The main question arising from these new regulatory issues brought by MiFID II is the revision of the business approach of investment firms regarding the distribution of their investment services and/or activities, including ancillary services, when offering investment services and activities in other Member States. Attention will have to be paid by individual investment firms regarding the target market and the way of offering their services. This means that investment firms may have to decide either to offer their services in other Member State through a branch, a tied agent, or not at all.

Inducements

Another major topic which is worth covering in this study and which is the subject of new MiFID II elements is the issue of inducements. Some Member States such as the Netherlands have prohibited inducements from being provided to investment firms as the Member States are allowed to adopt rules that are stricter in comparison with rules covered in the MiFID II. The question of inducements or incentives belongs to the wider context of the conflict of interests defined in the Article 23 of MiFID II. The reason for this regulatory point is the loss of confidence in in-

¹⁸ Article 39 of the Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

vestment firms. Some firms were previously exposing their clients to excessive risks. The aim of restricting provision of inducements under the MiFID II is to grant the independence of investment firms from being influenced by third parties. The question of independence is closely linked with the problem of the remuneration of investment firms and related employees. Incentives may have monetary or non-monetary character. The key idea of the new legislation is to prohibit providing inducements when investment firms offer products in the form of providing independent investment advice and in the form of portfolio management for clients. However, incentives can be provided in a limited number of cases such as execution only client services and when investment advice does not have an independent character. It may seem logical that in these two cases inducements are allowed as the independence of the investment firm will not be affected. When providing independent investment advice, it is necessary to periodically assess the suitability of financial instruments offered to specific clients or the range of financial instruments. In this respect, it is advised to perform an annual review. It is essential to disclose the costs for such a recommendation or piece of advice and the basis on which it is founded.¹⁹

MiFID II contains specific provisions regarding remuneration which were not a subject of MiFID I.²⁰ However, in 2013 the ESMA published a remuneration guidance paper.²¹ The consequence of this new provision related to incentives may be the review of the remuneration policies including regular policy review, review of product structure, and adjusting the product suitability for specific clients. It should be mentioned that this topic is relevant exclusively for those investment firms that provide independent investment advice or/and client portfolio management.

In the context of the financial crisis and recent debates on the quality of investment advice several possible areas for improvement have

¹⁹ Article 23 of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

²⁰ *Guidelines on Remuneration Policies and Practices (MiFID)* [online]. 1st ed. Paris: European Securities and Markets Authority, 2012-09-17. 39 p. [cit. 2016-04-08]. Consultation Paper, no. ESMA/2012/570. Available at: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2015/11/2012-570_0.pdf.

²¹ See more in the Consultation on Guidelines on Remuneration Policies and Practices (MiFID). In: *ESMA: European Securities and Markets Authority* [online]. 2016 [cit. 2016-04-08]. Available at: <https://www.esma.europa.eu/press-news/consultations/consultation-guidelines-remuneration-policies-and-practices-mifid>.

emerged. Under the MiFID I, intermediaries providing investment advice are not expressly required to explain the basis on which they provide advice (e.g. the range of products they consider and assess); more clarity is thus needed as to the kind of service provided by the intermediary. According to the assessment impact for MiFID II regulatory package at present, investment advice is unsuitable roughly half of the time.²²

Suitability and appropriateness

Under suitability and appropriateness, MiFID II means that investment firms which manufacture investment products must ensure that the architecture of these products meets client needs and that the target market is identified as well as the client category. Moreover, investment firms are supposed to ensure that only products designed for a specific class of clients are offered to clients those belong to the identified target market and in this regard the investment firm is supposed to carry out the periodical review of the identified target market. On the other hand, if the investment product is not manufactured by the investment firm itself and it is only recommended or offered by the firm, the investment firm has to obtain all relevant information from the product manufacturer in order to be able to understand the approval process set up during the product development regarding its characteristics and the above-mentioned identified target market. In this case, the investment firm has to take into consideration the product characteristics as well as the objectives and needs of the concerned client.²³

In order to grant the MiFID II requirements regarding suitability and appropriateness of a certain product that is offered to the client, investment firms have to perform periodical assessment of their investment services and activities provided to clients, including ancillary services. This requirement is satisfied in practice via account statements that are sent to the client on an annual basis. Hence, the structure of the account statement sent to the client will have to be modified. In this respect, the nature of services and/or activities that the investment firm provides to

²² *Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments* [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final, p. 16.

²³ Article 25 of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

the client as well as costs and fees which are related to the offered or recommended product have to be taken into account. Complexity and type of product have to be determined too for the preparation and layout of the client account statement.²⁴

Products

The relevance and importance of product design is dependent on the complexity of investment products which undergo continuous metamorphosis regarding their design. Therefore, the up-to-date knowledge of the investment firm's employees is a challenge for the investment firm itself, as it is crucial that the right target market is correctly chosen by the investment firm. Simply speaking, the right product has to be offered or recommended to the right client in order to avoid the exposure of the client to improper risk. The sound knowledge of the range of advised or offered investment products or activities of the investment firm has to be gained. For this purpose, sufficient resources and time have to be allocated regarding the employees of the investment firm.

In order to ensure the protection of investors regarding the product design it is necessary that the investment firm develops and puts in place relevant process for product approval as well as the review of this process. In line with the provision of the Article 16, Section 3 of MiFID II investment firms have to specify the approval process for all products that they offer to their clients. This process shall include the identification of the target market and the end client within a certain category of clients. This has to be carried out for each financial instrument. In addition, the risk rate regarding each financial instrument and client has to be assessed. The distribution strategy for the product has to be in line with the defined and chosen target market.²⁵

While the periodical product review is carried out, it is advised that this is done on an annual basis. It is also recommended that investment firms focus on the product performance as well as on the development of different risk scenarios resulting in prevention of client losses. Furthermore, the consistency of the relation between the needs of clients and the

²⁴ Article 25 of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

²⁵ Article 16 of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

identified target market has to be assessed and periodically checked. According to the distribution strategy, it may occur that this will have to be adjusted and will have to be made public in order to grant a higher level of transparency.

From the practical point of view, it is advised that the above-mentioned process shall be implemented in an internal policy paper that will be binding for the investment firm. The details of this process will undoubtedly depend on the needs of individual investment firms. The practice in the banking sector has proven that the approval process and its review should be implemented in a separate policy with general charter. Due to the frequent innovations and up-dates of specific products it is worth considering to prepare individual policies for individual products, as it is necessary to identify the target market, the end client, the risk that may occur for the client as well as the distribution of the product. Therefore, all these questions may be covered in one policy for one product.

In comparison with MiFID I, it can be said that the new MiFID II regulatory package seems to be more specific and develops more of the above-mentioned questions related to investment products and their design in order to grant a higher level of transparency. At the same time, these requirements may be used as general guidelines for the design of every product.

Information for clients

Another important topic in the MiFID II package is the information given or provided to the client by the investment firm. It belongs to the transparency requirements which are supposed to enhance the investors' confidence and to avoid their imprudent exposure to risk. Information provided to clients and potential clients shall be fair, clear, and not misleading. This applies also to marketing documents addressed to clients by investment firms.²⁶

When investment firms provide investment advice, it is necessary to inform clients whether this advisory activity has independent character or not. Another requirement for the information provided to clients regarding the investment advice is whether the advice is based on a broad or more restricted analysis of different types of financial instruments.

²⁶ Article 24 of the Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

Notably, it has to be defined whether the range which is offered or recommended is limited to financial instruments issued or provided by entities having close links with the investment firm or any other legal or economic relationships, such as contractual relationships. The need to provide this sort of information aims to avoid impairing the independent basis of the advice provided by investment firms. Investment firms have to inform clients on the periodic assessment of the suitability of the financial instruments which are offered to them.²⁷

Furthermore, the information provided to clients has to include a risk warning mentioning whether the financial instrument has been designed for professional or retail clients, taking into consideration the identified target market. As part of the above-mentioned information it is mandatory to include details related to all fees and costs that are charged to clients for transactions. This is required both for investment services and activities, including ancillary services. The third party costs and fees have to be encompassed as well. Besides the costs and fees for providing certain investment services it has to be mentioned what is the expected return from the investment transaction. In practice, investment firms use information leaflets to provide all this information to their clients before concluding a transaction and annually during the existence of transition. In cases where the transaction life does not exceed one year, it is advised to provide the information at least once.

In comparison with MiFID I, the main difference which is worth mentioning consists of the fact that MiFID I requires disclosure of the total price for the investment service that was provided. However, MiFID II requires that this disclosure is more detailed. Every item that constitutes the final price has to be listed and presented to the client. Furthermore, MiFID I requirements regarding the investment advice were less detailed; it was namely the case of the scope and character of the provided investment recommendation.

The question arising from these new regulatory matters which seems to be the most relevant is that of potential impacts within a certain investment firm. It does not mean that these impacts will apply to all investment firms. However, it may be estimated that following aspects are of a general character regarding MiFID II and information for clients. Mi-

²⁷ Article 24 of the Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

FID II might therefore lead to the revision of the documents providing information to clients before concluding a transaction. Likewise, the information technologies (hereinafter referred to as "IT") infrastructure of investment firms may need to be updated regarding the new requirements. Finally, from the strategic point of view, investment firms have to consider offering investment advice on non-independent or independent basis.

Execution only

The question of execution has been broadened under the MiFID II. MiFID I was less demanding regarding the execution requirements. Advances in the financial sector in connection with the IT have led to innovations such as high frequency trading. High frequency trading has brought the investment business to a new level. Hence, the European legislator has been estimating when performing the review of MiFID I that high frequency trading has to be regulated as well. The question of the high frequency trading may seem very specific and not very common. High frequency trading is a form of trading which has found its place in investments thanks to technological advances. It uses different mathematical models for making transaction decisions, such as algorithms. The principle of this trading means analysing data or signals from the market at high speed and then sending or updating large numbers of orders within a very short time period in response to the analysis. It may contain elements such as order initiation, generating, routing, and execution which are determined by the system without human intervention for each individual trade or order, short time frame for establishing and liquidating positions, high daily portfolio turnover, high order-to-trade ratio intraday and ending the trading day at or close to a flat position.²⁸

It is necessary to establish a comprehensive regulatory regime governing the execution of transactions in financial instruments irrespective of the trading methods used to conclude those transactions so as to ensure a high quality of execution of investor transactions and to uphold the integrity and overall efficiency of the financial system. A coherent and risk-sensitive framework for regulating the main types of order-execution arrangement currently active in the European financial marketplace should be provided for. It is necessary to recognise the emer-

²⁸ Points 61 and 62 of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

gence of a new generation of organised trading systems alongside regulated markets which should be subjected to obligations designed to preserve the efficient and orderly functioning of financial markets and to ensure that such organised trading systems do not benefit from regulatory loopholes.

High frequency trading is facilitated by the co-location of market participants in close physical proximity to a trading venue by a matching engine. In order to ensure orderly and fair trading conditions, it is essential to require trading venues to provide such co-location services on a non-discriminatory, fair, and transparent basis. The use of trading technology has increased the speed, capacity, and complexity of investor trading. It has also enabled market participants to facilitate the direct electronic access to markets through the use of trading facilities, through direct market access, or sponsored access. Trading technologies have provided benefits to the market and market participants, such as wider participation in markets, increased liquidity, narrower spreads, reduced short term volatility, and the means to obtain better execution of orders for clients. Yet that same trading technology also gives rise to a number of potential risks such as an increased risk of the overloading of trading venue systems due to large volumes of orders, risks of algorithmic trading generating duplicative or erroneous orders, or otherwise malfunctioning in a way that may create a disorderly market.

When establishing the business relationship with the client, the investment firm might ask the client or potential client to consent at the same time to the execution policy as well as to the possibility that that person's orders may be executed outside a trading venue. With respect to transactions executed between eligible counterparties, the obligation to disclose client limit orders should only apply where the counterparty is explicitly sending a limit order to an investment firm for execution.

The existing recordings of telephone conversations and data traffic records from investment firms executing and documenting the executions of transactions as well as existing telephone and data traffic records from telecommunications operators constitute crucial and, sometimes, the only evidence to detect and to prove the existence of market abuse as well as to verify compliance by firms with investor protection and other requirements set out in MiFID II or in MiFIR. Therefore, competent authorities should be able to require existing recordings of telephone conversations, electronic communications and data traffic records held by an

investment or credit firm. Access to data and telephone records is necessary for the detection and penalising of market abuse or of infringements of requirements set out in MiFID II or in MiFIR.

Best execution

MiFID II stresses the importance of the best execution of clients' orders. Execution has to be carried out on terms that are most favourable to the client. This applies where a firm owes contractual or agency obligations to the client.²⁹ The requirements for the best execution are defined in the Article 27 of MiFID II.

When an investment firm is executing orders, it has to take all sufficient steps to obtain the best possible result, taking into account price, costs, speed, likelihood of execution and settlement, size, nature, or any other consideration relevant to the execution of the order. MiFID II specifies further requirements on the execution of orders regarding retail clients. If an investment firm executes an order on behalf of a retail client, the best possible result shall be determined in terms of the total consideration, representing the price of the financial instrument and the costs relating to execution. It shall include all expenses incurred by the client which are directly relating to the execution of the order, including execution venue fees, clearing and settlement fees, and any other fees paid to third parties involved in the execution of the order.³⁰

In addition, it is prohibited that the investment firms receive any remuneration, discount or non-monetary benefit for routing client orders to a particular trading venue or execution venue in the case that this routing would breach the principle of prohibition of the conflict of interests or principles regarding incentives. The investment firms have to develop an order execution policy aiming at the best possible result for their clients' orders. The content of the order execution policy has to be structured in respect of each class of financial instrument. It has to include information on the different venues where the investment firm executes client orders and on the factors affecting the choice of execution venue. It should be mentioned in order execution policy which trading

²⁹ Point 91 of the Introduction of the Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

³⁰ Article 27 of the Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

venues enable the investment firm to obtain, on a consistent basis, the best possible result for the execution of client orders. The order execution policy is supposed to explain clearly, in sufficient detail, and in a way that can be easily understood by clients how orders will be executed by the investment firm for the client. It is also required that the client has to expressly agree with this policy. When an investment firm executes client order, another requirement is to prepare a summary of all orders which were executed over the year. This has to be done for each class of financial instruments. The summary has to include the top five execution venues in terms of trading volumes where the client orders were executed in the preceding year and information on the quality of execution obtained. The update of this summary is supposed to be done on the annual basis.³¹

A consequence of the new requirements is a possible change in the best execution policy being needed. Thus, it is advised that the best execution policy is completely reviewed in order to fully comply with MiFID II requirements. The best execution policy has to cover all categories of financial instruments that the investment firm offers as products.

Furthermore, the way of treating and keeping trading data should be taken into account, as there is a requirement to publish the above-mentioned summary. The IT infrastructure may have to be redesigned in order to process the client orders in compliance with the demands of MiFID II. Moreover, the specific characteristics of a financial instrument shall be considered regarding the type of the client to whom it is offered or recommended, the nature of the order, and the trading venue where the client's order appears at the very last stage.

Records management

The topic of the records management has been broadened under the MiFID II. It seems to be very challenging for investment firms to implement and to process these regulatory requirements from the technical point of view. MiFID I required the retention of information and the Member States had the discretionary right to oblige investment firms to record information on orders. They could also choose whether they would oblige investment firms to record telephone and electronic communications. However, under the MiFID II, the recording of phone calls and elec-

³¹ Article 27 of the Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

tronic communication has become obligatory for investment firms. This has to be performed regarding all financial instruments and executions of orders. Moreover, all communication which aims to conclude transactions has to be stored as well. Clients must be aware of the fact that the conversation is recorded. The purpose of this new requirement is to enhance investor protection. The communication carried out through mails, e-mails, and faxes and orders made during personal meetings have to be saved on a durable medium. All communication has to be stored for five years. In some Member States, it may be required that this data is kept for up to seven years.³²

Where orders are communicated to clients through other channels than by telephone, such communications should be stored in form of a durable medium as well (in form of mails, faxes, e-mails, documentation of client orders made at meetings). For example, the contents of relevant face-to-face conversations with a client could be recorded by using written minutes or notes. Such orders should be considered to be equivalent to orders received by telephone. Where minutes are taken during a face-to-face conversation with clients, the Member States should ensure that appropriate safeguards are in place to ensure that the client does not lose out as a result of the minutes inaccurately recording the communication between the parties. Such safeguards should not imply any assumption of liability by the client.

The investment firm has to record all communication with the client which may result in the conclusion of the contract when the clients are dealing on their account or when it concerns client order services (reception, transmission, and execution of orders), even though the communication may not result in such a conclusion. The investment firm has to provide the client with a copy of the communication if it is requested. The employee of the investment firm or the contractor has to avoid the use of private devices for recording the communication with the client if the investment firm is not able to record the communication on such device.

The issue of data keeping or recording seems to be very challenging for investment firms, as it requires the development of new processes and related infrastructure within the investment firm. The investment firms will be required to develop or to update their record keeping poli-

³² Article 16 of the Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

cy, including the processing of recorded data. In this respect, it is important to consider personal data protection and to make sure that the record keeping policy complies with the relevant legal acts on the personal data protection. Finally, the channels used for communication with the clients for the purpose of concluding transactions have to be taken into account and the choice of these channels may be reconsidered from the strategic point of view in order to fully comply with MiFID II requirements regarding records management.³³

Client assets

MiFID II brings new regulatory standards which are in respect with assets belonging to clients and which are used to secure the transaction. The aim of the European regulator was to protect the client assets which are supposed to cover any eventual loss resulting from the transaction. The practice was using the title transfer collateral agreements which have become very restricted under the MiFID II. Regarding the retail clients, such transfer is prohibited and the client must remain the owner of the collateral during the transaction. This applies also to present, future, contingent, or prospective obligations. However, in the case that the transfer of the title of the financial collateral was used by the investment firm prior the MiFID II adoption, it is advised to refer to the Directive 2002/47/EC of the European Parliament and of the Council of 6 June 2002 on Financial Collateral Arrangements which may be help to set up the process for transaction using the title transfer collateral arrangement.

If the financial collateral agreement is concluded between the client and the investment firm, it is required that the client stays the owner of the financial collateral or, in the event that the collateral is provided by a third person, this person has to remain the owner of the collateral. Although, if the title is transferred and the investment firm becomes the new owner of the collateral provided by the client, the agreement concluded between the firm and the client has to stipulate the obligation to return the equivalent collateral to the client.

In respect of professional clients and eligible counterparties, the EMA shall issue guidelines regarding the conclusion of title transfer collat-

³³ Article 16 of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

eral agreements. In addition, the Member States can require the fulfilment of further conditions when the title transfer collateral arrangement is concluded. On the other hand, when investment firms use tied agents for performing their business, the legislation of a Member State may allow the tied agent to hold the collateral on behalf of the investment firm and under its full responsibility.

MiFID I seems to be less specific regarding the title transfer collateral agreements between clients and investment firms. MiFID I does not provide any details prohibiting the use of this contractual instrument regarding types of clients (retail clients, professional clients, and eligible counterparties). In addition, it was prohibited to retain as collateral the securities which were financing the transaction itself. MiFID II applies for this case as well and prohibits the use of the client securities financing the transaction as collateral.

According to the previous paragraphs, it may seem that the use of the transfer of the title is less convenient for investment firms under the MiFID II. Therefore, in the case that this legal instrument was used by certain investment firms, the firms will have to review all collateral contracts related to the investment business, including those used with tied agents, in order to be compliant with this MiFID II requirement. In order to grant the secure position of the investment firm and in order to grant compliance with MiFID II it is recommended to use the pledge contract instead of the transfer of the ownership. The prohibition of the use of title transfer may affect revenue and, secondly, the pricing strategy may have to be reviewed as well.

Conflict of interests

As it was already mentioned, the loss of confidence of clients in the investment business had led to the new MiFID II regulatory package. Hence, the conflict of interests between investment firms and their clients had to be avoided. Investment firms have to introduce their own policy to prevent conflict of interests which may occur. This policy has to cover cases when the investment firm offers investment advice or accepts incentives from third parties.

In comparison with MiFID I regulatory package, investment firms' policy on conflict of interests has to identify points of conflict that are likely to arise in respect to offered investment services and activities, including ancillary services, by investment firms. In reality, this means that

every firm will have a unique policy in respect to the portfolio of the offered services and/or performed activities. Both under the MiFID I and MiFID II, the origin of the conflict has to be disclosed to the client after being identified in relation to the relevant provisions.

Complaints handling

Regarding the issue of complaints handling or the extrajudicial mechanism for consumer complaints, MiFID II requires that investment firms have a written Complaint Policy which has to describe the process as to how the complaints are processed and handled. MiFID I required investment firms to establish processes for this purpose. Although MiFID II is more specific in this regard and requires that the policy is in a written form, it has to be published as well. Therefore, it is advised that such policy is published on the webpage of the investment firm. The processing of submitted complaints has to be free of charge and the result of the complaint procedure has to be announced to the client without unjustified delay. The scope of such policy shall apply to professional clients as well as non-professionals. Investment firms have to be able to provide the competent Member State authority with all relevant details concerning a specific complaint if such information is requested by the authority. MiFID II and MiFIR refer in several provisions to the term "Competent Authority"; every Member State will define by itself which body will fulfil the role of competent authority in each Member State.

Another requirement regarding the resolution of disputes which may occur between investment firms and their clients is membership of investment firms to an extrajudicial body which is enabled to resolve such disputes. For instance, in certain cases, an extrajudicial body can act as a court of arbitration where the investment firm holds membership. This extrajudicial body is supposed to cooperate with the same bodies in other Member States in cases of cross-border disputes.

As a result of these regulatory modifications regarding the complaints policy the review of its content should be considered, including the related work flow, in order to be compliant with MiFID II. Investment firms have to become members of extrajudicial bodies as well.

Client classification

MiFID I suffers from the misplaced assumption that professional investors know what is the best for themselves and the market as a whole, so

that there could be minimal oversight of complex wholesale markets.³⁴ Different investors need different degrees of protection. Investors should be able to be served by trustworthy market participants from across the European Union. Investment firms and trading venues need to abide by strong organisational rules in order to avoid market disorder or excessive volatility in some asset classes from undermining trust in all financial instruments and in the ability of the economy to finance itself.³⁵

In the current MiFID I framework, clients are classified in three categories: retail clients, professional clients, and eligible counterparties. The level of protection and the level of requirements for investment firms in serving these clients decrease from retail clients to professional and eligible counterparties; the underlying principle being that larger entities have access to more information, benefit from higher expertise and are more able to protect themselves.³⁶

The structure of the client classification remains unchanged under the MiFID II, but the topic of client classification has undergone few modifications under the MiFID II as well. It can be found in the Article 30 of MiFID II. In addition, MiFID II stipulates that municipalities and local public authorities are classified as retail clients unless they expressly wish to opt for professional client status, although it is not possible for municipalities and local public authorities to become an eligible counterparty.³⁷

This is a step forward for enhancing the protection of municipalities and local public authorities when they act as investors. This measure enhances subsequent protection of public finances when they carry out

³⁴ Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final, p. 5.

³⁵ Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final, p. 6.

³⁶ Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final, p. 17.

³⁷ Point 104 of the Introduction of the Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

transactions on relevant trading venues. From the perspective of investment firms, this will require a change of classification of clients and wholesale review of their client portfolio. As for every client a "Know-Your-Customer" check has to be performed, this procedure may be reviewed and adapted as well. Thanks to the special character of municipalities and local public authorities and this new legal requirement, the conduct of the business of investment firms towards municipalities and local public authorities should be reconsidered.

Corporate governance

MiFID II stresses the importance of the question of corporate governance as previously some weaknesses at the international level have been observed in a number of financial institutions. The lack of effective checks and balances had become a factor that was contributing to the financial crisis. MiFID II aims to remedy this situation and to mitigate this risk in the future.³⁸

The scope of the term "Management Body" covers investment firms, market operators, or data reporting services providers. The role of the management body of the investment firm is supposed to be strengthened. Thus, the management body has to be accountable for ensuring sound and prudent management of the firm and promotion of market integrity and interests of investors. The management body should at all times commit sufficient time and possess adequate collective knowledge, skills, and experience to be able to understand the firm's activities, including the main risks.³⁹

The management body has to be able to control and to oversee, in an effective way, the activities of the entity. Another responsibility which is borne by the management body is the overall strategy of the firm, including its investment business, being in relationship with the risk profile of the company. Hence, the management body of the firm has to assume clear responsibilities across the business cycle of the firm. This extensive requirement covers identification and definition of the strategic objectives, risk strategy and internal governance of the firm, approval of the

³⁸ Point 5 of the Introduction of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

³⁹ Point 53 of the Introduction of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

internal organisation of the investment firm, including criteria for selection and training of employees, effective oversight of senior management, definition of overall policy governing the provision of services and activities, including the remuneration of sales staff and the approval of new products for distribution to clients. In order to grant the soundness and prudence of the investment firm's management, the periodic monitoring and assessment of the strategic objectives of the firm, its internal organisation and policies for the provision of services and activities have to be carried out. It is necessary to limit the number of directorships of a member of the management body that may be held at the same time in different entities. Combining too high a number of directorships would preclude a member of the management body from spending adequate time on the performance of that oversight role. All these requirements for the architecture of the management body may result in the review of the structure and functioning of the management body of the investment firm.⁴⁰

According to the provisions of the Article 9 of MiFID II, the management body has to define, to approve, and to oversee the organisation of the firm for the provision of investment services and activities, including ancillary services, skills, knowledge and expertise required by personnel, the resources, the procedures, and the arrangements for the provision of services and activities, taking into account the nature, scale, and complexity of its business. All these requirements have to be in compliance with the policy concerning offered or provided services, activities, products, and operations. The risk rating of the firm has to be taken into consideration and it has to be deemed in connection with characteristic needs of clients. An appropriate stress testing has to be carried out too. The firm has to develop a remuneration policy for persons who are involved in the provision of investment services and activities, including ancillary services, to clients. The aim of this policy is to encourage responsible business conduct, fair treatment of clients, and avoiding conflict of interests between clients and investment firm.⁴¹

⁴⁰ Point 54 of the Introduction of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

⁴¹ Article 9 of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

Commodity derivatives

The European legislator had expressed opinion that it is appropriate to include in the list of financial instruments commodity derivatives and others which are constituted and traded in such a manner as to give rise to regulatory issues comparable to traditional financial instruments. The topic of commodity derivatives can be found in the Article 57 of MiFID II and it was put in place in order to avoid abusive behaviour on the market and to support orderly pricing and settlement conditions. It has to prevent the market from distorting positions.⁴² Moreover, it has to ensure convergence between prices of derivatives in the delivery month and spot prices for the underlying commodity, without prejudice to price discovery on the market for the underlying commodity.⁴³

According to the Article 57 of MiFID II, position limits are supposed to clarify quantitative thresholds for the maximum size of a position in a commodity derivative that persons can hold. The way of determining position limits will be specified by the ESMA. This methodology will have to consider the maturity of the commodity derivative contracts, the deliverable supply in the underlying commodity, the overall open interest in that contract and the overall open interest in other financial instruments with the same underlying commodity, the volatility of the relevant markets, including substitute derivatives, and the underlying commodity markets, the number and size of the market participants, the characteristics of the underlying commodity markets, including patterns of production, consumption, and transportation to market, and the potential development of new contracts.⁴⁴

Article 58 of MiFID II clarifies the requirements regarding positions reporting in terms of commodity derivatives. Investment firms or market operators operating a trading venue and trading commodity derivatives, emission allowances, or derivatives shall publish a weekly report with the aggregate positions held by different categories of persons for the different commodity derivatives, emission allowances, or derivatives. At the

⁴² MARKOVIČ, P. et al. *Manažment finančných rizík podniku: Implementácia derivátových kontraktov*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2007. 383 p. ISBN 978-80-8078-132-3.

⁴³ Article 57 of the Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

⁴⁴ Article 57 of the Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

same time, they are asked to specify the number of long and short positions by such categories, changes thereto since the previous report, the percentage of the total open interest represented by each category, and the number of persons holding a position in each category. In this respect, the ESMA shall proceed to a centralised publication of the information included in those reports.⁴⁵

Conclusion

The study aims to answer the question as to what new points the MiFID II regulatory package is bringing to the investment business. It tries to figure out the main points to be considered for implementation of relevant issues. As the paper is focusing on changes that the new regulatory package is bringing to investment banking, it may be worth asking the question what it is taking out from the investment business in Europe.

Investor protection has been increased under the MiFID II and the regulatory requirements have become stricter. The major consequence of the new MiFID II regulation consists of costs for entities to implement all relevant requirements in order to fully comply with new regulatory matters. The ratio between costs and income from the MiFID II impacted business seems to be crucial in order to determine if it is still profitable for specific investment firms which include banks to provide investment services, activities, and ancillary services, as stated in Annex I of MiFID II.

The question of investor protection is relevant in the investment business as this business implies certain risk. Speaking about risk from the perspective of investment firms, MiFID II may result in the disappearance of smaller investment firms and so possibly harm the competition in the European market.

References

Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union. OJ EU C 326, 2012-10-26, pp. 47-390.

Consultation on Guidelines on Remuneration Policies and Practices (MiFID). In: *ESMA: European Securities and Markets Authority* [online]. 2016 [cit. 2016-04-08]. Available at: <https://www.esma.europa.eu/>

⁴⁵ Article 58 of the *Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU*. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

press-news/consultations/consultation-guidelines-remuneration-policies-and-practices-mifid.

Directive 2004/109/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 2004 on the Harmonisation of Transparency Requirements in Relation to Information about Issuers whose Securities are Admitted to Trading on a Regulated Market and amending Directive 2001/34/EC. OJ EC L 390, 2004-12-31, p. 38.

Directive 2004/39/EC of the European Parliament and of the Council of 21 April 2004 on Markets in Financial Instruments amending Council Directives 85/611/EEC and 93/6/EEC and Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 93/22/EEC. OJ EU L 145, 2004-04-30, pp. 1-44.

Directive 2009/65/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 on the Coordination of Laws, Regulations and Administrative Provisions Relating to Undertakings for Collective Investment in Transferable Securities (UCITS). OJ EU L 302, 2009-11-17, pp. 32-96.

Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the Annual Financial Statements, Consolidated Financial Statements and Related Reports of Certain Types of Undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC. OJ EU L 182, 2013-06-29, pp. 19-76.

Directive 2013/36/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on Access to the Activity of Credit Institutions and the Prudential Supervision of Credit Institutions and Investment Firms, amending Directive 2002/87/EC and repealing Directives 2006/48/EC and 2006/49/EC. OJ EU L 176, 2013-06-27, pp. 338-436.

Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on Deposit Guarantee Schemes. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 149-178.

Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 349-496.

ESMA: European Securities and Markets Authority [online]. 2016 [cit. 2016-04-08]. Available at: <https://www.esma.europa.eu/>.

Guidelines on Remuneration Policies and Practices (MiFID) [online]. 1st ed. Paris: European Securities and Markets Authority, 2012-09-17. 39 p. [cit. 2016-04-08]. Consultation Paper, no. ESMA/2012/570. Available at: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/2015/11/2012-570_0.pdf.

Impact Assessment: Accompanying the Document Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments and the Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Financial Instruments [2011-10-20]. SEC (2011) 1226 final.

MARKOVIČ, P. et al. *Manažment finančných rizík podniku: Implementácia derivátových kontraktov*. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2007. 383 p. ISBN 978-80-8078-132-3.

MIFID (II) and MIFIR. In: *ESMA: European Securities and Markets Authority [online]*. 2016 [cit. 2016-04-08]. Available at: <https://www.esma.europa.eu/policy-rules/mifid-ii-and-mifir>.

Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2014/65/EU on Markets in Financial Instruments as Regards Certain Dates [2016-02-10]. COM (2016) 56 final.

Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council amending Regulation (EU) No. 600/2014 on Markets in Financial Instruments, Regulation (EU) No. 596/2014 on Market Abuse and Regulation (EU) No. 909/2014 on Improving Securities Settlement in the European Union and on Central Securities Depositories as Regards Certain Dates [2016-02-10]. COM (2016) 57 final.

Regulation (EU) No. 575/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on Prudential Requirements for Credit Institutions and Investment Firms and amending Regulation (EU) No. 648/2012. OJ EU L 176, 2013-06-27, pp. 1-337.

Regulation (EU) No. 600/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on Markets in Financial Instruments and amending Regulation (EU) No. 648/2012. OJ EU L 173, 2014-06-12, pp. 84-148.

Regulation (EU) No. 648/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on OTC Derivatives, Central Counterparties and Trade Repositories. OJ EU L 201, 2012-07-27, pp. 1-59.

Regulation (EU) No. 909/2014 of the European Parliament and of the Council of 23 July 2014 on Improving Securities Settlement in the European Union and on Central Securities Depositories and amending Directives 98/26/EC and 2014/65/EU and Regulation (EU) No. 236/2012. OJ EU L 257, 2014-08-28, pp. 1-72.

Updated Rules for Markets in Financial Instruments: MiFID 2. In: *European Commission* [online]. 2016 [cit. 2016-04-08]. Available at: http://ec.europa.eu/finance/securities/isd/mifid2/index_en.htm.

JUDr. Filip Oller

Ministry of Transport, Construction and Regional Development
of the Slovak Republic
Námestie slobody 2902/6
810 05 Bratislava – Staré Mesto
Slovak Republic
filip.oller@gmail.com

Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central Public Administration Bodies in the Prešov Region¹

Jana Koprlová

Abstract: The study focuses in its main aim on seeking yet undetected or undefined deficits in relation to applying the skip navigation mechanism on the websites of the central public administration bodies in the Prešov Region in the context of improving the websites accessibility and it consists of two separate parts. The first part presents a basic introduction to the questions of skip navigation links, with the key attention paid to the following three main areas: applying of skip navigation links, visual hiding of skip navigation links, and web browsers' bug related to skip navigation links. The second part of the study concentrates on the basis of analysis of applying the skip navigation links on the websites of the central public administration bodies in the Prešov Region on the processes focused on detection of potential deficits and gaps in the websites' accessibility or related possible non-compliance with the legislation in force.

Key Words: Websites; Websites' Accessibility; Skip Navigation Links; Public Administration; Central Public Administration Bodies; Compliance with Legislation in Force; the Prešov Region; Analysis.

Introduction

The on-line form of presentation and communication of the public administration authorities via Internet belongs not only to the most effective forms of communications – in relation to the territorial impact of the communicated information, but also to the most problematic – in the context of technical realization due to a number of specific standards required by handicapped web users with various forms of disabilities. In the following study the author focuses on the questions of applying the skip navigation links as key elements by building the websites.

¹ This study was created within the institutional project of the Faculty of Law of Trnava University in Trnava No. 10/2013 "Websites' Accessibility in Public Administration", in the Slovak original "Prístupnosť webových stránok vo verejnej správe".

While sighted web users use their eyes as a built-in skip navigation mechanism which enables them to bypass several links with only one click or to move directly to the link they want to reach with the mouse, for users with some forms of visual or motor disabilities means bypassing the navigation links or direct browsing the website a very serious technical problem. Importance and wide-social interest in solving this problem is reflected also in the adopted related legislation which is in the Slovak Republic represented by the latest Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014, and effective from March 15th, 2014.²

The aim of the study is to analyze applying the skip navigation links on the websites of the central public administration bodies in the Prešov Region. In the context of the research questions we define the main hypothesis as follows: *Homepages of the central public administration bodies in the Prešov Region apply technically correctly the skip navigation links mechanism.*

Skip navigation links

The following part of the study familiarizes the readers with the main questions of applying of skip navigation links, visual hiding of skip navigation links, and web browsers' bug related to skip navigation links.

Applying of skip navigation links

The idea of applying the skip navigation links is simple: they serve to provide a link at the top of the webpage which jumps the user down to an anchor or target at the beginning of the main content. For the most part it seems to be easy, though there is more than one way to accomplish the goal. From the technical view the process of creating the skip navigation link could be explained through a HTML code as it is shown in the following example:³

² See *Výnos Ministerstva financí Slovenskej republiky č. 55/2014 Z.z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy zo 4. marca 2014* [Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014].

³ "Skip Navigation" Links. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2013-10-25 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://webaim.org/techniques/skipnav/>; and KOPRLOVÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudentia* [online].

- + HTML code:
<body>
Skip to Main Content
...
<main id="main-content">
 <h1>Heading</h1>
 <p>This is the first paragraph.</p>.

Visual hiding of skip navigation links

By building the website the most required form of applying the skip navigation mechanism is to make it invisible. For hiding the skip links there are several techniques to be applied. Two parallel conditions should be necessarily taken into account in this process: the first one means the requirement of visual hiding of the skip links content, and the second one represents the requirement of accessibility of the skip links content for screen readers. Nowadays, the best known and most often used CSS code “*visibility: hidden;/display: none;*” satisfies the only first one from the two above-mentioned conditions and so it cannot be recommended in relation to its non-visibility and inaccessibility for screen readers. An effective solution of this problem, satisfying the both conditions, offer the following HTML and CSS codes:⁴

- + HTML code:
<div class="hidden">This text is hidden.</div>;
- + CSS code:
.hidden {
 position: absolute;
 left: -10000px;
 top: auto;
 width: 1px;
 height: 1px;

2014, roč. 2, č. 2, pp. 134-135 [cit. 2016-06-01]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf>.

⁴ CSS in Action: Invisible Content Just for Screen Reader Users. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2014-12-11 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://webaim.org/techniques/css/invisiblecontent/>; and KOPRLOVÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, p. 135 [cit. 2016-06-01]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf>.

overflow: hidden;
}.

By generally recommended requirement to make the skip navigation links invisible until they receive keyboard focus, the following HTML and CSS codes should be applied:⁵

- + HTML code:
<div id="hidden">Skip to Main Content</div>;
- + CSS code:
#hidden a {
position: absolute;
left: -10000px;
top: auto;
width: 1px;
height: 1px;
overflow: hidden;
}
#hidden a:focus {
position: static;
width: auto;
height: auto;
}.

This means a very useful solution which could be preferred above all for sighted keyboard users those cannot use a mouse.

Web browsers' bug related to skip navigation links

The recommended above-mentioned skip navigation links related solutions are working effective in most web browsers, but nowadays there still exists one bug which lowers the efficiency of their applying through disrupting the logical order by browsing or reading the webpage links. This makes the webpage browsing with keyboard distortable or even non-effective. An appropriate solution for healing this bug offers the HTML code as follows:⁶

⁵ CSS in Action: Invisible Content Just for Screen Reader Users. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2014-12-11 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://webaim.org/techniques/css/invisiblecontent/>.

⁶ Skip Navigation Links (Updated 6/19/2009). In: *JimThatcher.com* [online]. 2014-09-16 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.jimthatcher.com/skipnav.htm>; and KOPRLO-

⊕ HTML code:

```
<body>
<a href="#main-content">Skip to Main Content</a>
...
<main id="main-content" tabindex="-1">
    <h1>Heading</h1>
    <p>This is the first paragraph.</p>
```

Analysis of applying the skip navigation links on the websites of the central public administration bodies in the Prešov Region

Our analysis of applying the skip navigation links on the websites of the central public administration bodies in the Prešov Region has been legislatively based on the Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014, and effective from March 15th, 2014, with the main attention laid on the § 14 Websites' Accessibility (in the Slovak original “§ 14 Prístupnosť webových stránok”), including related appendix Guideline 13. Providing Clear Navigation Mechanisms (in the Slovak original “Pravidlo 13. Poskytovanie prehľadného mechanizmu navigácie”).⁷

Our analysis was realized in the early March 2016 by applying web browser Internet Explorer 11 (with style sheets and active elements turned off). Complete sample was represented by all websites of all the central public administration bodies in the Prešov Region, while research

VÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, pp. 136-137 [cit. 2016-06-01]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf>.

⁷ Compare with KOPRLA, M. and J. KOPRLOVÁ. Analýza prístupnosti webových stránok vybraných webových sídiel verejnej správy z pohľadu administratívno-správneho člena Slovenskej republiky. *Societas et res publica* [online]. 2013, roč. 2, č. 1, pp. 93-160 [cit. 2015-09-01]. ISSN 1338-6530. Available at: <http://serp.fsv.ucm.sk/archive/2013/01/SOCIETAS-ET-RES-PUBLICA-2013-01.pdf>; and with KOPRLA, M. Prístupnosť webových stránok ako významný faktor zvyšovania konkurencieschopnosti. In: K. DÚRKOVÁ, A. BOBOVNICKÝ and A. ZAUŠKOVÁ, eds. *Inovácie a vedomostná spoločnosť/digitálny marketing – udržateľný rast a návrat investícii* [CD-ROM]. 1. vyd. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2012, pp. 49-63. ISBN 978-80-8105-454-9.

sample was defined by all homepages of all the central public administration bodies in the Prešov Region, namely of:⁸

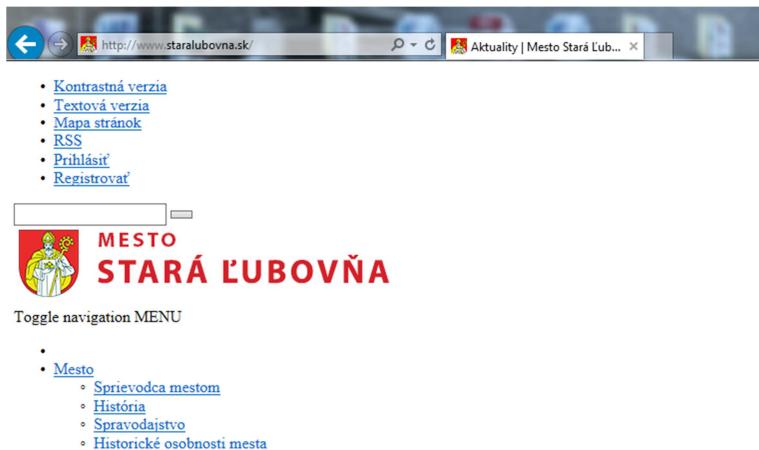
- ⊕ Central public administration body of Stará Ľubovňa (<http://www.staralubovna.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Stropkov (<http://www.stropkov.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Svidník (<http://www.svidnik.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Vranov nad Topľou (<https://www.vranov.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Bardejov (<http://www.bardejov.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Humenné (<https://www.humenne.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Kežmarok (<http://www.kezmarok.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Levoča (<http://www.levoca.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Medzilaborce (<https://www.medzilaborce-urad.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Poprad (<https://www.poprad.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Prešov (<http://www.presov.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Sabinov (<http://www.sabinov.sk/>);
- ⊕ Central public administration body of Snina (<http://www.snina.sk/>).

Central public administration body of Stará Ľubovňa

Next figure displays homepage of the central public administration body of Stará Ľubovňa, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

⁸ See Zákon č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v platnom znení [Act No. 575/2001 Coll. on Organization of the Activities of the Government and Organization of the Central Public Administration, as amended].

Figure 1 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Stará Ľubovňa

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Stará Ľubovňa* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.staralubovna.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Stará Ľubovňa in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:⁹

- ⊕ Number of links before the main content: 76 links;
- ⊕ Number of skip links: 0 links.

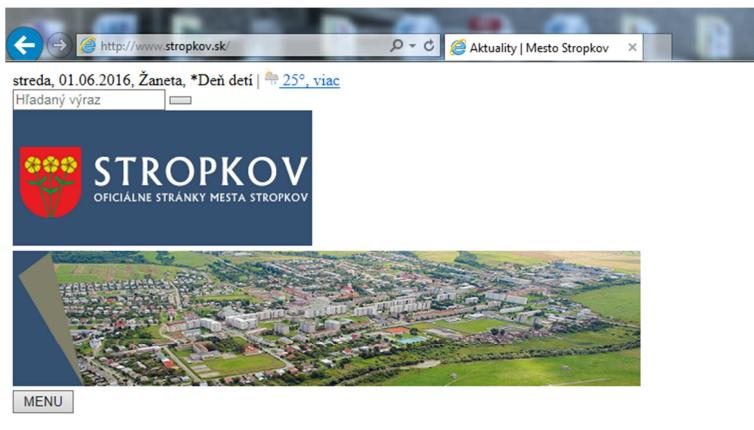
According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Stará Ľubovňa. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Central public administration body of Stropkov

Next figure displays homepage of the central public administration body of Stropkov, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

⁹ Source code of the central public administration body website of *Stará Ľubovňa* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.staralubovna.sk/>.

Figure 2 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Stropkov

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Stropkov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.stropkov.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Stropkov in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁰

- ⊕ Number of links before the main content: 70 links;
- ⊕ Number of skip links: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Stropkov. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Central public administration body of Svidník

Next figure displays homepage of the central public administration body of Svidník, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

¹⁰ Source code of the central public administration body website of *Stropkov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.stropkov.sk/>.

Figure 3 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Svidník

Mesto SVIDNÍK Informačný portál mesta a okolia

- [webmail](#)
- podnet@svidnik.sk
- [Kontakty](#)
- [Mapa stránok](#)
- [sk](#)
- [en](#)
- [de](#)
- [pl](#)
- [Mesto](#)
- [Občan](#)
- [Podnikateľ](#)
- [Návštevník](#)
- [Všeobecné informácie](#)
- [Primátor mesta](#)
- [Táto stránka je vytvorená...](#)

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Svidník* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.svidnik.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Svidník in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹¹

- ✚ Number of links before the main content: 57 links;
- ✚ Number of skip links: 0 links.

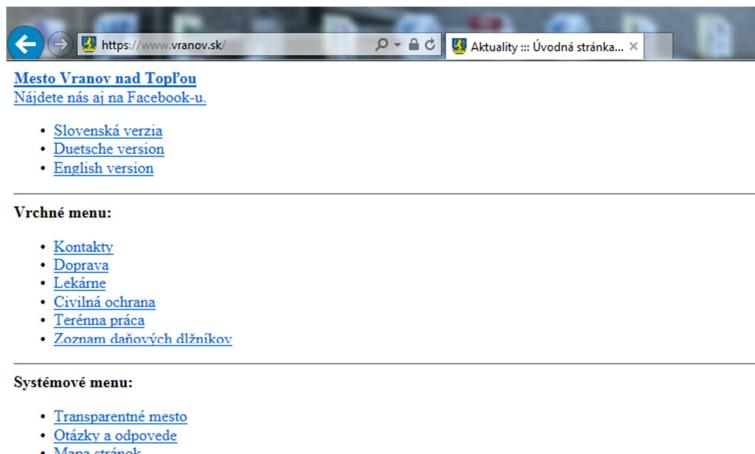
According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Svidník. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named “Skip navigation links”.

Central public administration body of Vranov nad Topľou

Next figure displays homepage of the central public administration body of Vranov nad Topľou, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

¹¹ Source code of the central public administration body website of *Svidník* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.svidnik.sk/>.

Figure 4 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Vranov nad Topľou

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Vranov nad Topľou* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.vranov.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Vranov nad Topľou in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹²

- ⊕ Number of links before the main content: 100 links;
- ⊕ Number of skip links: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Vranov nad Topľou. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Central public administration body of Bardejov

Next figure displays homepage of the central public administration body of Bardejov, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

¹² Source code of the central public administration body website of *Vranov nad Topľou* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.vranov.sk/>.

Figure 5 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Bardejov

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of Bardejov [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.bardejov.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Bardejov in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹³

- ✚ Number of links before the main content: 208 links;
- ✚ Number of skip links: 0 links.

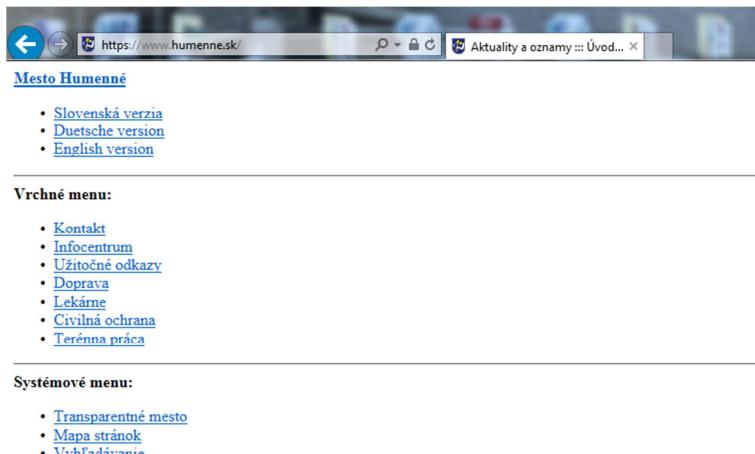
According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Bardejov. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Central public administration body of Humenné

Next figure displays homepage of the central public administration body of Humenné, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

¹³ Source code of the central public administration body website of Bardejov [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.bardejov.sk/>.

Figure 6 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Humenné

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Humenné* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.humenne.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Humenné in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁴

- ⊕ Number of links before the main content: 98 links;
- ⊕ Number of skip links: 0 links.

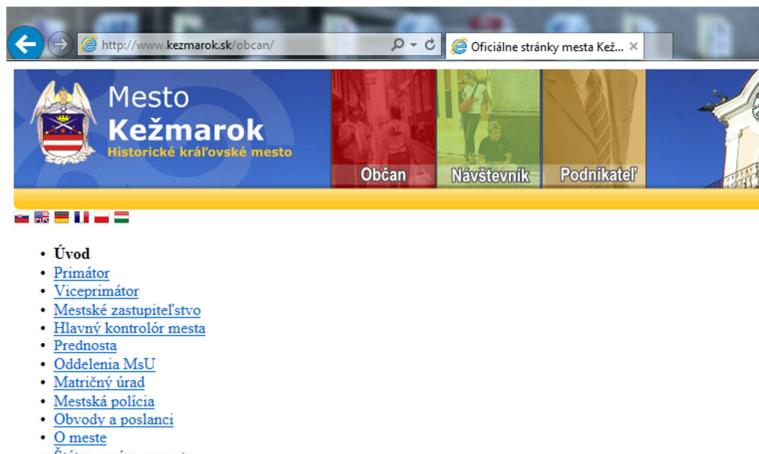
According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Humenné. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Central public administration body of Kežmarok

Next figure displays homepage of the central public administration body of Kežmarok, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

¹⁴ Source code of the central public administration body website of *Humenné* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.humenne.sk/>.

Figure 7 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Kežmarok

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of Kežmarok [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.kezmarok.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Kežmarok in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁵

- ✚ Number of links before the main content: 73 links;
- ✚ Number of skip links: 0 links.

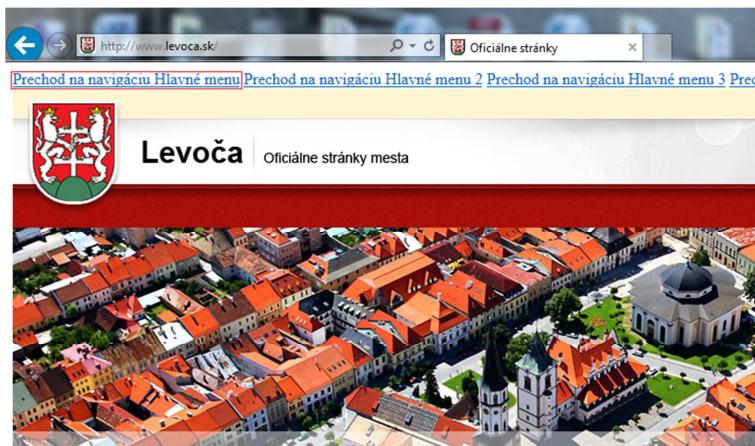
According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Kežmarok. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Central public administration body of Levoča

Next figure displays homepage of the central public administration body of Levoča, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

¹⁵ Source code of the central public administration body website of Kežmarok [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.kezmarok.sk/>.

Figure 8 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Levoča

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of Levoča [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.levoca.sk/>.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Levoča in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁶

- ⊕ Number of links before the main content: 18 links;
- ⊕ Number of skip links: 5 links;
- ⊕ Number of links before the first skip link: 0 links;
- ⊕ Visual display of skip links: hidden;
- ⊕ HTML code of skip links:

```
<div class="hidden-special">
    <a href="#m_153962" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu">Prechod na navigáciu Hlavné menu</a>
    <a href="#m_119811" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu 2">Prechod na navigáciu Hlavné menu 2</a>
    <a href="#m_131765" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu 3">Prechod na navigáciu Hlavné menu 3</a>
    <a href="#m_120182" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu 4">Prechod na navigáciu Hlavné menu 4</a>
```

¹⁶ Source code of the central public administration body website of Levoča [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.levoca.sk/>.

```
<a href="#m_136438" title="Prechod na navigáciu Hlavné menu  
5">Prechod na navigáciu Hlavné menu 5</a>  
</div>  
<a id="m_153962"></a>  
<a id="m_119811"></a>  
<a id="m_131765"></a>  
<a id="m_120182"></a>  
<a id="m_136438"></a>;
```

 CSS code of skip links:

```
.hidden-special {  
    height: 0;  
    overflow: hidden;  
    margin: 0;  
    padding: 0;  
    border: 0;  
}.
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Levoča, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements and to replace CSS code "*height: 0;*" with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named "Visual hiding of skip navigation links" and "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Central public administration body of Medzilaborce

Next figure displays homepage of the central public administration body of Medzilaborce, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Medzilaborce in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁷

¹⁷ Source code of the central public administration body website of *Medzilaborce* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.medzilaborce-urad.sk/>.

- ⊕ Number of links before the main content: 62 links;
- ⊕ Number of skip links: 0 links.

Figure 9 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Medzilaborce

Streda, 01 Jún 2016

- [Aktuality](#)
- [Základné informácie](#)
- [Fotogaléria](#)
- [História](#)
- [Mapa stránky](#)
- [English](#)

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Medzilaborce* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.medzilaborce-urad.sk/>.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Medzilaborce. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named "Skip navigation links".

Central public administration body of Poprad

Next figure displays homepage of the central public administration body of Poprad, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Poprad in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁸

¹⁸ Source code of the central public administration body website of *Poprad* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.poprad.sk/>.

- Number of links before the main content: 60 links;
- Number of skip links: 2 links;
- Number of links before the first skip link: 0 links;
- Visual display of skip links: hidden;
- HTML code of skip links:

```
<div class="hidden-special">
    <a href="#m_00" title="Prechod na navigáciu block
menu">Prechod na navigáciu block menu</a>
    <a href="#m_14" title="Prechod na navigáciu Hlavné
menu">Prechod na navigáciu Hlavné menu</a>
</div>
[Missing selector id="m_00"]
<a id="m_14"></a>;
```
- CSS code of skip links:

```
.hidden-special {
    height: 0;
    overflow: hidden;
    margin: 0;
    padding: 0;
    border: 0;
}.
```

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Poprad, but it works technically incorrectly. In relation to our finding we can recommend to replace element “[Prechod na navigáciu block menu](#m_00 "Prechod na navigáciu block menu")” with element “[Prejst na obsah stránky](#)”, then to add the attribute `tabindex="-1"` to website’s target elements and to replace CSS code “`height: 0;`” with CSS code in accordance with the model examples shown in the previous parts of the study named “Visual hiding of skip navigation links” and “Web browsers’ bug related to skip navigation links”, with the aim, firstly, to make the skip navigation links content accessible/visible for screen readers and, secondly, to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Figure 10 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Poprad

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of Poprad [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.poprad.sk/>.

Central public administration body of Prešov

Next figure displays homepage of the central public administration body of Prešov, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

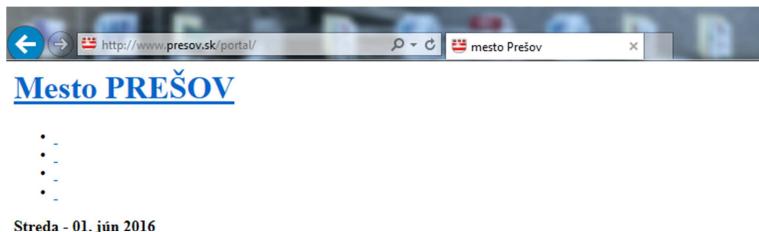
Analyzing the homepage of the central public administration body of Prešov in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:¹⁹

- ⊕ Number of links before the main content: 69 links;
- ⊕ Number of skip links: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Prešov. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named “Skip navigation links”.

¹⁹ Source code of the central public administration body website of Prešov [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.presov.sk/>.

Figure 11 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Prešov

Mesto

- [O meste](#)
- [Historické pamiatky](#)
- [Iba v Prešove](#)
- [Fotogaléria](#)
- [Transparentné mesto](#)

Občan

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of Prešov [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.presov.sk/>.

Central public administration body of Sabinov

Next figure displays homepage of the central public administration body of Sabinov, with style sheets and active elements turned off. There is no skip link applied.

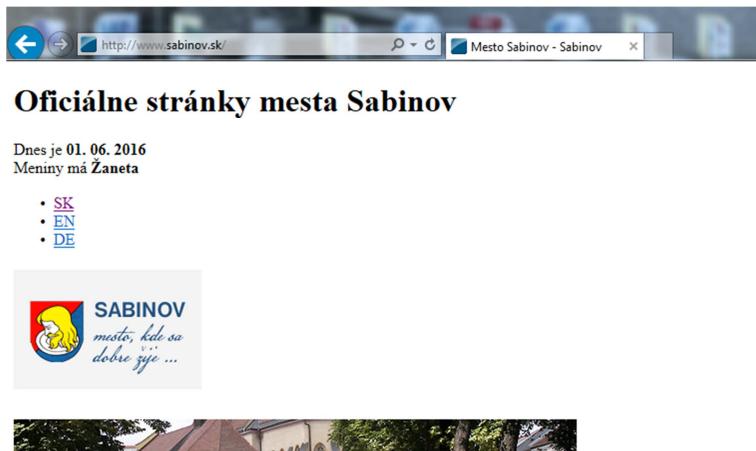
Analyzing the homepage of the central public administration body of Sabinov in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:²⁰

- + Number of links before the main content: 67 links;
- + Number of skip links: 0 links.

According to the presented results we can conclude that there is no skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Sabinov. In relation to this finding we can recommend to add the skip navigation links in accordance with the model examples shown in the previous part of the study named “Skip navigation links”.

²⁰ Source code of the central public administration body website of Sabinov [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.sabinov.sk/>.

Figure 12 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Sabinov

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Sabinov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.sabinov.sk/>.

Central public administration body of Snina

Next figure displays homepage of the central public administration body of Snina, with style sheets and active elements turned off. The analyzed skip link is marked by red rectangle.

Analyzing the homepage of the central public administration body of Snina in context of using the skip navigation links following key findings could be detected:²¹

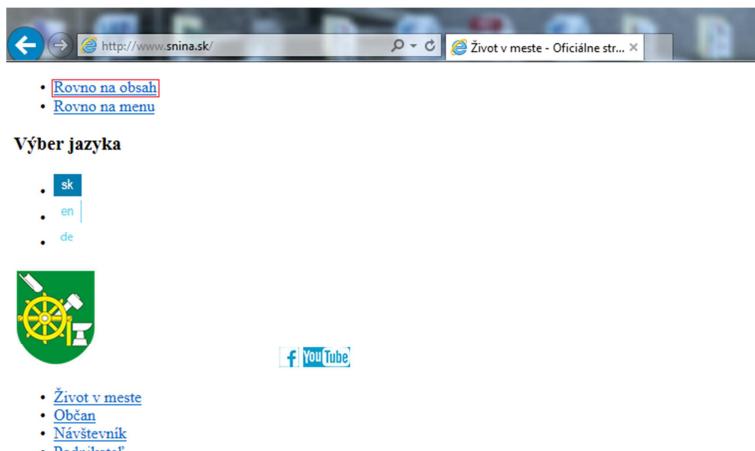
- + Number of links before the main content: 43 links;
- + Number of skip links: 2 links;
- + Number of links before the first skip link: 0 links;
- + Visual display of skip links: hidden;
- + HTML code of skip links:

```
<ul class="access">
<li>
    <a href="#content-link">Rovno na obsah</a>
</li>
```

²¹ Source code of the central public administration body website of *Snina* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.snina.sk/>.

```
<li>
    <a href="#menu-link">Rovno na menu</a>
</li>
</ul>
<h3 class="access">
    <a name="menu-link" id="menu-link">
        <span>Život v meste</span>
    </a>
</h3>
<a name="content-link" id="content-link"></a>;
 CSS code of skip links:
#header h1 span,
.access,
.diskuze th,
.logo span {
    position: absolute;
    left: -2000px;
    width: 1px;
    height: 1px;
    overflow: hidden;
}
#menu h3.access {
    position: relative;
    width: auto;
    height: auto;
    left: auto;
    text-transform: uppercase;
    text-align: left;
    padding: 15px 10px 3px !important;
    margin-bottom: 15px;
}
#menu h3.access a,
#menu h3.access span {
    color: #fff;
    text-transform: uppercase;
    text-decoration: none;
    font-weight: 400;
    font-size: 25px;
    font-family: 'Noto Sans';
}.
```

Figure 13 Website (with style sheets and active elements turned off) of the Central Public Administration Body of Snina

Source: Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Snina* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.snina.sk/>.

According to the presented results we can conclude that there is a skip navigation mechanism applied on the analyzed homepage of the central public administration body of Snina which works technically correctly. In relation to our finding we can recommend to add the attribute *tabindex="-1"* to website's target elements in accordance with the model example shown in the previous part of the study named "Web browsers' bug related to skip navigation links", with the aim to eliminate the disrupted logical order by browsing or reading the webpage links that occurs by most of web browsers.

Conclusion

In the study "Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central Public Administration Bodies in the Prešov Region" we have paid our attention in accordance with its main aim to seeking yet undetected or undefined deficits in relation to applying the skip navigation mechanism on the websites of the central public administration bodies in the Prešov Region in the context of improving the websites accessibility. In the context of our research questions we defined the main hypothesis as follows: *Homepages of the central public*

administration bodies in the Prešov Region apply technically correctly the skip navigation links mechanism.

According to the results and key findings presented in previous parts of our study we can underline the following final conclusions (valid as of March 1st, 2016), divided in to three separate groups:

Homepages with the technically correctly working skip navigation mechanism – for this group we can recommend to add the attribute `tabindex="-1"` to website's target elements which relates namely to only one central public administration body:

- ⊕ Central public administration body of Snina.

Homepages with the technically incorrectly working skip navigation mechanism – for this group we can recommend to add the attribute `tabindex="-1"` to website's target elements and to replace CSS code “`display: none;`” with CSS code in accordance with the exactly in our study presented model examples. These recommendations relate namely to only two central public administration bodies:

- ⊕ Central public administration body of Levoča;
- ⊕ Central public administration body of Poprad.

Homepages with no skip navigation mechanism applied – for this group we can recommend to add skip navigation links, then to add target elements, to add the attribute `tabindex="-1"` to website's target elements and to avoid applying CSS code “`display: none;`” in accordance with the exactly in our study presented model examples. These recommendations relate namely to ten central public administration bodies, which means the majority of analyzed central public administration bodies in the Prešov Region:

- ⊕ Central public administration body of Stará Ľubovňa;
- ⊕ Central public administration body of Stropkov;
- ⊕ Central public administration body of Svidník;
- ⊕ Central public administration body of Vranov nad Topľou;
- ⊕ Central public administration body of Bardejov;
- ⊕ Central public administration body of Humenné;
- ⊕ Central public administration body of Kežmarok;
- ⊕ Central public administration body of Medzilaborce;
- ⊕ Central public administration body of Prešov;
- ⊕ Central public administration body of Sabinov.

Finally, as for verifying the set main hypothesis of the study we can conclude that the hypothesis is not valid, so we have to reject it, because from the 13 analyzed homepages of the central public administration bodies in the Prešov Region only 1 homepage was technically correctly working and was in compliance with legislation in force²² (state valid as of March 1st, 2016).

References

- "Skip Navigation" Links. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2013-10-25 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://webaim.org/techniques/skipnav/>.
- CSS in Action: Invisible Content Just for Screen Reader Users. In: *WebAIM: Web Accessibility in Mind* [online]. 2014-12-11 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://webaim.org/techniques/css/invisiblecontent/>.
- KOPRLA, M. and J. KOPRLOVÁ. Analýza prístupnosti webových stránok vybraných webových sídiel verejnej správy z pohľadu administratívno-správneho členenia Slovenskej republiky. *Societas et res publica* [online]. 2013, roč. 2, č. 1, pp. 93-160 [cit. 2015-09-01]. ISSN 1338-6530. Available at: <http://serp.fsv.ucm.sk/archive/2013/01/SOCIETAS-ET-RES-PUBLICA-2013-01.pdf>.
- KOPRLA, M. Prístupnosť webových stránok ako významný faktor zvyšovania konkurencieschopnosti. In: K. ĎURKOVÁ, A. BOBOVNICKÝ and A. ZAUŠKOVÁ, eds. *Inovácie a vedomostná spoločnosť/digitálny marketing – udržateľný rast a návrat investícií* [CD-ROM]. 1. vyd. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, 2012, pp. 49-63. ISBN 978-80-8105-454-9.
- KOPRLOVÁ, J. Applying the Skip Navigation Links in the Context of the Websites' Accessibility of Central State Administration Bodies in the Slovak Republic. *Societas et iurisprudentia* [online]. 2014, roč. 2, č. 2, pp. 133-178 [cit. 2016-06-01]. ISSN 1339-5467. Available at: <http://sei.iuridica.truni.sk/archive/2014/02/SOCIETAS-ET-IURISPRUDENTIA-2014-02.pdf>.

²² See *Výnos Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 55/2014 Z.z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy zo 4. marca 2014* [Ministerial Decree of the Ministry of Finance of the Slovak Republic No. 55/2014 Coll. of Standards for Information Systems of Public Administration issued on March 4th, 2014].

Skip Navigation Links (Updated 6/19/2009). In: *JimThatcher.com* [online]. 2014-09-16 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.jimthatcher.com/skipnav.htm>.

Source code of the central public administration body website of *Stará Lubovňa* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.staralubovna.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Stropkov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.stropkov.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Svidník* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.svidnik.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Vranov nad Topľou* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.vranov.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Bardejov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.bardejov.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Humené* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.humenne.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Kežmarok* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.kezmarok.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Levoča* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.levoca.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Medzilaborce* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.medzilaborce-urad.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Poprad* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.poprad.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Prešov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.presov.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Sabinov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.sabinov.sk/>.

Source code of the central public administration body website of *Snina* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.snina.sk/>.

Výnos Ministerstva financií Slovenskej republiky č. 55/2014 Z.z. o štandardoch pre informačné systémy verejnej správy zo 4. marca 2014.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Stará Ľubovňa* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.staralubovna.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Stropkov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.stropkov.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Svidník* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.svidnik.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Vranov nad Topľou* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.vranov.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Bardejov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.bardejov.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Humenné* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.humenne.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Kežmarok* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.kezmarok.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Levoča* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.levoca.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Medzilaborce* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.medzilaborce-urad.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Poprad* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <https://www.poprad.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Prešov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.presov.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Sabinov* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.sabinov.sk/>.

Website (with style sheets and active elements turned off) of the central public administration body of *Snina* [online]. 2016 [cit. 2016-06-01]. Available at: <http://www.snina.sk/>.

Zákon č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v platnom znení.

Ing. Jana Koprlová, PhD.

Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic
jana.koprlova@gmail.com

Ochrana zamestnanca pred prepúšťaním pri prevode zamestnávateľa z pohládu európskeho pracovného práva

Protection of Employees against Dismissal during the Transfer of the Employer in Terms of the European Labour Law

Zuzana Štrbíková

Abstract: The goal of the European Union in the enforcement of labour legislation is to protect the interests of employees. The area of social policy has always constituted one of the primary pillars of the European Union and this issue is always in the foreground. Over a few decades, as a consequence of economic changes, among other things a number of directives dealing with social protection of employees have been adopted. Among the most important there are directives relating to transfers of undertakings which shall ensure the transfer of businesses not to have a negative impact on the employees of the concerned undertakings. The intention of the paper is to draw attention to the area of protection of employees against dismissal on the grounds of the transfer.

Key Words: Transfer of Businesses; Protection of Employees; European Labour Law; Court of Justice of the European Union; the European Union.

Abstrakt: Cieľom Európskej únie v oblasti presadzovania pracovnoprávnej legislatívy je ochrana záujmov zamestnancov. Oblast' sociálnej politiky tvorila vždy jeden z primárnych pilierov Európskej únie a táto problematika je neustále v popredí. V priebehu niekoľkých desaťročí bol v dôsledku ekonomických zmien okrem iného prijatý aj celý rad smerníc, ktoré sa zaoberajú sociálnou ochranou zamestnancov. Medzi najvýznamnejšie sa radia smernice týkajúce sa prevodov podnikov, ktoré majú zaistiť, aby prevod podnikov nemal negatívny dopad na zamestnancov dotknutých podnikov. Zámerom príspevku je upriamit' pozornosť na oblasť ochrany zamestnancov pred prepustením z dôvodu prevodu podniku.

Kľúčové slová: Prevod podniku; ochrana zamestnancov; európske pracovné právo; Súdny dvor Európskej únie; Európska únia.

Úvod

V dnešnej dobe sa prevod zamestnávateľa stáva stále naliehavnejším a častejším problémom, s ktorým sa mnoho zamestnancov musí stretávať. Vplyvom rastúcej globalizácie a súvisiacej dynamiky zmien v štruktúrach podnikov sa prevod zamestnávateľa stáva bežným javom. Z uvedeného dôvodu sa venuje veľká pozornosť sociálnej ochrane zamestnancov, ktorí môžu byť dotknutí zmenami v štruktúre podniku, ktoré nastávajú v dôsledku ekonomických zmien a rozvoja spoločného trhu. Najväčší význam medzi smernicami, ktoré sa zaoberajú sociálnou ochranou zamestnancov, majú smernice týkajúce sa prevodu podniku. Ochrana zamestnancov pri prevode podniku, závodu alebo ich časťi je jedným z primárnych pilierov európskeho pracovného práva. Úprava obsiahnutá v smerniciach má zaistiť zamestnancom, že v prípade zmeny na strane zamestnávateľa bude ich postavenie zachované tým, že budú môcť po kračovať v zamestnaní s novým zamestnávateľom (nadobúdateľom). Cieľom je zaistíť, aby reštrukturalizácia podniku vo vnútri spoločného trhu nepôsobila negatívne na zamestnancov v dotknutých podnikoch.

Pracovné právo, ktoré je primárne povolané k riešeniu situácií medzi zamestnávateľom a zamestnancom a ktoré ponúka nástroj na ochranu slabšej strany zmluvného vzťahu, ktorou spravidla býva zamestnanec, sa začalo ukazovať ako nedostačujúce. Zamestnanec ako subjekt pracovno-právneho vzťahu nedisponuje prostriedkami, ktoré by takýmto zmenám mohli zabrániť alebo ich ovplyvniť. Zamestnanec tak predstavuje slabšiu stranu zmluvného vzťahu, ktorú je nutné chrániť. Ochrana zamestnanca pri prevode zamestnávateľa znamená súbor opatrení, ktoré obmedzujú volnosť zamestnávateľa a ktorých účelom je zabezpečiť, aby práva zamestnancov neboli v dôsledku prevodu zamestnávateľa dotknuté.

Vymedzenie pojmu zamestnanec

Za zamestnanca považuje smernica 2001/23/ES každú osobu, ktorá je chránená v danom členskom štáte ako zamestnanec podľa vnútrosťatých pracovných predpisov, bez ohľadu na to, či pracuje v čiastočnom pracovnom úvázku, v pracovnom pomere na určitú dobu alebo ide o vypožičanie zamestnanca. Smernica 2001/23/ES zverila vymedzenie

predmetného pojmu do pôsobnosti jednotlivých členských štátov Únie, čo spôsobuje nemalé aplikačné problémy.¹

Smernica 2001/23/ES vychádza „z relatívnej odlišnej právnej interpretácie pojmu zamestnanec, na základe právnych úprav členských štátov Európskej únie.“² Týmto umožňuje členským štátom vychádzať z takéto pojmu zamestnanec, aký má príslušný členský štát zakotvený pre pracovnoprávne účely vo svojom vnútornom zákonodarstve. Štaty Európskej únie si však nemôžu na účely smernice 2001/23/ES vymedziť či vytvoriť iný právny pojem zamestnanca. Z daného dôvodu pojem zamestnanec nie je v zmysle vyššie uvedenej smernice pojmom práva Spoločenstva.

Z článku 2 bod 1 písm. d) smernice 2001/23/ES nevyplýva pre členské štáty Európskej únie až taká volnosť, aby si každý členský štát len pre účely tejto smernice vytváral samostatný pojem zamestnanec a nevychádzal pritom zo všeobecného pojmu zamestnanec, do ktorého je nutné subsumovať nielen zamestnancov v pracovnom pomere na kratší týždenný pracovný čas, zamestnancov v pracovnom pomere na určitú dobu a započívaných zamestnancov.³

Základné piliere ochrany zamestnancov

Prvým počinom v európskom hospodárskom priestore smerujúcim k ochrane práv zamestnancov pri prevode podniku, závodu alebo ich časti bola smernica Rady 77/187/EHS.⁴ Účelom prijatia uvedenej smernice bolo ochrániť zamestnanca pred nepriaznivými následkami, ktoré môžu vznikať pri realizácii zmien v štruktúre zamestnávateľa vyvolaných ekonomickými trendmi, a to ako na národnej, tak i na komunitárnej úrovni.⁵ V roku 1998 prešla táto smernica novelizáciou. Novelizovaná smernica

¹ BARANCOVÁ, H. *Prevod podniku: Zachovanie nárokov zamestnancov pri prevode podnikov, časti podnikov, závodov a časti závodov v judikatúre Európskeho súdneho dvora*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2007. 155 s. Európske pracovné právo 1. ISBN 978-80-89085-81-1.

² BARANCOVÁ, H. *Európske pracovné právo: Flexibilita a bezpečnosť pre 21. storočie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2010, s. 238. ISBN 978-80-89393-42-8.

³ BARANCOVÁ, H. *Prevod podniku: Zachovanie nárokov zamestnancov pri prevode podnikov, časti podnikov, závodov a časti závodov v judikatúre Európskeho súdneho dvora*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2007. 155 s. Európske pracovné právo 1. ISBN 978-80-89085-81-1.

⁴ Smernica Rady 77/187/EHS zo 14. februára 1977 o approximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov. Ú.v. ES L 61, 1977-03-05, s. 26-28.

⁵ Case of Annette Henke v. Gemeinde Schierke and Verwaltungsgemeinschaft Brocken [1996-10-15]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1996, C-298/94.

98/50/EHS⁶ z 29. júna 1998 mala zohľadniť platnú judikatúru Súdneho dvora Európskej únie, tendencie v legislatíve členských štátov a rozvoj vnútorného trhu Európskeho spoločenstva. V roku 2001 však prišlo k prijatiu novej smernice 2001/23/ES,⁷ ktorá mala ďalej spresniť a sprehľadniť dovedajšiu právnu úpravu. Smernica 2001/23/ES bola, obdobne ako smernica 77/187/EHS⁸ v znení smernice 98/50/EHS,⁹ ktorú nahradila, postavená na troch pilieroch ochrany zamestnancov proti pravdepodobným nepriaznivým následkom, ktoré by im mohli vzniknúť zo zmien v štruktúre podnikov vyvolaných ekonomickými trendmi na národnnej a komunitárnej úrovni, okrem iného prostredníctvom prevodu podniku, podnikania alebo časti podnikania iným zamestnávateľom ako dôsledok prevodu alebo fúzie.¹⁰ Podľa smernice 2001/23/ES stojí ochrana práv zamestnancov pri prevode zamestnávateľa na troch pilieroch, ku ktorým patria:

- ✚ automatický prevod pracovného pomeru od pôvodného zamestnávateľa (prevodca) k novému zamestnávateľovi (nadobúdateľ);
- ✚ ochrana zamestnanca proti výpovedi zo strany prevodcu alebo nadobúdateľa;
- ✚ povinnosť prevodcu a nadobúdateľa informovať a konzultovať so zástupcami prevodom dotknutých zamestnancov.

Smernica je prejavom čiastočnej harmonizácie a jej cieľom nie je vytvárať jednotný štandard ochrany vo všetkých členských štátoch Európskej únie. Naopak, smernica stanovuje minimálne požiadavky, pričom členské štáty môžu uplatniť alebo prijímať právne a správne predpisy, ktoré sú pre zamestnanca priaznivejšie. V právomoci členských štátov je ponechaná možnosť definovania pojmu zamestnanec, určenia následkov

⁶ Smernica Rady 98/50/ES z 29. júna 1998 o approximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov. Ú.v. ES L 201, 1998-07-17, s. 88-92.

⁷ Smernica Rady 2001/23/ES z 12. marca 2001 o approximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov. Ú.v. ES L 82, 2001-03-22, s. 16-20.

⁸ Smernica Rady 77/187/EHS zo 14. februára 1977 o approximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov. Ú.v. ES L 61, 1977-03-05, s. 26-28.

⁹ Smernica Rady 98/50/ES z 29. júna 1998 o approximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov. Ú.v. ES L 201, 1998-07-17, s. 88-92.

¹⁰ Case of Annette Henke v. Gemeinde Schierke and Verwaltungsgemeinschaft Brocken [1996-10-15]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1996, C-298/94.

nesúhlasu zamestnanca s prevodom a určenia sankcie za nesplnenie informačnej a konzultačnej povinnosti.

V rámci predloženého príspevku sa zameriame na druhý pilier ochrany zamestnancov, t.j. ochranu zamestnancov proti výpovedi pri prevode podniku, závodu alebo ich časti, rovnako zo strany prevodcu i nadobúdateľa.

Ochrana zamestnancov proti výpovedi zo strany prevodcu alebo nadobúdateľa

Európsky súdny dvor vo veci Wendelboe¹¹ vyjadril výstižne cieľ smernice 2001/23/ES, ktorým je zaistíť, tak, ako to je len možné, aby pracovno-právny vzťah pokračoval v nezmenenej podobe, chránený pred možnosťou výpovede z dôvodu prevodu. Inak povedané, smernica 2001/23/ES chráni prevádzaného zamestnanca, ktorý i nadále bude vykonávať rovnakú prácu za nezmenených podmienok, avšak podľa pokynov nového zamestnávateľa – nadobúdateľa. Smernica poskytuje ochranu zamestnancom prevádzaného podniku na základe vyššie uvedených troch pilierov.

V prípade zmeny zamestnávateľa pri prevode podniku predstavuje ochranu proti výpovedi druhý pilier ochrany zamestnancov. Článok 4 ods. 1 smernice 2001/23/ES stanovuje, že „*prevod podniku, závodu alebo časti podniku alebo závodu nemôže byť automaticky dôvodom na prepúšťanie z práce zo strany prevádzateľa alebo nadobúdateľa.*“¹² Tu možno vnímať ako možný spôsob obchádzania predmetného ustanovenia zo strany zamestnávateľa skutočnosť, že smernica 2001/23/ES sa vzťahuje výlučne na zamestnancov, ktorí sú zamestnaní v dobe prevodu. V zásade takto právna úprava poskytuje prevodcovovi i nadobúdateľovi eventualitu vyhnúť sa aplikácii článku 3 uvedenej smernice tým, že prevodca krátko pred dňom prevodu zamestnanca prepustí a nadobúdateľ ho následne znova prijme, ale za podmienok horších, než aké mal zamestnanec u prevádzateľa.

V článku 4 smernica 2001/23/ES osobitne zakotvuje popri automatickom prechode pracovnoprávnych vzťahov aj zákaz prepúšťania z dô-

¹¹ Case of Knud Wendelboe and Others v. L. J. Music ApS, in Liquidation [1985-02-07]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1985, C-19/83.

¹² Článok 4 ods. 1 smernice 2001/23/ES. KRIŽAN, V. ed. Pracovné právo Európskej únie: Dokumenty. 1. vyd. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2015, s. 343. ISBN 978-83-7490-819-1.

vodov spočívajúcich iba v prevode podniku. Uvedený zákaz platí rovnako pre prevádzateľa, ako aj pre nadobúdateľa. V rozhodnutí Dethier Équipement¹³ Európsky súdny dvor vyzdvihol, že „zákaz prepúšťania platí aj v tom prípade, keď k ukončeniu pracovnoprávnych vzťahov došlo zo strany prevádzateľa pred uskutočneným prevodom podniku za podmienky, že dôvod spočíval v samotnom prevode.“¹⁴

Európsky súdny dvor vo veci Bork International¹⁵ dospel k záveru, že napriek tomu, že smernica 77/187/EHS¹⁶ sa vzťahuje len na zamestnanca, nakoľko pracovná zmluva či pracovný pomer existuje v dobe prevodu (podľa vnútroštátneho právneho poriadku), stále je nutné dodržiavať ustanovenie smernice, ktoré chráni zamestnanca proti skončeniu pracovného pomeru v dôsledku prevodu. Na osoby, ktorých pracovné zmluvy alebo pracovné pomery boli skončené ešte predo dňom prevodu v rozpore s článkom 4 ods. 1 predmetnej smernice, sa musí prihliadať stále ako v dobe prevodu zamestnanca. Určenie, či pracovná zmluva alebo pracovný pomer boli ukončené len z dôvodu prevodu, záleží na vnútroštátnom súde. Ten musí pri posudzovaní prihliadať na to, za akých okolností bol zamestnanec prepustený, a najmä, či ku skončeniu pracovného pomeru prišlo časovo blízko ku dňu prevodu a či bol zamestnanec nadobúdateľom znova prijatý.

Prevod podniku nemôže byť dôvodom výpovede zo strany zamestnávateľa, nakoľko zamestnanci sú v prevádzanej časti chránení pred výpovedou zo strany zamestnávateľa. Ochrana pred skončením pracovného pomeru sa nevzťahuje na tých zamestnancov, ktorí nie sú zamestnaní v prevádzanej časti podniku, i keď pri plnení svojich pracovných povinností používajú aj tú časť majetku zamestnávateľa, ktorá je predmetom prevodu podniku, časti podniku alebo prevodu úlohy, činnosti. Pri prevode podniku sa ochrana týka zamestnancov len vtedy, ak zmena vlast-

¹³ Case of Jules Dethier Équipement SA v. Jules Dassy and Sovam SPRL [1998-03-12]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1998, C-319/94.

¹⁴ DOLOBÁČ, M. et al. Vybrané otázky sociálneho práva Európskej únie. 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2012, s. 203. ISBN 978-80-7097-977-8.

¹⁵ Case of P. Bork International A/S, in Liquidation v. Foreningen af Arbejdsledere i Danmark [1988-06-15]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1988, C-101/87.

¹⁶ Smernica Rady 77/187/EHS zo 14. februára 1977 o aproximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov. Ú.v. ES L 61, 1977-03-05, s. 26-28.

níctva podniku alebo jeho častí nesmie byť dôvodom pre výpoved' zo strany zamestnávateľa.¹⁷

Smernica 2001/23/ES stanovuje dva varianty obmedzenia všeobecného zákazu výpovede zamestnancovi:

- ⊕ podľa článku 4 ods. 1 alebo ods. 2 môžu členské štaty stanoviť, že zakaz výpovede pracovnej zmluvy alebo skončenia pracovného pomeru sa nevzťahuje na určité osobitné kategórie zamestnancov, na ktoré sa nevzťahujú právne predpisy alebo zvyklosti členských štátov týkajúce sa ochrany pred prepúšťaním;
- ⊕ článok 4 ods. 1 nevylučuje skončenie pracovného pomeru z hospodárskych, technických alebo organizačných dôvodov. Súdny dvor Európskej únie v niekoľkých rozhodnutiach uvedené pravidlo zdôraznil, napríklad vo veci Merckx a Neuhuys.¹⁸

Štefko¹⁹ uvádzá, že zmenami stavu zamestnancov sa rozumie najmä situácia, kedy z dôvodu prevodu podniku prišlo u nadobúdateľa k nadbytku zamestnancov, čo nie je pre nadobúdateľa z hospodárskych alebo organizačných dôvodov udržateľné, a preto môžu byť títo zamestnanci prepustení. Dôvodom výpovede nemôže byť len prechod práv a povinností a snaha prevodcu ušetriť nadobúdateľovi náklady, ktoré sú spojené s prevzatím nákladných pracovných súl.

Pre určenie, či sa jedná o výpoved' v súvislosti len s prevodom podniku, bolo podľa Európskeho súdneho dvora vo veci Mikkelsen²⁰ nutné zohľadniť objektívne okolnosti, za ktorých k výpovedi prišlo, a to napríklad, že sa výpoved' stala účinnou v dobe blízkej prevodu a že zamestnanec bol znova nadobúdateľom zamestnaný. Prevodca aj nadobúdateľ sú oprávnení prepustiť zamestnanca z ekonomických, technických či organizačných dôvodov.

Smernica 2001/23/ES je podľa Európskeho súdneho dvora pri ochrane zamestnancov pred prepúšťaním zo strany zamestnávateľa aplikovateľná pre všetky situácie, kedy sú zamestnanci podrobení prevodu

¹⁷ BARANCOVÁ, H. *Európske pracovné právo: Flexibilita a bezpečnosť pre 21. storočie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2010. 680 s. ISBN 978-80-89393-42-8.

¹⁸ *Case of Albert Merckx and Patrick Neuhuys v. Ford Motors Company Belgium SA* [1996-03-07]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1996, C-171/94 a C-172/94.

¹⁹ ŠTEFKO, M. Automatický prechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů?. *Právník*. 2005, roč. 144, č. 3, s. 286-294. ISSN 0231-6625.

²⁰ *Case of Foreningen af Arbejdsledere i Danmark v. A/S Danmols Inventar, in Liquidation* [1985-07-17]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1985, C-105/84.

podniku chránení v určitej, hoci obmedzenej miere pred prepúšťaním na základe vnútrostátnych právnych predpisov, a to s dôsledkom, že takáto ochrana sa im nesmie odmietnuť alebo zamedziť len z dôvodu prevodu podniku alebo jeho časti.²¹

V prácnej veci Komisia/Belgicko²² Európsky súdny dvor dospel k záveru, že oprávnenie na výnimky z ochrany pred výpoved'ou zo strany zamestnávateľa je potrebné v zmysle článku 4 ods. 1 smernice 2001/23/ES vyklaďať reštriktívne. Členský štát ich nemôže uplatniť, ak zamestnanci, ktorých sa prevod podniku týka, využívajú určitú, hoci aj ked' len obmedzenú ochranu pred výpoved'ou. Európsky súdny dvor vníma ochranu pred výpoved'ou v tom kontexte, že ochrana pred výpoved'ou sa predpokladá už vtedy, ak národné právo pre prípady výpovede zamestnancom stanovuje výpovedné doby. Zamestnanci, ktorí boli nezákonne prepustení zo strany prevádzkateľa krátko pred prevodom podniku a ktorých nadobúdateľ neprevzal, môžu proti takému konaniu podať žalobu vo veci ich protizákonného prepustenia z práce.²³

Žiada sa zdôrazniť, že smernica 2001/23/ES nepredpokladá obmedzenie slobody podniku uskutočniť v prevzatých prevádzkach spoločnosti organizačné, respektíve výrobné zmeny a iné racionalizačné opatrenia. Z uvedeného dôvodu článok 4 ods. 2 veta 2 smernice 2001/23/ES stanovuje, že výpoved' zamestnávateľa, ktorá sa uskutočnila z ekonomických, technických či organizačných dôvodov, nie je smernicou obmedzená. Smernica presne nevymedzuje, o aké dôvody sa konkrétnie jedná.

Výkladom pojmu hospodárske, technické a organizačné dôvody sa Súdny dvor Európskej únie zaoberal vo veci Vigano.²⁴ Na spoločnosť Red Elite de electrodomésticos, ktorej predmetom bol predaj domácih spotrebičov, bol vyhlásený konkúr a časť obchodu, vrátane jeho zamestnancov, bola prevedená na spoločnosť Electro Calvet. Prenájom nebytových

²¹ BARANCOVÁ, H. *Prevod podniku: Zachovanie nárokov zamestnancov pri prevode podnikov, časti podnikov, závodov a časti závodov v judikatúre Európskeho súdneho dvora*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2007. 155 s. Európske pracovné právo 1. ISBN 978-80-89085-81-1.

²² *Case of Commission of the European Communities v. Kingdom of Belgium* [1986-04-15]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1986, C-237/84.

²³ BARANCOVÁ, H. *Prevod podniku: Zachovanie nárokov zamestnancov pri prevode podnikov, časti podnikov, závodov a časti závodov v judikatúre Európskeho súdneho dvora*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2007. 155 s. Európske pracovné právo 1. ISBN 978-80-89085-81-1; a BARANCOVÁ, H. *Theoretické problémy pracovného práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 408 s. ISBN 978-80-7380-465-7.

²⁴ *Case of Kirtruna SL and Elisa Vigano v. Red Elite de Electrodomésticos SA and Others* [2008-10-16]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 2008, C-313/07.

priestorov, kde sa obchodné priestory nachádzali, bol zo strany ich prenajímateľa ukončený, v dôsledku čoho boli príslušní zamestnanci prepustení. Súdny dvor Európskej únie uviedol, že takéto okolnosti, ako je výpoved' nájomnej zmluvy zo strany prenajímateľa a následne nemožnosť nájsť vhodný nebytový priestor a nemožnosť previesť zamestnanca do iných obchodov, je možné označiť za hospodárske, technické či organizačné dôvody v zmysle článku 4 ods. 1 smernice 2001/23/ES.

V rozhodnutí vo veci Kirtruna²⁵ Európsky súdny dvor uvádza, že „*ak by prípadná výpoved' pracovných zmlúv nebola výlučne dôsledkom prevodu podniku, takáto výpoved' je právne korektná. Takými okolnosťami, ktoré by viedli k výpovedi, by mohla byť absencia dohody medzi nadobúdateľom a prenajímateľom o novej nájomnej zmluve, nemožnosť nájsť nové obchodné priestory alebo nemožnosť presunúť personál do iných obchodov. Tieto okolnosti je možné kvalifikovať ako hospodárske, technické alebo organizačné dôvody v zmysle článku 4 ods. 1 smernice.*“²⁶ Potreba zaistieť ochranu zamestnancov nemôže zájsť až tak ďaleko, že by spochybnila jednoznačné znenie článku 3 ods. 1 smernice 2001/23/ES a ochránila by tak právo tretích osôb, ktoré stoja mimo operácie prevodu podniku, že by im bola uložená povinnosť strpieť automatický prechod práv a povinností z nájomnej zmluvy, ktorý smernica neustanovuje.

Z uvedeného vyplýva, že smernica 2001/23/ES sa obmedzuje na „*zákaz prepúšťania, keď jediným dôvodom prepúšťania by mal byť prevod podniku alebo časti podniku, s výnimkou osobitných kategórií zamestnancov, ktorých právne predpisy členského štátu nechránia pred prepustením zo strany zamestnávateľa.*“²⁷

Smernica 2001/23/ES rovnako rieši prípady, kedy v dôsledku prevodu príde ku zmene v neprospech zamestnanca. Článok 4 ods. 2 predmetnej smernice vytvára právnu fikciu, ktorá spočíva v tom, že pracovné zmluvy a pracovné pomery ukončené zo strany zamestnanca v dôsledku podstatných zmien v jeho neprospech, ktoré boli spôsobené prevodom,

²⁵ *Case of Kirtruna SL and Elisa Vigano v. Red Elite de Electrodomésticos SA and Others* [2008-10-16]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 2008, C-313/07.

²⁶ BARANCOVÁ, H. *Európske pracovné právo: Flexibilita a bezpečnosť pre 21. storočie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2010, s. 317. ISBN 978-80-89393-42-8.

²⁷ BARANCOVÁ, H. *Prevod podniku: Zachovanie nárokov zamestnancov pri prevode podnikov, časti podnikov, závodov a časti závodov v judikatúre Európskeho súdneho dvora*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2007, s. 123. Európske pracovné právo 1. ISBN 978-80-89085-81-1.

sa považujú za ukončené zo strany zamestnávateľa. Vo veci Delahay²⁸ bola odmena pani Boorovej v dôsledku prevodu podniku znížená o 37 % za účelom dosiahnutia súladu s platnými vnútrostátnymi pravidlami týkajúcimi sa štátnych zamestnancov, pri ktorých sa pri výpočte mzdy ku kritériám odpracovanej doby neprihliada. Súdny dvor Európskej únie dospel k záveru, že takáto zmena výšky mzdy je významná a ide o podstatnú zmenu pracovných podmienok v neprospech zamestnanca, a zamestnávateľ sa preto považuje za osobu zodpovednú za skončenie pracovného pomeru.

Súdny dvor Európskej únie sa vo veci Juuri²⁹ vyjadroval k otázke, či smernica 2001/23/ES členským štátom ukladá prijatie ustanovenia upravujúceho právne dôsledky takéhoto skončenia pracovného pomeru. Mirja Juuriová pracovala v závodnej kantíne v podniku kovoobrábacieho priemyslu. Keď jej zamestnávateľ previedol prevádzky kantíny na inú spoločnosť, v deň prevodu skončila platnosť pôvodnej kolektívnej zmluvy a začala sa na ňu vzťahovať kolektívna zmluva určená pre odvetvie ubytovacích a reštauračných zariadení platná u nadobúdateľa a jej pracovné podmienky sa zhoršili. Z daného dôvodu pani Juuriová ukončila pracovný pomer okamžite. Súdny dvor Európskej únie skonštoval, že článok 4 smernice 2001/23/ES nevymedzuje hospodárske a právne dôsledky zodpovednosti zamestnávateľa za ukončenie pracovnej zmluvy alebo pracovného pomeru. Smernica neukladá členským štátom žiadnu povinnosť zaručiť zamestnancom určitý režim náhrady škody a ani povinnosť zabezpečiť, aby podmienky v rámci tohto režimu boli totožné s podmienkami v rámci režimu, na ktorý majú zamestnanci nárok v prípade, že zamestnávateľ protiprávne ukončí pracovnú zmluvu, alebo na ktorý majú nárok na základe výpovednej doby, ktorú je zamestnávateľ povinný dodržať. Tieto dôsledky teda musia byť stanovené v každom členskom štáte podľa vnútrostátnych pravidiel použiteľných v danej oblasti. Súdny dvor Európskej únie opäťovne poukázal na to, že v zásade rozširuje ochranu zaručenú zamestnancom autonómne v práve jednotlivých členských štátov rovnako na prípad prevodu podniku.

²⁸ *Case of Johanna Maria Delahaye, née Delahaye v. Ministre de la Fonction publique et de la Réforme administrative* [2004-11-11]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 2004, C-425/02.

²⁹ *Case of Mirja Juuri v. Fazer Amica Oy* [2008-11-27]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 2008, C-396/07.

Štefko³⁰ poukazuje na skutočnosť, že podľa judikatúry Spolkového pracovného súdu je zamestnávateľ oprávnený pred predajom podniku previesť racionalizačné opatrenie a z tohto dôvodu dať zamestnancom výpoved' za účelom, aby sa daný podnik stal schopným predaja. Prevod podniku v takomto prípade nepredstavuje takzvaný nosný dôvod výpovede, ale len vonkajší podnet pre výpoved'. Po prevode podniku je preberajúci zamestnávateľ opäť oprávnený vykonať určité racionalizačné opatrenia, ktoré môžu byť spojené aj so znížením stavu zamestnancov.

Záver

Niet pochýb o tom, že organizačné zmeny realizované zamestnávateľom majú na pracovnoprávne vzťahy značný vplyv. Za pomoci európskeho pracovného práva zakotvujú členské štáty štandardné požiadavky minimálnej úrovne ochrany zamestnancov v Európskej únii. Práve tieto európske minimálne štandardy tvoria mimoriadne dôležitý atribút ochrany zamestnancov. Stanovené sú obzvlášť v oblastiach týkajúcich sa prevodu vlastníctva podniku, platobnej neschopnosti zamestnávateľa, pracovných podmienok, hromadného prepúšťania a podobne.

Smernica 2001/23/ES upravuje v prvej časti pôsobnosť samotnej smernice a v druhej časti právne účinky prevodu podniku. Cieľom smernice je chrániť prevádzdaného zamestnanca tak, aby zmenu v osobe zamestnávateľa zásadne nepocítil. Z tohto dôvodu európska, a po jej vzore aj vnútroštátna úprava predmetnej problematiky spočíva na troch pilieroch, konkrétnie na automatickom prevode, ochrane pred prepustením z dôvodu prevodu, ako aj informačnej a konzultačnej povinnosti prevodcu a nadobúdateľa.

Ochrana zamestnancov pred prepúšťaním je druhým pilierom smernice 2001/23/ES, pričom prepúšťanie z dôvodu prevodu podniku je zakázané. Smernica však nestojí v ceste pri prepúšťaní z hospodárskych dôvodov a umožňuje členským štátom vyňať z ochrany pred prepúšťaním niektoré osobitné kategórie zamestnancov. Dôležité je, že ochrana sa vzťahuje ako na prepúšťanie u prevádzajúceho, tak i nadobúdajúceho subjektu. Zamestnanec prepustený z dôvodu prevodu prevodcom môže smerovať svoju žalobu voči nadobúdateľovi. Otázkou zostáva, ako odlišovať v praxi situácie prepúšťania z dôvodu prevodu a z hospodárskych dôvodov. Z uvedeného aspektu bude potrebné vždy skúmať individuálne

³⁰ ŠTEFKO, M. Automatický prechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů?. *Právník*. 2005, roč. 144, č. 3, s. 290. ISSN 0231-6625.

zámery prevodcu či nadobúdateľa. Minimálne však prípady zámerného obchádzania pravidiel prevodu, kedy sú zamestnanci prepustení a potom znova vzatí späť do pracovného pomeru za menej výhodných podmienok, do zakázanej kategórie prepúšťania z dôvodu prevodu spadajú.

Zoznam bibliografických odkazov

BARANCOVÁ, H. *Európske pracovné právo: Flexibilita a bezpečnosť pre 21. storočie*. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2010. 680 s. ISBN 978-80-89393-42-8.

BARANCOVÁ, H. *Prevod podniku: Zachovanie nárokov zamestnancov pri prevode podnikov, časti podnikov, závodov a časti závodov v judikatúre Európskeho súdneho dvora*. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2007. 155 s. Európske pracovné právo 1. ISBN 978-80-89085-81-1.

BARANCOVÁ, H. *Teoretické problémky pracovného práva*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 408 s. ISBN 978-80-7380-465-7.

Case of Albert Merckx and Patrick Neuhuys v. Ford Motors Company Belgium SA [1996-03-07]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1996, C-171/94 a C-172/94.

Case of Annette Henke v. Gemeinde Schierke and Verwaltungsgemeinschaft Brocken [1996-10-15]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1996, C-298/94.

Case of Commission of the European Communities v. Kingdom of Belgium [1986-04-15]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1986, C-237/84.

Case of Foreningen af Arbejdsledere i Danmark v. A/S Danmols Inventar, in Liquidation [1985-07-17]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1985, C-105/84.

Case of Johanna Maria Delahaye, née Delahaye v. Ministre de la Fonction publique et de la Réforme administrative [2004-11-11]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 2004, C-425/02.

Case of Jules Dethier Équipement SA v. Jules Dassy and Sovam SPRL [1998-03-12]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1998, C-319/94.

Case of Kirtruna SL and Elisa Vigano v. Red Elite de Electrodomésticos SA and Others [2008-10-16]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 2008, C-313/07.

Case of Knud Wendelboe and Others v. L. J. Music ApS, in Liquidation [1985-02-07]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1985, C-19/83.

Case of Mirja Juuri v. Fazer Amica Oy [2008-11-27]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 2008, C-396/07.

Case of P. Bork International A/S, in Liquidation v. Foreningen af Arbejdslidere i Danmark [1988-06-15]. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, 1988, C-101/87.

DOLOBÁČ, M. et al. *Vybrané otázky sociálneho práva Európskej únie.* 1. vyd. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2012. 298 s. ISBN 978-80-7097-977-8.

KRIŽAN, V. ed. *Pracovné právo Európskej únie: Dokumenty.* 1. vyd. Kraków: Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2015. 400 s. ISBN 978-83-7490-819-1.

Smernica Rady 2001/23/ES z 12. marca 2001 o aproximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevedoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov. Ú.v. ES L 82, 2001-03-22, s. 16-20.

Smernica Rady 77/187/EHS zo 14. februára 1977 o aproximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevedoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov. Ú.v. ES L 61, 1977-03-05, s. 26-28.

Smernica Rady 98/50/ES z 29. júna 1998 o aproximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa zachovania práv zamestnancov pri prevodoch podnikov, závodov alebo častí podnikov alebo závodov. Ú.v. ES L 201, 1998-07-17, s. 88-92.

ŠTEFKO, M. Automatický prechod práv a povinností z pracovněprávnych vzťahů?. *Právník.* 2005, roč. 144, č. 3, s. 286-294. ISSN 0231-6625.

JUDr. Mgr. Zuzana Štrbíková

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
zstrbikova@gmail.com

Informácie pre autorov

Základné informácie

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa tematicky zameriava na spoľočensky významné prierezové súvislosti otázok verejného a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, zastúpeného predovšetkým odvetviami:

- dejiny práva;
- teória práva;
- rímske právo;
- cirkevné právo;
- ústavné právo;
- ľudské práva a základné slobody;
- medzinárodné právo;
- európske právo;
- občianske právo;
- hospodárske právo a obchodné právo;
- pracovné právo;
- právo sociálneho zabezpečenia;
- správne právo;
- právo životného prostredia;
- finančné právo;
- právo duševného vlastníctva;
- trestné právo a kriminológia,

prelínajúce sa s ťažiskovými oblasťami spoločensko-vedných disciplín v najširšom zmysle, ku ktorým patria najmä:

- medzinárodné vzťahy;
- verejná politika;
- verejná správa;
- psychológia;
- sociológia;
- demografia;
- manažment a marketing;
- medzinárodné ekonomicke vzťahy;
- svetová ekonomika, nadnárodné ekonomiky a národné ekonomiky.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe:

- ⊕ samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií *minimálny rozsah tvorí 10 normostrán prislúchajúcich na jednu štúdiu, maximálny rozsah je neobmedzený;*
- ⊕ esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou tému či dianím *minimálny rozsah tvorí 5 normostrán prislúchajúcich na jednu esej, maximálny rozsah je neobmedzený;*
- ⊕ recenzií publikácií vztahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu *minimálny rozsah tvoria 3 normostrany prislúchajúce na jednu recenziu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie obrázku prednej obálky recenzovanej publikácie v dostatočnej veľkosti;*
- ⊕ informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu *minimálny rozsah tvoria 2 normostrany prislúchajúce na jednu informáciu alebo správu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie fotodokumentačných alebo iných obrázkových podkladov sprievodného charakteru v dostatočnej veľkosti.*

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** vychádza v elektronickej online podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch:

- ⊕ 31. marec – jarná edícia;
- ⊕ 30. jún – letná edícia;
- ⊕ 30. september – jesenná edícia;
- ⊕ 31. december – zimná edícia.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** predkladajú.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** prijíma a publikuje príspevky v jazykoch:

- ⊕ slovenčina;
- ⊕ čeština;
- ⊕ angličtina;
- ⊕ nemčina;
- ⊕ ruština;
- ⊕ francúzština;
- ⊕ španielčina;
- ⊕ pol'ština;
- ⊕ srbcina;
- ⊕ slovinčina;

- čínština;
- japončina;
- perzština – daríjčina;
- po vzájomnej dohode podľa aktuálnych možností redakcie aj v iných svetových jazykoch.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** nesú:

- odborní garanti zodpovedajúci v rámci redakčnej rady časopisu za konkrétné prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov;
- hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov;
- výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch;
- jazykoví garanti v rámci redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávaní jazykoví odborníci vo vzťahu ku gramaticko-stylistickým požiadavkám a jazykovej čistote príspevkov.

Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa uskutočňuje na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaistovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmernením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Publikácia príspevkov

Publikácia príspevkov v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autor-ský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia

časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ako prejav vôle autorov, ktorým autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- + prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- + potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- + potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.

Uprednostňovanie cudzích jazykov v príspevkoch je vitané.

Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje zásadne v dvojjazyčnej slovensko-anglickej standardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísel, ako aj samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na oficiálnej internetovej stránke časopisu <http://sei.iuridica.truni.sk>.

Štruktúra príspevku

Názov príspevku v pôvodnom jazyku:

- + prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v pôvodnom jazyku;

Title of Contribution in English:

- + prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v anglickom jazyku
nevýžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Autor príspevku:

- + prosíme uviesť meno, priezvisko a všetky tituly a hodnosti autora;

Abstract in English:

- + prosíme uviesť abstrakt v anglickom jazyku, cca 10 riadkov
nevýžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Key Words in English:

- + prosíme uviesť kľúčové slová v anglickom jazyku, cca 10 výrazov
nevýžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Abstrakt v pôvodnom jazyku:

- + prosíme uviesť abstrakt v pôvodnom jazyku, cca 10 riadkov;

Kľúčové slová v pôvodnom jazyku:

- + prosíme uviesť kľúčové slová v pôvodnom jazyku, cca 10 výrazov;

Text príspevku:

- ✚ prosíme uviest' v štruktúre úvod, jadro, záver; v členení na kapitoly, prípadne podkapitoly; príspevok môže obsahovať tabuľky, grafy, schémy, obrázky a podobne, je však nevyhnutné uviest' ich prameň so všetkými povinnými bibliografickými údajmi v plnom rozsahu; poznámky a odkazy na literatúru prosíme uvádzat' v poznámke pod čiarou podľa platnej bibliografickej normy

Pozn.: je nutné uvádzat' všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby všetka použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;

Literatúra:

- ✚ prosíme uviest' zoznam použitej literatúry podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690)

Pozn.: je nutné uvádzat' všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;

Kontakt na autora:

- ✚ prosíme dodržať nižšie uvedenú vzorovú štruktúru informácie o kontakte na autora príspevku:

Ing. Jana Koprlová, PhD.

Právnická fakulta

Trnavská univerzita v Trnave

Kollárova 10

917 01 Trnava

Slovenská republika

jana.koprlova@gmail.com

Texty príspevkov je možné prijímať výhradne v elektronickej podobe vo formáte dokumentu textového editora MS Word. V textoch príspevkoch odporúčame použiť štandardizované typy a veľkosti písma, riadkovania, ako aj formátovania textu.

Texty príspevkov zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu sei.journal@gmail.com.

Vaše otázky v prípade nejasností či potreby poskytnutia dodatočných informácií zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu sei.journal@gmail.com.

Tešíme sa na Váš príspevok!

S úctou,

redakcia **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Information for Authors

Basic Information

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** thematically focuses on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels, represented first of all by following branches of law:

- legal history;
- theory of law;
- roman law;
- canon law;
- constitutional law;
- human rights & fundamental freedoms;
- international law;
- European law;
- civil law;
- economic law & trade law;
- labour law;
- social security law;
- administrative law;
- environmental law;
- financial law;
- intellectual property law;
- criminal law and criminology,

connected to the key areas of social science disciplines in the broadest understanding, those represent above all:

- international relations;
- public policy;
- public administration;
- psychology;
- sociology;
- demography;
- management and marketing;
- international economic relations;
- world economy, transnational economies and national economies.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers a platform for publication of contributions in the form of:

- ⊕ separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles
the expected minimum extent related to one study covers 10 standard pages, the maximum extent is not limited;
- ⊕ essays on current social topics or events
the expected minimum extent related to one essay covers 5 standard pages, the maximum extent is not limited;
- ⊕ reviews on publications related to the main orientation of the journal
the expected minimum extent related to one review covers 3 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also the front cover picture of the reviewed publication in the sufficient largeness;
- ⊕ information as well as reports connected with the inherent mission of the journal
the expected minimum extent related to one information or report covers 2 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also photo documents or other picture material of accompanying character in the sufficient largeness.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on:

- ⊕ March 31st – spring edition;
- ⊕ June 30th – summer edition;
- ⊕ September 30th – autumn edition;
- ⊕ December 31st – winter edition.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** accepts and publishes contributions in languages:

- ⊕ Slovak language;
- ⊕ Czech language;
- ⊕ English language;
- ⊕ German language;
- ⊕ Russian language;
- ⊕ French language;
- ⊕ Spanish language;
- ⊕ Polish language;

- + Serbian language;
- + Slovenian language;
- + Chinese language;
- + Japanese language;
- + Persian language Dari;
- + by mutual agreement in relation to current possibilities of the editorial office also in other world languages.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** have:

- + special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions;
- + editor in chief in relation to the formal aspects of contributions;
- + executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions;
- + language supervisors within the journal's editorial board and in well-founded cases also recognized language experts in relation to the grammar and stylistic requirements and linguistic purity of contributions.

Review Procedure

Reviewing the contributions for publication in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized by members of journal's editorial board and in well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

Publication of Contributions

Publication of contributions in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- ⊕ express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- ⊕ declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;
- ⊕ declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section "Authors' Contact List".

Favouring the foreign languages in contributions is welcome.

Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors' contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal's official website: <http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/>.

Structure of Contribution

Title of Contribution in Original Language:

- ⊕ please specify title, eventually subtitle of contribution in original language;

Title of Contribution in English:

- ⊕ please specify title, eventually subtitle of contribution in English
not required in the case of English as the language of the original;

Author of Contribution:

- ⊕ please specify author's given name, surname and all academic degrees;

Abstract in English:

- ⊕ please specify abstract in English, circa 10 rows
not required in the case of English as the language of the original;

Key Words in English:

- ⊕ please specify key words in English, circa 10 words
not required in the case of English as the language of the original;

Abstract in Original Language:

- ⊕ please specify abstract in original language, circa 10 rows;

Key Words in Original Language:

- ⊕ please specify key words in original language, circa 10 words;

Text of Contribution:

- ⊕ please specify in following structure: introduction, main text, conclusions; text broken down into chapters, eventually subchapters; the contribution may include sheets, charts, figures, pictures, etc., but it is necessary to indicate their sources with all obligatory bibliographic details in the full extent; notes and references to literature, please, specify in the footnote according to current bibliographic standards
Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;

Literature:

- ⊕ please specify a complete bibliography of all sources according to current bibliographic standards (ISO 690)
Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;

Author's Contact:

- ⊕ please follow the below mentioned model structure of contact information on the author of contribution:

Ing. Jana Koprlová, PhD.

Faculty of Law

Trnava University in Trnava

Kollárova 10

917 01 Trnava

Slovak Republic
jana.koprlova@gmail.com

Contribution manuscripts can be accepted only in electronic version in the format of the text editor MS Word document. Applying the standardized types and font sizes, line spacing as well as text formatting in the contribution manuscripts is highly recommended.

Your contribution manuscripts send, please, to the e-mail address of the journal's editorial office sei.journal@gmail.com.

In the case of any uncertainty or necessity of providing additional information send your questions, please, to the e-mail address of the journal's editorial office sei.journal@gmail.com.

We are looking forward to your contribution!

Yours faithfully,

Team **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Etický kódex

Článok I. Všeobecné ustanovenia

Medzinárodný internetový vedecký časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** (ďalej len „časopis“) vydáva Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, prelínajúcimi sa s tăžiskovými oblastami spoločensko-vedných disciplín. Redakcia časopisu sídli v priestoroch Právnickej fakulty na Kollárovej ulici č. 10 v Trnave.

Časopis má charakter vedeckého recenzovaného časopisu, ktorý vychádza v on-line elektronickej podobe pravidelne štyrikrát ročne na oficiálnej webovej stránke časopisu <http://sei.iuridica.truni.sk>. Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje v dvojjazyčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu, a to súčasne v podobe kompletných verzí jednotlivých čísel, ako i samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na webovej stránke časopisu.

Časopis ponúka podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako aj pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych právnych otázok problematiky dejín práva, teórie práva, rímskeho práva, cirkevného práva, ústavného práva; ľudských práv a základných slobôd, medzinárodného práva, európskeho práva, občianskeho práva, hospodárskeho práva a obchodného práva, pracovného práva, práva sociálneho zabezpečenia, správneho práva, práva životného prostredia; finančného práva, práva duševného vlastníctva, trestného práva a kriminológie, v kontexte ich najšírších interdisciplinárnych interferencií na úrovni spoločensko-vedných oblastí, ku ktorým patria najmä medzinárodné vzťahy, verejná politika, verejná správa, psychológia, sociológia, demografia, manažment a marketing, medzinárodné ekonomicke vzťahy, ako aj svetová ekonomika, nadnárodné ekonomiky a národné ekonomiky.

Webová stránka časopisu ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súbežne aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre slabozrakých čitateľov paralelne v slovenskom, anglickom a nemeckom jazyku. V uvedených jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu aj spätnú komunikáciu.

Článok II. Zodpovednosť a publikácia príspevkov

Časopis prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise predkladajú. Autori príspevkov vedecky či pedagogicky pôsobia v zodpovedajúcich oblastiach zamerania časopisu a majú ukončené zodpovedajúce akademické vzdelanie na úrovni minimálne druhého stupňa vysokoškolského štúdia.

V súlade s vyššie uvedeným ustanovením sa automaticky so zodpovedajúcim odôvodnením zamietajú príspevky už preukázateľne publikované, ako aj príspevky, ktoré napĺňajú skutkovú podstatu plagiátu či neoprávneného, respektíve nezákonného zásahu do autorského práva podľa autorského zákona v platnom znení.

Informácie pre autorov zverejnené na webovej stránke časopisu sú záväzné. Uprednostňovanie cudzích jazykov v príspevkoch je vitané.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise nesú odborní garanti z radoch členov redakčnej rady a redakčného okruhu časopisu zodpovedajúci za konkrétné prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov, hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov, výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch, jazykoví garanti v rámci redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávaní jazykoví odborníci vo vzťahu ku gramaticko-štylistickým požiadavkám a jazykovej čistote príspevkov.

Publikácia príspevkov v časopise sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autorský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia časopisu ako prejav vôle autorov, ktorým autorí vedome a dobrovoľne súčasne:

- ⊕ prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- ⊕ potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- ⊕ potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.

Článok III. Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise sa uskutočňuje nezávisle a nestranne na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaistovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmernením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Príspevky sa so zodpovedajúcim písomným odôvodnením automaticky zamietajú v prípadoch, pokiaľ:

- + autor príspevku preukázateľne nemá ukončené úplné vysokoškolské vzdelenie, t.j. vysokoškolské vzdelenie druhého stupňa;
- + príspevok preukázateľne nezodpovedá minimálnym štandardom a štandardným kritériám vedeckej etiky, ktoré sa kladú a sú všeobecne vedeckou verejnosťou a vedeckou obcou uznávané vo vzťahu k príspevkom danej kategórie (štúdie, eseje, recenzie publikácií, informácie alebo správy), či už z hľadiska rozsahu, náplne, metodologických východísk, použitej metodológie, a podobne, ako aj z hľadiska správneho, úplného a vedecky korektného uvádzania všetkých použitých bibliografických odkazov.

Článok IV. Vyhlásenie o pristúpení ku kódexom a zásadám publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku

Časopis v plnej miere uplatňuje a dodržiava kódexy a zásady publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku (Committee on Publication Ethics COPE) zverejnené na webovej stránke Komisie pre publikačnú etiku <http://publicationethics.org/>. Uvedené zásady a pravidlá publikačnej etiky sú záväzné pre autorov príspevkov, redakčnú radu časopisu, redaktorov a redakciu časopisu, recenzentov príspevkov, ako aj vydavateľa časopisu.

Článok V. Nezávislosť a nestrannosť

Časopis je nezávislým a nestranným medzinárodným vedeckým interne-tovým periodikom.

Článok VI. Rozhodný právny poriadok

Časopis a všetky s ním súvisiace právne skutočnosti a právne úkony sa riadia právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Trnava 31. december 2013

Code of Ethics

Article I. General Provisions

International scientific online journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** (hereinafter only "journal") is published by the Faculty of Law at Trnava University in Trnava, and it thematically focuses on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels connected to the key areas of social science disciplines. The journal's editorial office resides in premises of the Faculty of Law in Kollárova Street No. 10 in Trnava, Slovakia.

The journal has the nature of a scientific peer-reviewed journal, which is issued in an electronic on-line version regularly four times a year on the official website of the journal <http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/>. Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors' contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal's official website.

The journal provides a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society, as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current legal issues in questions of legal history, theory of law, roman law, canon law, constitutional law, human rights & fundamental freedoms, international law, European law, civil law, economic law & trade law, labour law, social security law, administrative law, environmental law, financial law, intellectual property law, criminal law and criminology, in context of their broadest interdisciplinary interference with areas of social science disciplines, those represent above all international relations, public policy, public administration, psychology, sociology, demography, management and marketing, international economic relations as well as world economy, transnational economies and national economies.

The website of the journal offers the reading public contributions in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface, both parallel in the Slovak, English as well as German languages. In all those languages the journal's editorial office provides also feedback communication.

Article II. Responsibility and Publication of Contributions

The journal accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal. Contributors are scientifically or pedagogically engaged in areas corresponding with the main orientation of the journal and they have completed adequate academic qualification, at least the second degree of academic education.

In accordance with the foregoing provision shall be automatically with the adequate justification rejected contributions those have been provably already published as well as contributions those constitute the merits of plagiarism or of unauthorized, respectively illegal interference with the copyright under the protection of the Copyright Act in force.

Information for authors published on the journal's website is binding. Favouring the foreign languages in contributions is welcome.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal have special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions, editor in chief in relation to the formal aspects of contributions, executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions, language supervisors within the journal's editorial board and in well-founded cases also recognized language experts in relation to the grammar and stylistic requirements and linguistic purity of contributions.

Publication of contributions in the journal is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- ⊕ express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- ⊕ declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;
- ⊕ declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section "Authors' Contact List".

Article III. Review Procedure

Reviewing the contributions for publication in the journal follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized independently and impartially by members of journal's editorial board and in well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

Contributions will be with adequate written justification automatically rejected in cases, if:

- ✚ the contributor hasn't provably completed the entire university education, i.e. the academic qualification of the second degree;
- ✚ contribution provably doesn't comply with the minimum standards and standard criteria of scientific ethics, which are imposed and generally respected by the scientific public and scientific community in relation to contributions of the given category (studies, essays, reviews on publications, information or reports), whether in terms of extent, content, methodological assumptions, applied methodology and similarly, or in terms of a proper, complete and scientifically correct indicating all the bibliographic references.

Article IV. Declaration of Accession to Codes and Principles of Publication Ethics of the Committee on Publication Ethics

The journal fully exercises and observes codes and principles of publication ethics of the Committee on Publication Ethics COPE published on the website of the Committee on Publication Ethics <http://publicationethics.org/>. Listed principles and guidelines of publication ethics are binding for contributors, journal's editorial board, journal's editors and editorial office, contribution reviewers as well as journal's publisher.

Article V. Independence and Impartiality

The journal is an independent and impartial international scientific online journal.

Article VI. Determining Law

The journal and all the related legal facts and legal actions are governed by the law of the Slovak Republic.

Trnava, Slovakia, December 31st, 2013

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

**Medzinárodný
internetový vedecký časopis
zameraný na právne otázky
v interdisciplinárnych súvislostiach**

Vydáva:

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

Vychádza štvrtročne

2016, ročník IV.

URL časopisu:
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Poštová adresa redakcie:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika

E-mailová adresa redakcie:
sei.journal@gmail.com

Hlavný redaktor:
Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

Výkonný redaktor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

**International
Scientific Online Journal
for the Study of Legal Issues
in the Interdisciplinary Context**

Issued by:

Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovak Republic

Issued Quarterly

2016, Volume IV.

Journal's URL:
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Editorial Office Postal Address:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenká republika

Editorial Office E-mail Address:
sei.journal@gmail.com

Editor in Chief:
Doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

Executive Editor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovenká republika

ISSN 1339-5467